

Begroting 2019-2022

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	4
Algemeen	6
Financiële samenvatting	6
Programma 1: Bestuur en dienstverlening	9
Beleidsveld Gemeenteraad, college en griffie	9
Beleidsveld Samenwerking	10
Beleidsveld Dienstverlening	11
Programma 2: Openbare Orde en Veiligheid	14
Beleidsveld Openbare Orde en Veiligheid	14
Programma 3: Sport, cultuur en onderwijs	17
Beleidsveld Sport	18
Beleidsveld Cultuur	19
Beleidsveld Onderwijs en kinderopvang	20
Programma 4: Sociaal Domein	24
Beleidsveld Samenleving	25
Beleidsveld Jeugd	26
Beleidsveld Participatie	27
Beleidsveld Maatschappelijke ondersteuning	29
Programma 5: Kwaliteit openbare ruimte	31
Beleidsveld Beheer Openbare ruimte	32
Beleidsveld Afval- en afvalwatermanagement	34
Programma 6: Lansingerland ontwikkelt	36
Beleidsveld Ruimtelijke ordening	37
Beleidsveld Infrastructuur en mobiliteit	40
Beleidsveld Economische ontwikkeling	42
Beleidsveld Duurzaamheid	43
Beleidsveld Vastgoedbeleid	44
Programma 7: Grondzaken	47
Beleidsveld: Grondexploitatie	47
Overzicht Algemene Dekkingsmiddelen	50
Overzicht: Algemene dekkingsmiddelen	50
Overzicht Overhead	54
Overzicht: Overhead	54
Paragrafen	56
Paragraaf Lokale heffingen	56
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing	68
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	79

Paragraaf Financiering en treasury	82
Paragraaf Bedrijfsvoering.....	90
Paragraaf Verbonden partijen	94
Paragraaf Grondbeleid.....	125
Paragraaf Taakstelling en reserveringen.....	132
Paragraaf Interbestuurlijk toezicht	132
Meerjarenbegroting	134
Overzicht van baten en lasten.....	134
Overzicht incidentele baten en lasten	137
Geprognosticeerde balans.....	143
Uitgangspunten begroting 2019-2022.....	144
EMU-saldo.....	146
BBV: Begroting 2019 naar taakvelden	147
BBV: Beleidsindicatoren	152
Bijlagen	156
Reserves en voorzieningen	156
Investerings.....	161
Kasgeldlimiet en renterisiconorm.....	174

Algemeen

Inleiding

We hebben de afgelopen jaren de financiën op orde gebracht en ingespeeld op de economische groei. Hierdoor staan we er nu financieel goed voor. Daarnaast hebben we voortvloeiend uit het coalitieakkoord nu scherper begroot en daarmee extra ruimte in de begroting gecreëerd. De begroting 2019 maakt dan ook veel nieuw beleid mogelijk om Lansingerland nóg aantrekkelijker te maken. Dit nieuwe beleid vindt u in ons collegeprogramma Lansingerland doet 't. Daarin laten wij zien hoe we Lansingerland nóg mooier, socialer, leuker en veiliger willen maken. We hebben onze plannen en doelstellingen voor de komende vier jaar concreet geformuleerd en laten zien wat we daarvoor gaan doen, wanneer we dat gaan doen en wat de kosten zijn. Deze kosten voor de uitvoering van de plannen vormen de eerste begrotingswijziging op de begroting 2019. De begroting 2019 inclusief de eerste begrotingswijziging vanuit het collegeprogramma vormen daarmee het huishoudboekje voor 2019 en verder.

In ons collegeprogramma (en bijbehorende begrotingswijziging) geven we concrete en meetbare doelstellingen, met een duidelijke planning en een kostenraming. Dat is belangrijk om op duidelijke en toetsbare doelen te kunnen sturen. De komende collegeperiode ziet u dit ook terug in de formulering en opstelling van onze begrotingen.

Het collegeprogramma: "Lansingerland doet 't" vindt u [hier](#).

Ten opzichte van de begroting 2018 is de indeling van de begroting op een aantal onderdelen aangepast. Zo zijn diverse teksten concreter en actiever geformuleerd, waaronder de 'doelstellingen' per beleidsveld. Die zijn per beleidsveld zo veel mogelijk in een concrete zin opgenomen. Daarnaast bevat elk programma nu een figuur dat in één oogopslag duidelijk maakt wat de totale financiële effecten van een programma zijn en de onderverdeling hiervan per doelstelling/beleidsveld. In de begroting 2020 maken we een verdere slag op de concreetheid en overzichtelijkheid per doelstelling. Hierbij laten we ons ook inspireren door begrotingen van andere gemeenten (bijvoorbeeld die van de gemeente Zoetermeer). Een belangrijke basis hiervoor vormen de doelstellingen en activiteiten uit het collegeprogramma. Deze zijn zo concreet/SMART mogelijk geformuleerd op de uit te voeren acties c.q. te behalen resultaten/maatschappelijke effecten.

Financiële samenvatting

Inleiding

Zoals hierboven aangegeven is het nieuwe beleid opgenomen in het collegeprogramma. Dit betekent dat in de begroting de verwachte effecten uit de kaderbrief 2019 zijn meegenomen, de structurele ontwikkelingen uit de zomerrapportage en enkele overige (onvermijdelijke) ontwikkelingen. De uitzondering hierop zijn de OZB en het verbeteren van procedure omgevingsvergunningen. Conform het coalitieakkoord willen we de woonlasten (belastingen) voor onze inwoners terugbrengen naar de landelijke gemiddelden. Daarom verlagen wij de komende vier jaar de onroerendzaakbelasting (ozb) per woning per eigenaar. Bij het opstellen van de begroting 2019 rekenen we al met een structurele verlaging van 4% vanaf 2019. Daarnaast zien we nu al ruimte om de tarieven sneller verder te verlagen. In het collegeakkoord is daarom nogmaals 4% verlaging opgenomen. Voor een juiste berekening van de legesbegroting nemen we de aanvullende inspanningen voor het verbeteren van de procedure van de aanvragen omgevingsvergunningen al mee bij het opstellen van deze begroting.

Van Begroting 2018 naar Begroting 2019

Van Begroting 2018 naar Begroting 2019

Het financiële vertrekpunt voor deze Begroting 2019-2022 is de in de Begroting 2018-2021 opgenomen meerjarenraming 2019-2021. In het overzicht hieronder wordt de oorspronkelijke meerjarenraming weergegeven om vervolgens te laten zien welke mutaties zich sindsdien hebben voorgedaan en wat dat uiteindelijk betekent voor de jaarschijven in de Begroting 2019-2022.

	<i>Bedragen x € 1.000</i>			
Van Begroting 2018 naar Begroting 2019	2019	2020	2021	2022
Begroting 2018-2021	356	658	920	164
A2017-028 Jeugdwerk op straat	-40	-40	-40	-40
Begroting voor Kaderbrief 2019	316	618	880	124
Mutaties naar aanleiding Kaderbrief				
Septembercirculaire 2017 t/m Meicirculaire 2018	2.933	3.701	4.763	6.230
Inflatiecorrectie	-541	-533	-521	-521
Indexatie van verbonden partijen	-104	-151	-155	-161
Autonome ontwikkelingen	-409	- 1.462	- 1.680	-1.841
Structurele effecten jaarrekening	200	200	200	200
Organisatieontwikkeling	-200	-200	-200	-
Renteontwikkelingen	500	520	547	596
Begroting na Kaderbrief 2019	2.695	2.693	3.834	4.628
Mutaties als gevolg van de zomerrapportage				
Ruimte uit de begroting	1.650	1.684	1.627	1.627
Bijstelling kapitaallasten door herfasering en MIP 2019	1.241	431	477	-207
Bijstelling loonprognose	-386	-386	-386	-386
OZB	-348	-393	-456	-519
Bijdrage DCMR	-299	-299	-299	-299
Structurele effecten uit de zomerrapportage	-444	80	98	191

Overige mutaties	-171	-576	-693	-958
Begroting 2019-2022	3.939	3.234	4.202	4.076

Overige ontwikkelingen

Behalve voorstellen uit de Kaderbrief en meerjarige effecten van de Zomerrapportage, leiden enkele nieuwe (onvermijdelijke) ontwikkelingen tot aanpassingen in de verwachte begrotingsaldi. De grootste ontwikkelingen zijn de volgende:

- *Ruimte uit de begroting*: Zoals in de zomerrapportage reeds gemeld, is door scherper te begroten, de vrije begrotingsruimte structureel toegenomen.
- *Kapitaallasten en MIP 2019*: Wegens een verschuiving van verschillende investeringen naar een later moment ontstaat er in 2019 een significant voordeel op de kapitaallasten. Vanaf 2020 wordt dit voordeel aanzienlijk kleiner, veel projecten zijn dan (naar verwachting) alsnog afgerond waardoor de kapitaallasten kunnen gaan lopen. In 2022 ontstaat er zelfs een klein nadeel door de naar achteren geschoven projecten en nieuwe projecten uit het MIP.
- *Loonprognose*: Ten tijde van de begroting worden de loonkosten voor 2019 en verder opnieuw berekend. In vergelijking met de prognose van vorig jaar zijn de kosten naar verwachting circa € 386.000. Deze stijging wordt deels verklaard door een stijging in de pensioenpremies en verschillende sociale lasten. Er is geen budget opgenomen voor een mogelijke stijging in de cao aangezien de hoogte hiervan nog niet bekend is.
- *Onroerend zaak belasting (OZB)*: In het coalitieakkoord is aangegeven dat Lansingerland terug wil naar gemiddelde woonlasten. Om dit te bereiken is besloten de OZB jaarlijks met 4% te verlagen. Indien nodig wordt dit percentage bij volgende begrotingen aangepast. Aangezien dit effect heeft op de tarieven in de paragraaf lokale heffingen is deze aanpassing, in afwijking van de andere voorstellen uit het coalitieakkoord, al wel vast verwerkt in de begroting. Het effect hiervan is circa € 348.000
- *DCMR*: Na structurele bezuinigingen op de werkplanbijdrage uit 2014 is de afgelopen jaren een ontwikkeling ontstaan dat de DCMR haar werkzaamheden niet meer kan uitvoeren binnen die jaarlijkse plafonds. Dit heeft enerzijds te maken met de economische situatie in Lansingerland; het gaat financieel beter, waardoor meer ondernemers inrichtingen starten en (milieu)vergunningen nodig hebben. Anderzijds vragen we ook meer van de DCMR bijvoorbeeld op het terrein van duurzaamheid. Hierdoor blijkt dat we structureel circa € 300.000 extra nodig hebben voor een adequate uitvoering van het werkplan.
- *Overige mutaties*: De overige mutaties bedragen voor 2019 nog circa € 171.000. Dit zijn veel verschillende posten. In de verschillenanalyse per programma wordt dit nader toegelicht.

Risico's

Hoewel wij onze begroting gedegen hebben opgesteld, zijn er altijd een aantal risico's die ertoe kunnen leiden dat het in deze begroting verwachte resultaat zal verminderen. Voor de komende jaren blijft het, ondanks dat het economisch beter gaat, onzeker of de geraamde gronduitgiftes, met name voor bedrijventerreinen, gehaald zullen worden. Voor een verdere toelichting op de risico's verwijzen wij u naar de risicoparagraaf.

Programma 1: Bestuur en dienstverlening

Beoogd maatschappelijk effect

Daadkrachtig, integer en transparant besturen met regionale invloed, lokale participatie en een optimale dienstverlening voor onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties.

Wat gaat het kosten?

Jerstaande tabel staan de baten en lasten van het gehele programma.

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	5.447	5.675	5.501	5.287	5.313	5.334
Baten	1.340	1.194	732	633	670	687
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-4.108	-4.481	-4.770	-4.654	-4.643	-4.647
Toevoegingen en onttrekkingen	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Toevoegingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	0	51	0	0	0	0
Mutaties reserves	0	51	0	0	0	0
Geraamde resultaat	-4.108	-4.430	-4.770	-4.654	-4.643	-4.647

Toelichting op (grote) mutaties in het meerjarenbeeld

Gemeenteraad en commissies: € 75.000 hogere lasten

Na de gemeenteraadsverkiezingen in 2018 is het aantal raadsleden toegenomen van 31 naar 33. Door de toename van het aantal inwoners stegen ook de raadsvergoedingen. We verwachten in 2019 circa € 75.000 hogere lasten dan in 2018.

Afname aantallen reisdocumenten: € 450.000 lagere baten en € 425.000 lagere lasten

We prognosticeren het aantal uit te geven reisdocumenten meerjarig, op basis van de afgegeven documenten in eerdere jaren en de verwachte bevolkingsontwikkeling. Voor 2019 verwachten we minder aanvragen dan in 2018. Hierdoor zijn de inkomsten € 200.000 lager dan in 2018. Het tarief voor reisdocumenten is opgebouwd uit een deel rijksleges en een deel gemeenteleges. De rijksleges die wij ontvangen, dragen wij één op één af. Door lagere aantallen begroten we € 250.000 minder aan rijksleges te ontvangen en af te dragen in 2019.

Door de lagere aantallen reisdocumenten is ook minder inzet vereist, in 2018 was inhuurbudget van € 175.000 benodigd (waarvan € 50.000 via resultaatbestemming bij de jaarrekening 2017). Dit vervalt in 2019.

Loonprognose, kapitaallasten en overige mutaties: € 292.000 hogere lasten

In vergelijking met vorig jaar zijn de kosten van de loonprognose verhoogd. Deze stijging wordt grotendeels verklaard door een stijging in de pensioenpremies en verschillende sociale lasten. Verder heeft de wijziging van het omslagrentepercentage (van 0,9% naar 0,45%) en een verschuiving van de investeringen geleid tot een daling van de lasten op de doorbelasting kapitaallasten.

Beleidsveld Gemeenteraad, college en griffie

Wat willen we bereiken?

Wat willen we bereiken?

Lansingerland is een bestuurskrachtige gemeente met een efficiënt en integer bestuur, waarbij openheid de norm is

Bij de laatste burgerpeiling in 2016 was het percentage van inwoners met vertrouwen in het bestuur van de gemeente 18%. Na deze raads- en collegeperiode is het vertrouwen in het bestuur toegenomen t.o.v. deze uitkomsten en is minimaal gelijk aan het landelijk gemiddelde (was 27% in 2016). We meten dit om het jaar aan de hand van de 'Burgerpeiling'.

Wat gaan we daarvoor in 2018 doen?

Gewoon Doen

Het college informeert de raadsleden adequaat en tijdig, zodat ze hun werk goed kunnen doen. Betrokkenheid bij en van inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties is essentieel voor een goed bestuur. Het college geeft hier invulling aan via Gewoon Doen. Hieronder vallen bijvoorbeeld wijkgericht werken, burgerparticipatie, burgerinitiatief en het kernwethouderschap. Als onderdeel van het kernwethouderschap houden de kernwethouders 1 x per maand wethoudersprekuren. De griffie neemt de activiteiten voor de griffie en / of de raad op in het nog op te stellen Griffieplan. Dit plan komt in het laatste kwartaal 2018 gereed voor vaststelling in Werkgeverscommissie en Presidium. De uitkomsten hiervan nemen we mee in de Begroting 2020-2023.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel staan de kosten van dit beleidsveld:

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	2.642	2.457	2.484	2.364	2.364	2.364
Baten	1	0	0	0	0	0
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-2.641	-2.457	-2.484	-2.364	-2.364	-2.364
	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Toevoegingen en onttrekkingen						
Toevoegingen	0	0	0	0	0	0
Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0
Geraamde resultaat	-2.642	-2.457	-2.484	-2.364	-2.364	-2.364

Kengetallen Gemeenteraad, college en griffie

Kengetal	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019
Beantwoording van artikel 37 vragen binnen wettelijke termijn (30 dagen)	96,5%	90%	90%

Beleidsveld Samenwerking

Wat willen we bereiken?

Wat willen we bereiken?

Effectievere samenwerking en participatie

Voor het realiseren van de stevige ambities van Lansingerland moeten we nog effectiever samenwerken en onze regionale en landelijke invloed vergroten. Lokaal is participatie een integraal onderdeel van ons werk.

Wat gaan we daarvoor in 2019 doen?

Flexibel investeren in verbinding door participatie

Investeren in democratische processen door het gebruik van participatie-instrumenten zoals klankborden, panels, adviesraden, wijkteams en inspraak versterkt de democratie. Uitgangspunt is dat participatie een integraal onderdeel is van ons werk. We leveren maatwerk en leggen verbinding. Dit vraagt om gewoon doen! Een flexibele houding en een open manier van werken van alle betrokkenen.

Regionale positionering en gebiedspromotie

Een stevige (bestuurlijke en ambtelijke) positie binnen de regio draagt bij aan het realiseren van de opgaven waar Lansingerland voor staat. Het interbestuurlijk programma (IBP) stimuleert de samenwerking tussen Rijk, provincie en gemeenten. De opgaven zijn gemeente en regio overschrijdend en dus per definitie niet door een afzonderlijke bestuurslaag op te lossen. Het principe van samen besturen op basis van gelijkwaardig partnerschap betekent voor Lansingerland investeren in relaties met andere bestuurslagen. Ook het investeren in de Metropoolregio, regionale overleggen en netwerken draagt bij om gezamenlijk in de regio projecten op te pakken en mogelijk in aanmerking te komen voor specifieke budgetten, zoals de regiodeals waarbij wel altijd cofinanciering wordt gevraagd. Lansingerland groeit en is een economische factor in de regio en er ligt nog een woningbouwopgave. Gebiedspromotie blijft belangrijk om potentiële kopers aan te trekken en ons te onderscheiden van de omliggende gemeenten. Lansingerland staat in de regio op de kaart als de aantrekkelijkste gemeente om te wonen, werken, recreëren en ondernemen.

Governance

Deelname aan netwerken, regionale overlegorganen en verbonden partijen is dynamisch en aan verandering onderhevig door maatschappelijke opgaven of onder invloed van (wettelijke) wijzigingen. Met een goede governance (het waarborgen van de onderlinge samenhang van de wijze van sturen, beheersen, verantwoorden en toezichhouden) wil de gemeente bereiken dat netwerken, overlegorganen en verbonden partijen bijdragen aan de gezamenlijke opgaven binnen de afgesproken beleidsinhoudelijke en financiële kaders. Inzicht in de overlegstructuren en regelmatige teugkoppelingen van belangrijke onderwerpen in ontwikkelingen aan de raadscommissies is onderdeel van een goede governance.

Wat gaat het kosten?

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	340	532	411	411	411	411
Baten	2	2	0	0	0	0
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-339	-530	-411	-411	-411	-411

Beleidsveld Dienstverlening

Wat willen we bereiken?

Wat willen we bereiken?

Een optimale dienstverlening voor onze inwoners, ondernemers en organisaties!

Wij stellen ons dienstbaar op naar wat de samenleving van Lansingerland verwacht. Het gevoel écht geholpen te zijn; daar gaan we voor. Daarbij staan onze inwoners en ondernemers centraal. De klant centraal, gewoon doen!

We zijn er voor de Lansingerlanders. Digitaal, maar ook persoonlijk en met een glimlach. Zodat onze inwoners (en bedrijven en instellingen) zelf kunnen kiezen hoe en wanneer zij contact met ons opnemen. We zijn een toekomstbestendige organisatie maar waarborgen dat dorpsgevoel, ook juist bij een goede dienstverlening.

Wat gaan we daarvoor in 2019 doen?

De Lansingerlander centraal

Het is voor ons belangrijk om te weten wat onze inwoners (en bedrijven en instellingen) van ons verwachten. Maar ook om te weten hoe tevreden zij zijn over onze dienstverlening. Waar kunnen we verbeteren en wat kunnen we doen om die klantbeleving positief te beïnvloeden? Naast de dagelijkse monitoring van de servicenormen voor onze dienstverlening en het ondernemen van acties hierop, voeren we elk kwartaal klantreizen uit om de ervaringen van onze inwoners scherp te krijgen. Deze tips en tops nemen we op in onze dienstverlening.

Het (t)huis van de gemeente

Het is bij ons prettig aanwezig zijn. We zijn een gastvrij (t)huis van de gemeente, waar iedereen welkom is. We richten onze publiekshal zó in dat het voorziet in een behoefte die aanwezig is bij de Lansingerlanders. Daarbij is er plek om bij te praten, plek voor een goeie kop koffie maar ook plek voor het snel regelen van zaken zoals het aanvragen van een paspoort of het snel ophalen van een ID-kaart. Onze inwoners kunnen bij ons langskomen op afspraak maar ook op vrije inloop. Daarvoor bieden we ruimte overdag én op twee avonden in de week.

Dicht bij de inwoners

We onderzoeken welke kansen er zijn om de Lansingerlander nog meer centraal te stellen dan de regels. De gemeente bij u thuis is hier onderdeel van. Het RDW kondigde een pilot aan waarbij rijbewijzen niet alleen digitaal kunnen worden aangevraagd, maar ook door hen bij de Lansingerlanders thuis worden gebracht. We meldden ons aan voor deze pilot en streven er naar dat onze inwoners gebruik kunnen maken van thuisbezorging. Verder blijven wij ons inzetten om de Lansingerlanders in ons servicepunt van Bleiswijk even goed te helpen als in ons gemeentehuis in Bergschenhoek. We zorgen voor een goed klantgeleidingssysteem en een prettige sfeer in het servicepunt.

Klachten, bezwaren en Wob-verzoeken

Ook voor 2019 hebben we het doel klachten, bezwaren en Wob-verzoeken correct en snel af te handelen voor onze inwoners. Minimaal 90% van de zaken ronden we binnen de gestelde termijnen af. De complexiteit en daarmee langere bewerkingsstijd kan een uitloop op de termijnen als gevolg hebben. Kwaliteit en klanttevredenheid wegen in dit proces zwaarder dan tijdigheid van een besluit. Indien meer tijd nodig is voor een correcte afhandeling, gebeurt dit altijd in overleg met de inwoner. Na een succesvolle pilot in de bezwarenprocedure zetten we ambtelijk horen definitief in voor het merendeel van de bezwaren. Wij houden scherp oog op het leereffect uit de verschillende juridische processen. Het leereffect binnen bezwaren richt zich met name op de verbetering van de kwaliteit van de genomen besluiten. Binnen de klachtenprocedure besteden we specifiek aandacht aan verbetering van onze dienstverlening. De informele aanpak draagt hier in grote mate aan bij. Met de invoering van de Algemene verordening Gegevensverwerking (inwerkingtreding mei 2018) verwachten wij een toename in verzoeken vanwege het recht op inzage in persoonsgegevens (en daarmee samenhangende rechten).

Wat gaat het kosten?

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	2.465	2.686	2.606	2.513	2.538	2.559
Baten	1.337	1.192	732	633	670	687
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-1.128	-1.494	-1.875	-1.880	-1.868	-1.873
Toevoegingen en onttrekkingen	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022

Onttrekkingen	0	51	0	0	0	0
Mutaties reserves	0	51	0	0	0	0
Geraamde resultaat	-1.128	-1.443	-1.875	-1.880	-1.868	-1.873

Kengetallen Dienstverlening

Kengetal	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019
Gemiddelde wachttijd aan de balie met afspraak	3:21 min.	≤1 min	< 1 min.
Gemiddelde wachttijd aan de balie zonder afspraak	14:08 min.	15 min.	15 min.
Maximale wachttijd aan de balie zonder afspraak	N.v.t.	60 min.	30 min.
Telefonische bereikbaarheid binnen 30 seconden	22 sec	<25 sec	<30 sec
Maken van een afspraak	N.v.t.	< 2 weken	< 2 weken
Percentage van het binnen de termijn afgehandelde:			
- klachten	96%	90%	90%
- bezwaren	93%	80%	85%
- ingebrekestellingen	100%	100%	100%
- Wob-verzoeken	100%	95%	95%
- Recht op Inzage (privacy)	N.v.t.	N.v.t.	90%

Programma 2: Openbare Orde en Veiligheid

Beoogd maatschappelijk effect

Lansingerland is een veilige en leefbare gemeente om in te wonen, werken, ondernemen en ontspannen

Wat gaat het kosten?

Jerstaande tabel staan de baten en lasten van het gehele programma.

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	4.019	4.761	5.021	5.059	4.960	4.937
Baten	102	112	112	112	112	112
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-3.918	-4.648	-4.908	-4.947	-4.847	-4.825

Toelichting (grote) mutaties in het meerjarenbeeld

Inwonerbijdrage VRR: € 100.000 hogere lasten

De inwonerbijdrage aan de VRR is in 2019 circa € 100.000 hoger dan in 2018. Dit verschil is voornamelijk te verklaren door indexatie van de tarieven.

Loonprognose, kapitaallasten en overige mutaties: € 114.000 hogere lasten

In vergelijking met vorig jaar zijn de kosten van de loonprognose verhoogd. Deze stijging wordt grotendeels verklaard door een stijging in de pensioenpremies en verschillende sociale lasten. Verder heeft de wijziging van het omslagrentepercentage (van 0,9% naar 0,45%) en een verschuiving van de investeringen geleid tot een daling van de lasten op de doorbelasting kapitaallasten.

Beleidsveld Openbare Orde en Veiligheid

Wat willen we bereiken?

Wat willen we bereiken

Een veilig Lansingerland

We staan voor een veilig Lansingerland waarbij zowel de fysieke en de sociale veiligheid alsook de veiligheidsbeleving toeneemt. We streven naar een aanpak van de criminaliteit en leggen daarbij de focus op de delicten met een grote impact en delicten die ondermijnend zijn aan de samenleving.

Wat gaan we daarvoor in 2019 doen?

Criminaliteit, overlast en leefbaarheid

We pakken criminaliteit en overlast zowel preventief als repressief aan en benutten alle beschikbare mogelijkheden om te voorkomen en te bestrijden.

Dat vraagt een gedegen afstemming tussen partners, goed en juist gebruik van alle bestuurlijke maatregelen en voldoende handhavende capaciteit. Door secuur af te stemmen met onze interne en externe partners zijn we in staat om onze capaciteit daar in te zetten waar deze het meest nodig is. Daarbij richten we ons naast de High Impactdelicten nadrukkelijker op de ondermijnende criminaliteit en jeugd gerelateerde veiligheid.

Met een uitbreiding van het aantal boa's die wijkgericht te werk gaan en zich verder specialiseren op het gebied van jongeren, zorgen we voor een goede verbinding met de jeugd. Vandaar uit werken we verder aan een stevige informatiepositie en -deling waarbij we streven naar een betere vroegsignalering en een juiste mix van repressie en preventie. We richten ons daarbij ook op scholen en de hotspots waar jeugd vaak samenkomt. De boa's plannen tenminste 30 acties gericht op het terugdringen van diverse vormen van overlast en ze verzorgen tenminste 10 lessen op lagere scholen over oa. Voorkomen overlast, verkeersveiligheid etc.

Als onderdeel van onze integrale inzet op jeugd, is het inzetten van flexibel cameratoezicht een mogelijkheid. De uitwerking van dit voorstel verwerken we in het collegeprogramma.

Veiligheidsbeleving en burgerparticipatie

We werken aan een betere veiligheidsbeleving door betrokkenheid bij de eigen leefomgeving te stimuleren. Een effectief buurttoezicht die ook goed met de beroepsmatige partners samen werkt is daarbij erg belangrijk. We blijven daarom ook werken aan groei, zichtbaarheid en vooral de effectiviteit van het buurttoezicht. Het accent komt daarbij te liggen op een kwalitatieve borging van de organisatie. Daartoe organiseren we elke maand een overleg met buurttoezicht en verzorgen we jaarlijks een training. Met de nieuwe wijkboa's zetten we meer in op de samenwerking op het gebied van leefbaarheidsvraagstukken. Zij gaan minimaal 10 keer per jaar per dorpskern met buurttoezicht op pad en informeren actief op diverse manieren bewoners over wijkaangelegenheden en hun wijk.

Crisisorganisatie

We zorgen voor een kleine en slagvaardige crisisorganisatie met goed getrainde medewerkers en minimaal 95% van de sleutelfunctionarissen is op voldoende niveau opgeleid. Daarmee zijn we in staat om snel een hoogwaardige en effectieve inzet bij crisis en incidenten te verzorgen. Bovendien hebben we een voortdurend goede dekking van officieren van dienst bevolkingszorg een goed functionerend intergemeentelijk KLM-Piket (Krimpen a/d IJssel, Lansingerland en Maassluis) voor incidenten en evenementen. We oefenen met het Team Bevolkingszorg en het Gemeentelijk Beleidsteam jaarlijks.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel staan de kosten van dit beleidsveld:

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	4.019	4.761	5.021	5.059	4.960	4.937
Baten	102	112	112	112	112	112
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-3.918	-4.648	-4.908	-4.947	-4.847	-4.825

Kengetallen Openbare Orde en Veiligheid

Kengetal	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019
Aantal domeinen waarin BTL actief is	48	50	50
Aantal afstemmingsoverleggen	18	18	12
Aantal instructie- cq trainingsavonden	4	10	4
Aantal preventie acties boa's op prioriteit en actualiteit	30	30	30
Aantal gecombineerde rondes boa's en buurttoezicht	12	20	30
Aantal controles op vergunningsvoorwaarden	10	10	10
Aantal Beke-groepen	3	2	2
Percentage op minimaal niveau opgeleide en geoefende	95%	95%	95%

sleutelfunctionarissen			
Aantal officieren van Dienst bevolkingszorg	2	2	2

Programma 3: Sport, cultuur en onderwijs

Beoogd maatschappelijk effect

Iedereen kan actief meedoen op allerlei terreinen

Het realiseren van een vitale samenleving waarin alle inwoners van Lansingerland, jong en oud, een actieve leefstijl (kunnen) hebben en actief mee (kunnen) doen op allerlei sportieve en culturele terreinen. Het bieden van goede voorzieningen op het gebied van onderwijs en kinderopvang. Een actief verenigingsleven, aansprekende en voldoende evenementen en culturele activiteiten die zorgen voor binding en samenhang, wat een bijdrage levert aan een gezonde en sociaal weerbare samenleving.

Wat gaat het kosten?

Jerstaande tabel staan de baten en lasten van het gehele programma.

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	11.397	11.620	11.353	10.957	10.822	10.890
Baten	1.027	1.122	1.038	986	935	884
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-10.369	-10.497	-10.316	-9.971	-9.887	-10.006
Toevoegingen en onttrekkingen	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Toevoegingen	509	409	17	17	17	17
Onttrekkingen	648	1.130	450	10	59	2
Mutaties reserves	139	721	434	-7	42	-15
Geraamde resultaat	-10.230	-9.776	-9.882	-9.977	-9.845	-10.021

Toelichting op (grote) mutaties in het meerjarenbeeld

Subsidie Stichting Bibliotheek Oostland: € 102.000 hogere lasten

In 2019 is het beschikbare budget voor openbaar bibliotheekwerk € 102.000 hoger dan in 2018. Met de vaststelling van de Bibliotheeknota heeft de raad besloten in de periode 2018-2022 het beschikbare budget voor de bibliotheek stapsgewijs terug te brengen naar het niveau vóór de bezuinigingen.

Voor rekening gemeente komend onderhoud aan schoolgebouwen: € 50.000 hogere lasten

Voor de afbouw van het schoolgebouw de Westpolder 2 (hierna: WP2) dragen wij incidenteel € 50.000 bij. De WP2 is deels gebouwd voor de voormalige basisschool "de Kleine Kapitein". Gedurende de bouw van de WP2 werd de Kleine Kapitein opgeheven. Een aantal ruimtes in de WP2 zijn daarom op dat moment niet volledig afgebouwd. Door de stijging van het totaal aantal basisschoolleerlingen in dit deel van Berkel en Rodenrijs is er de komende jaren wel behoefte aan deze lokalen. De benodigde € 50.000,- wordt gebruikt om deze lokalen af te bouwen.

Investerings en bijdragen aan schoolbesturen € 30.000 hogere lasten

Op basis van de wet op het primair onderwijs draagt de gemeente bij aan de eerste inrichting van schoollokalen (zoals tafels, boorden en stoelen) én eerste Onderwijs Leer Pakketen (hierna: OLP) (zoals schriften, boeken, pennen). De leerlingenprognose laat zien dat het aantal leerlingen in het primair onderwijs minder gaat stijgen dan voorgaande jaren. Daarom verwachten wij in 2019 minder aanvragen bijdrage eerste inrichting en OLP. Vanaf 2019 en verder hebben wij hiervoor € 30.000,- begroot.

Overdrachtsbelasting aankoop duurzame zaken: € 60.000 lagere lasten

In 2018 was éénmalig € 60.000 benodigd ter afronding van de grondtransactie voor het Melanchthon Bergschenhoek. In 2019 verwachten wij geen grondtransacties.

Inkomst ivm onttrekking Algemene Reserve: € 100.000 lagere lasten

In de Najaarsnota 2017 is incidenteel € 115.000 euro opgenomen voor de uitvoering van de Visienota Onderwijs “met het oog op de toekomst”. Van dit bedrag is incidenteel € 100.000,- overgeheveld naar de Begroting 2018. In de begroting 2019 is dit niet meer opgenomen.

Onderwijsachterstanden en VVE: € 50.000 lagere lasten

In 2018 heeft het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap het onderwijsachterstandenbudget (hierna oab) herverdeeld. Deze herverdeling betekent een structurele korting voor het oab voor de gemeente Lansingerland, in 2019 ter hoogte van € 50.000. De vermindering van deze begrotingspost voor zowel de baten als de lasten is een rechtstreekse doorvertaling van deze korting.

Loonprognose, kapitaallasten en overige mutaties: € 28.000 lagere lasten

In vergelijking met vorig jaar zijn de kosten van de loonprognose verhoogd. Deze stijging wordt grotendeels verklaard door een stijging in de pensioenpremies en verschillende sociale lasten. Verder heeft de wijziging van het omslagrentepercentage (van 0,9% naar 0,45%) en een verschuiving van de investeringen geleid tot een daling van de lasten op de doorbelasting kapitaallasten.

Beleidsveld Sport

Wat willen we bereiken?

Wat willen we bereiken?

Sporten is voor iedereen toegankelijk en we hebben voldoende, adequate en zo duurzaam mogelijke sportaccommodaties

Wij stimuleren (o.a. via subsidies) sportbeoefening voor alle doelgroepen in Lansingerland. We zetten instrumenten in om sport voor iedereen toegankelijk te maken waarbij we in het bijzonder aandacht hebben voor kinderen, mensen met een beperking, senioren en sociale minima. Daarnaast hebben wij een faciliterende rol op het gebied van sport en bewegen. Deze rol bestaat uit het realiseren, exploiteren en aan gebruikers ter beschikking stellen van sportaccommodaties. Het grootste deel van het sportbudget is bestemd voor de sportaccommodaties. Wij denken daarnaast mee met de sportverenigingen over de veranderende sportbehoefte en het stijgende aantal inwoners dat moet kunnen sporten in Lansingerland.

Wat gaan we daarvoor in 2019 doen?

Sport- en beweegnota

In 2018 wordt een nieuwe Sport- en Beweegnota vastgesteld. De basis van deze nota is het faciliteren, stimuleren en verbinden van sport in Lansingerland. In 2019 geven we uitvoering aan deze Sport- en Beweegnota.

LED-verlichting sportvelden

In 2018 is gestart met de voorbereidingen voor het realiseren van LED-verlichting op de sportvelden in Lansingerland. In 2019 voeren we de werkzaamheden uit. De planning hiervan bepalen wij in samenspraak met de sportverenigingen.

Optimalisatie sportpark Hoge Land

Op sportpark het Hoge Land realiseren wij in 2019 een nieuw hockeyveld (zandveld). Daarnaast wordt de laatste voorbelasting op het Hoge Land uitgebreid zodat het mogelijk is om in de toekomst nog een hockeyveld óf een voetbalveld aan te leggen.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel staan de kosten van dit beleidsveld:

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	1.672	1.532	1.641	1.889	1.813	1.850
Baten	444	470	465	465	465	465

Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-1.228	-1.061	-1.176	-1.424	-1.348	-1.385
Toevoegingen en onttrekkingen	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Toevoegingen	334	334	0	0	0	0
Onttrekkingen	274	353	0	0	0	0
Mutaties reserves	-60	19	0	0	0	0
Geraamde resultaat	-1.288	-1.042	-1.176	-1.424	-1.348	-1.385

Kengetallen Sport

Kengetal	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019
Aantal binnensportaccommodaties (zaaldelen)	28	28	28
Aantal buitensportaccommodaties (velden)	75	75	75

Beleidsveld Cultuur

Wat willen we bereiken?

Wat willen we bereiken?

Voldoende en verbindend cultuuraanbod dat toegankelijk is voor iedereen

Wij streven naar voldoende en uiteenlopende culturele activiteiten die voor iedereen toegankelijk zijn waarbij nieuwe verbindingen ontstaan met andere sectoren zoals onderwijs, economie, ruimtelijke ordening, zorg en welzijn.

Wat gaan we daarvoor in 2019 doen?

Cultuureducatie en cultuurparticipatie

Cultuureducatie en cultuurparticipatie maken onderdeel uit van de Subsidieregeling Cultuur 2019. We dragen bij aan het lokale culturele leven en hebben bijzondere aandacht voor partijen uit Lansingerland. We continueren de financiering van de Cultuurtrein “E-lijn”, het programma voor het primair onderwijs dat zich richt op cultuureducatie. Door de inzet van combinatiefunctionarissen zorgen we voor ontwikkeling en uitbreiding van activiteiten gericht op cultuur, sport en bewegen in de gemeente.

Cultuurhuizen

Op 1 juni 2017 is de Nota Cultuurhuizen vastgesteld. Hierin zijn cultuurhuizen omschreven als plekken waar het maken van kunst en cultuur centraal staat en verschillende functies elkaar ontmoeten. Het resultaat is een creatief en verrassend aanbod op het gebied van kunst en cultuur. In 2019 werken we met onze partners aan de doorontwikkeling van de cultuurhuizen in ieder van de drie kernen.

Bibliotheek

We zetten in op een toekomstbestendige bibliotheek, die naast een stimulerende leeromgeving ook een dynamische ontmoetingsplek is. De bibliotheek is een belangrijke partner voor kinderopvang en onderwijs. Ook voor de educatie van volwassenen op het gebied van taal en mediawijsheid speelt de bibliotheek in toenemende mate een rol. In de Nota Bibliotheek Lansingerland staat een uitwerking van de positie van de bibliotheek, met vijf wettelijke functies als uitgangspunt. Deze nota vormt de basis voor onze samenwerking met Bibliotheek Oostland.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel staan de kosten van dit beleidsveld:

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	1.158	1.441	1.475	1.587	1.587	1.585
Baten	11	11	8	8	8	8
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-1.148	-1.430	-1.467	-1.579	-1.579	-1.577

Kengetallen Cultuur

Kengetal	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019
Aantal jongeren t/m 18 jaar verenigingsleven (met subsidie)	Circa 1.000	Circa 1.000	Circa 1.000
Aantal jeugd- en volwassen leden van de bibliotheek	11.986	Ca. 12.500	Ca. 12.500
Lokale omroep	1	1	1
Aantal onderhouden kunstobjecten	34	29	34
Scholen die meedoen met Cultuureducatie	N.v.t.	10	12
Initiatieven cultureel platform	N.v.t.	10	15
Cultuurhuizen in Lansingerland	N.v.t.	2	2

Beleidsveld Onderwijs en kinderopvang

Wat willen we bereiken?

Wat willen we bereiken?

Goed en passend toekomstgericht onderwijs voor iedereen dichtbij

In de visienota Onderwijs 2017-2025 staat wat we de komende jaren willen bereiken. Een gemeente waarin leerlingen en ouders goed basis- en voortgezet onderwijs dichtbij huis tot hun beschikking hebben. Waar het onderwijs in de gemeente aansluit bij de veranderende behoefte en wensen van de samenleving in onderwijsconcepten. Waar gemeente en onderwijs samen zorgen voor een sluitende ondersteuning voor kinderen die een extra zetje in de rug nodig hebben. En waar kinderen, ook diegenen die meer aankunnen, worden uitgedaagd om het maximale uit zichzelf te halen. Achterstanden en leerproblemen pakken we snel en adequaat aan. Jongeren hebben toegang tot de beste onderwijsinstellingen, ook buiten Lansingerland. Verder hebben ze, door een sterke samenwerking tussen VMBO, MBO en het lokale bedrijfsleven, duidelijke carrièremogelijkheden in de regio. Tot slot sluit het onderwijs door (technologische) innovatie aan bij een snel veranderende wereld en bereidt het onze jongeren voor op een toekomst in deze wereld. Naast de doelstellingen uit de visienota blijven we voldoen we aan onze wettelijke verplichtingen voor onderwijshuisvesting. We zorgen daarnaast voor een tegemoetkoming in het leerlingenvervoer voor de beoogde doelgroep en houden toezicht op het openbaar primair onderwijs. Met de uitvoering van onze activiteiten op het gebied van leerplicht zorgen we voor zo min mogelijk voortijdige schoolverlaters. Tot slot houden we toezicht op de kwaliteit van de kinderopvang en zorgen we voor een toegankelijk aanbod van voorschoolse voorzieningen (met voorschoolse educatie).

Wat gaan we daarvoor in 2019 doen?

Uitvoering Visienota Onderwijs

Zoals beschreven in de visienota neemt de gemeente een actieve rol aan binnen het onderwijs. Een rol waarin de gemeente de belangen van haar inwoners vertegenwoordigt binnen het onderwijssysteem. Voorbeelden hiervan zijn het project 'hybride leren', het verbeteren van de aansluiting jeugdhulp en (passend) onderwijs en het in gang zetten van wijknetwerken rond de basisscholen. In 2019 gaan we verder met het uitvoeren van de visienota. Naast de doelstellingen die staan beschreven in de visienota, volgen hierna de belangrijkste acties voor 2019 die wij in 2019 willen bereiken.

Opstellen Integraal Huisvestingsplan primair onderwijs

In 2019 stellen we een Integraal Huisvestingsplan (IHP) op voor het primair onderwijs in Lansingerland. Dit IHP is een omvangrijk overkoepelend meerjarendocument. We laten de bouwkundige staat van alle schoolgebouwen onderzoeken. Daarnaast onderzoeken we hoe we de schoolgebouwen kunnen verduurzamen. De resultaten en de eventuele vervolgacties (inclusief benodigde middelen) hiervan beschrijven we in het IHP. Verder geven we een "overall" beeld van de hele gemeente, per kern en per wijk van de ontwikkelingen in leerlingenaantallen voor de komende jaren (meerjarenplanning). We beschrijven de mogelijkheden voor een nieuwe school/scholen in de nieuw te bouwen wijk Wilderszijde. Tot slot behandelen we uiteraard ook de reeds bekende huisvestingsvraagstukken, waaronder de huisvestingsvraagstukken in Bleiswijk, basisschool Prins Johan Friso locatie Orionstraat in Berkel en Rodenrijs en de leerlingengroei in de wijk Westpolder.

Ontwikkeling Kindcentrum Rodenrijs

In 2017 is besloten dat basisscholen Prins Willem Alexander en De Kwakel in Berkel en Rodenrijs gezamenlijk nieuwe vervangende huisvesting krijgen. Naast deze twee scholen worden ook peutercentrum Inkipinky en BSO Kwakelbinkie in dit gebouw gehuisvest. Dit project heet Kindcentrum Rodenrijs. In 2017 en 2018 zijn de voorbereidingen getroffen, heeft de architectenselectie plaatsgevonden en is de ontwerpfase afgerond. Hierbij is veel aandacht voor inpassing in de bestaande omgeving (inclusief communicatie met omwonenden) en duurzaamheid. In 2019 gaan we verder met alle benodigde werkzaamheden, zodat Kindcentrum Rodenrijs in augustus 2020 in gebruik kan worden genomen.

Heronderhandeling doordecentralisatievergoedingen

Op 1 januari 2020 eindigen de afspraken over de doordecentralisatievergoedingen voor Wolfert Lansing, Melanchthon Berkroden en Melanchthon Business School. In overleg met de schoolbesturen maken we in 2019 nieuwe afspraken over deze vergoedingen.

Nieuw beleid onderwijsachterstanden en Voor- en Vroegschoolse Educatie

Jaarlijks ontvangen wij financiële middelen van het Rijk om het onderwijsachterstandenbeleid (OAB) uit te voeren. Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) is een onderdeel van het onderwijsachterstandenbeleid. In 2019 wordt de nieuwe verdeelsystematiek voor onderwijsachterstandsmiddelen voor gemeenten en scholen ingevoerd. Voor ons betekent dit tot 2022 elk jaar een vermindering van het OAB-budget. Wij verwachten in 2019 circa € 50.000,- minder OAB-middelen te ontvangen ten opzichte van 2018. Er wordt een overgangstermijn van drie jaar gehanteerd, waarin wij keuzes maken om ons beleid aan te passen naar de nieuwe budgetten.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel staan de kosten van dit beleidsveld:

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	8.566	8.647	8.237	7.481	7.422	7.454
Baten	573	641	565	513	462	411
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-7.993	-8.006	-7.672	-6.968	-6.960	-7.044
Toevoegingen en onttrekkingen	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Toevoegingen	176	76	17	17	17	17
Onttrekkingen	375	777	450	10	59	2
Mutaties reserves	199	702	434	-7	42	-15
Geraamde resultaat	-7.794	-7.304	-7.239	-6.975	-6.918	-7.058

Kengetallen Onderwijs en kinderopvang

Kengetal	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019
Aantal basisscholen	22	22	22
Aantal scholen voortgezet onderwijs	6	6	6
Aantal Integrale Huisvestings Projecten	2	2	1
Totaal aantal beschikkingen leerlingenvervoer	255	240	262
Percentage leerplichtige kinderen dat naar school gaat	99,9% (10 langdurig thuiszitters 14.607 leerplichtigen)	100%	100%
Percentage voortijdig schoolverlaters	1,3%	1,3%	1,26%
Kinderopvang:			
Aantal jaarlijkse GGD onderzoeken	N.v.t.	77	77
Aantal GGD onderzoeken voor registratie	N.v.t.	20	20

Aantal nader onderzoeken bij overtredingen	N.v.t.	12	12
Aantal kindplaatsen peuteropvang bij gesubsidieerde instellingen	N.v.t.	250	250
Aantal kindplaatsen in gesubsidieerde VVE groepen	N.v.t.	112	112

Programma 4: Sociaal Domein

Beoogd maatschappelijk effect:

Een gezonde, energieke samenleving met veerkrachtige individuen

Een gezonde energieke samenleving

Onze samenleving is ondernemend, neemt verantwoordelijkheid, heeft oog voor kwetsbaren en kan tegen een stootje. Wij zien deze kracht in onze samenleving en we stimuleren dat iedereen meedoet en erbij hoort: jong en oud, arm en rijk, ongeacht afkomst, geardeerdheid of geloofsovertuiging. Die kracht is van grote waarde voor de gezondheid en het welbevinden van onze inwoners.

Veerkracht van het individu en van de samenleving

Veerkracht staat centraal in onze visie. Mensen komen het meest tot hun recht wanneer ze meedoen in de samenleving. De grootste groep inwoners is in staat om hun eigen problemen op te lossen. Waar mogelijk lossen we problemen samen op, zodat mensen weer op eigen kracht verder kunnen. Als dat niet mogelijk is, zetten we in op het leren omgaan met de situatie en op het investeren in het netwerk. Daarmee versterken we de veerkracht van het individu en van de samenleving.

Wat gaat het kosten?

✘ Derstaande tabel worden de baten en lasten van het gehele programma gepresenteerd.

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	33.929	36.850	37.485	38.502	38.799	38.699
Baten	8.831	10.332	9.834	9.829	9.850	9.846
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-25.098	-26.518	-27.652	-28.673	-28.949	-28.853
Toevoegingen en onttrekkingen	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Toevoegingen	13	13	13	13	13	13
Onttrekkingen	397	95	5	1	0	74
Mutaties reserves	383	82	-8	-13	-13	61
Geraamde resultaat	-24.715	-26.436	-27.659	-28.685	-28.962	-28.793

Toelichting op (grote) mutaties in het meerjarenbeeld

Er is sprake van wijzigingen binnen het programma. In 2019 liggen de uitgaven per saldo € 1.515.208 hoger dan in 2018. Dit verschil wordt grotendeels veroorzaakt door vier ontwikkelingen.

Bijdrage GR Jeugdhulp Rijnmond: € 792.000 hogere lasten

Ten eerste ligt de bijdrage voor de Gemeenschappelijke Regeling Jeugdhulp Rijnmond in 2019 hoger dan in 2018. De oorzaak hiervoor is dat het zorggebruik vanuit Lansingerland is toegenomen en het feit dat via de vlaktax nog een bedrag moet worden nabetaald i.v.m. een hoger zorggebruik dan de inleg vanaf 2017. Het nadeel hiervan bedraagt € 791.732 voor 2019. In onze brief met kenmerk U18.05063 hebben wij de achtergronden, gevolgen en beheersmaatregelen hiervan toegelicht.

Aansluiting onderwijs en zorg: € 100.000 hogere lasten

Ten tweede moeten wij vanuit de lokale verantwoordelijkheid in het kader van jeugdhulp de aansluiting tussen onderwijs en zorg organiseren. Met name op het speciaal onderwijs (cluster 3 en 4) hebben kinderen een integraal aanbod nodig met een combinatie van onderwijs- en zorgarrangementen (OZA's) om tot leren en/of ontwikkeling te komen. De gemeente Rotterdam heeft deze OZA's in een nieuwe vorm aanbesteed met ingang van het nieuwe schooljaar 2018/19. De kosten hiervan ramen wij voor onze gemeente op € 100.000 per jaar.

Hulp in en om het huis: € 100.000 hogere lasten

Ten derde zien we binnen het huidige beleid een toenemende vraag naar hulp in en om het huis. We zien kosten voor de huishoudelijke mantelzorghulp en Take Care stijgen. Hiernaast stijgt de kostprijs van de maatwerkvoorziening huishoudelijke ondersteuning in verband met de nieuwe tarieven die we verplicht zijn te betalen als gevolg van de AMvB. Hierdoor liggen de geraamde kosten hiervoor € 100.000 hoger dan in 2018.

Behouden van Huize Sint Petrus: € 87.000 hogere lasten

Ten vierde heeft uw raad in het kader van het behouden van Huize Sint Petrus ingestemd met een businesscase waarvan de extra kosten voor 2019 op € 87.000 geraamd werden (zie raadsvoorstel BR1700137). Bij deze besluitvorming werd aangegeven dat deze extra kosten gedekt konden worden binnen de in de meerjarenbudgetten binnen het sociaal domein. Mede door de hierboven beschreven toenemende kosten naar hulp in en om het huis is deze financiële ruimte niet meer aanwezig.

Loonprognose, kapitaallasten en overige mutaties: € 349.000 hogere lasten

In vergelijking met vorig jaar zijn de kosten van de loonprognose verhoogd. Deze stijging wordt grotendeels verklaard door een stijging in de pensioenpremies en verschillende sociale lasten. Verder heeft de wijziging van het omslagrentepercentage (van 0,9% naar 0,45%) en een verschuiving van de investeringen geleid tot een daling van de lasten op de doorbelasting kapitaallasten.

Beleidsveld Samenleving

Wat willen we bereiken?

Wat willen we bereiken?

Een sterke en verbonden samenleving waaraan iedereen naar vermogen meedoet

We willen dat iedereen meedoet in de samenleving vanuit de gedachte dat de onderlinge verbondenheid bijdraagt aan het individuele welzijn en welbevinden. Met de inzet van de beleidsaccenten zoeken we verbinding met wonen, sport, onderwijs en cultuur.

Wat gaan we daarvoor in 2019 doen?

We ondersteunen een gezonde samenleving

Vanuit de Wet publieke gezondheid bewaken we de collectieve gezondheid, zoals de inspecties bij kinderdagverblijven en infectieziekten bestrijding.

We zetten in op doorontwikkeling van het sociaal domein

Met de uitvoering van de tien vastgestelde beleidsaccenten versterken wij de 'Lansingerlandse Standaard'. De Adviesraad Sociaal Domein geeft gevraagd en ongevraagd advies over alle aspecten van het sociaal domein en de ontwikkelingen in de samenleving. Waar nodig zetten wij externe expertise in op complexe opgaven.

Wat gaat het kosten?

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	496	634	1.962	1.957	1.957	2.021
Baten	110	6	38	38	38	38
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-386	-628	-1.924	-1.919	-1.918	-1.983

Kengetallen Samenleving

Kengetal	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019
----------	--------------------	--------------	--------------

Percentage inwoners dat maatwerkondersteuning ontvangt	7%	N.v.t.	7%
Aantal geregistreerde vrijwilligers	207	220	240
Aantal geregistreerde mantelzorgers	650	450	700

Beleidsveld Jeugd

Wat willen we bereiken?

Wat willen we bereiken?

Kinderen en jongeren groeien veilig en gezond op en ontwikkelen zich tot zelfredzame inwoners

Om veilig en gezond te kunnen ontwikkelen tot een zelfredzame inwoner is een goede basis belangrijk. Die stevige basis wordt in de eerste plaats gelegd door de ouders en/of verzorgers. Zij hebben daarvoor voldoende opvoedvaardigheden nodig en moeten een veilig thuis kunnen bieden. Naarmate het kind ouder wordt, bouwen onder andere de opvang, school, sportclubs, vrienden en vakantiebaantjes mee aan de basis. De ruimte die kinderen krijgen om de eigen talenten te benutten en te ontplooiën bepaalt in belangrijke mate hun kansen om volledig en volwaardig mee te kunnen draaien in de maatschappij en daar een bijdrage aan te kunnen leveren.

Wat gaan we daarvoor in 2019 doen?

We benutten de eigen kracht van jeugdigen en hun ouders/verzorgers

We willen dat kinderen en hun ouders/verzorgers zoveel mogelijk zelf de touwtjes in handen hebben: ze hebben de regie over hun eigen leven. We zetten de uitbreiding van ons aanbod aan ondersteuningsactiviteiten zoals (opvoed)cursussen voor ouders voort. Bij de uitvoering van ons beleidsaccent *'pubers in de spotlights'* gaan wij met jongvolwassenen in gesprek en dagen hen uit zelf hun ideeën en acties te realiseren, met ondersteuning van de gemeente.

We voorkomen problemen bij risicogroepen en zetten in op preventie (Jeugd)

We willen er op tijd bij zijn: voor kinderen met risicofactoren zoals gezondheidsproblemen, emotionele schade, middelengebruik en psychische problemen zorgen we voor tijdige signalering en toeleiding naar ondersteuning. Daarom intensiveren wij onze inzet op vroegsignalering en preventie. Naast onze Lansingerlandse Standaard doen wij dit door de beleidsaccenten *'geen kind in de knel'* en *'de leraar trekt aan de bel'*. Met deze accenten breiden we onder andere het preventieve aanbod uit en bevorderen we de aansluiting tussen het onderwijs en jeugdhulp. Ook onze pilots *'praktijkondersteuning jeugd'*, *'Elk kind een kans'* en *'preventie jeugdreclassering'* zijn hierop gericht. Ten slotte draagt ook het jeugd- en jongerenwerk bij aan signalering, preventie en een specifieke aanpak voor risicojongeren.

We verbeteren of stabiliseren de probleemsituatie (Jeugd)

We bieden passende ondersteuning: we zorgen voor een breed scala aan vrij toegankelijke en maatwerkvoorzieningen. Dit brede aanbod gaat van laagdrempelige, tot intensieve en gespecialiseerde begeleiding. Hiervoor werken we onder andere samen met de Gemeenschappelijke Regeling Jeugdhulp Rotterdam-Rijnmond). We monitoren doorlopend of het aanbod dekkend is. Wij zien dat het aantal jeugdigen met een ondersteuningsvraag toeneemt, daarom laten we in 2018 een onderzoek uitvoeren door een extern bureau om de achtergrond van deze groei te begrijpen. In 2019 voeren wij de eventuele aanbevelingen die uit het onderzoek naar deze toename naar voren komen uit. Daarnaast bieden we ondersteuning vanuit de Wmo (bijvoorbeeld een rolstoel) en vanuit de Participatiewet (bijvoorbeeld scholingsadvies, Stichting Leergeld etc.).

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel staan de kosten van dit beleidsveld:

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	12.016	12.465	12.716	13.739	14.109	13.958
Baten	50	54	2	2	2	2
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-11.967	-12.411	-12.714	-13.737	-14.107	-13.957
Toevoegingen en onttrekkingen	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Onttrekkingen	72	0	0	0	0	0
Mutaties reserves	72	0	0	0	0	0
Geraamde resultaat	-11.895	-12.411	-12.714	-13.737	-14.107	-13.957

Kengetallen Jeugd

Kengetal	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019
Aantal unieke cliënten dat gebruik maakt van een maatwerkvoorziening Jeugdwet (2 ^e half jaar)	1.465	1.050*	1.400
Gemiddeld aantal indicaties per cliënt	1,59	N.v.t.	1,5
Gemiddelde wachttijd JGGZ Q4 (specialistisch)	8 weken	N.v.t.	7 weken
Gemiddelde tijd tussen contact met consulent en ondersteuningsplan (bron: GWS)	21,9 dagen	N.v.t.	20 dagen
% met een positieve gedragsverbetering door hulp (bron: CEO Jeugd)	76%	75%	80%
% uitval en voortijdig afgesloten trajecten (lokaal)	11%	10%	8%

* In deze raming was geen rekening gehouden met de toename van de jeugdhulp in 2016 en 2017 en de correctie van de aantallen cliënten. Deze correctie is toegelicht in paragraaf 2.5 van de jaarrapportage sociaal domein 2017 (T18.01114)

Beleidsveld Participatie

Wat willen we bereiken?

Wat willen we bereiken?

Financieel zelfredzame, betrokken volwassenen die geen beroep hoeven te doen op de gemeente

Inwoners die in aanmerking komen voor een uitkering bieden we ondersteuning met als doel om ze zo snel mogelijk weer zelfredzaam te laten zijn. De inwoners met een korte afstand tot de arbeidsmarkt begeleiden we snel naar werk. De inwoners met een lange afstand tot de arbeidsmarkt bieden we ondersteuning gericht op maatschappelijke participatie. Afhankelijk van de vraag kan dit gericht zijn op maatschappelijk participatie vanuit de Wmo of begeleiding naar re-integratie vanuit de Participatiewet. Wij hebben op 31 december 2019 maximaal 615 lopende bijstandsuitkeringen.

Wat gaan we daarvoor in 2019 doen?

Inwoners zijn financieel zelfredzaam

We zetten in op het voorkomen van instroom in de uitkering door bij een aanvraag direct naar werk te bemiddelen wanneer dit mogelijk is. Hiervoor werken we samen met ons regionale werkgeversservicepunt (WSP).

Het accent 'werken aan werk' zetten we gedeeltelijk in om jongeren met een arbeidsbeperking vroegtijdig in beeld te brengen en te ondersteunen bij de overgang van school naar werk. Zo voorkomen we dat ze tussen wal en schip vallen en een uitkering aanvragen.

Jongeren die een uitkering aanvragen krijgen een scholingsadviesgesprek waarin ze worden geholpen om een vervolgstap te zetten: weer naar school of naar werk. Voor jongeren met complexere problematiek is er een intensief traject.

We begeleiden inwoners met een uitkering en met een korte afstand tot de arbeidsmarkt richting werk. Waar nodig bieden we training, scholing of ondersteuning aan om de afstand tot de arbeidsmarkt te verkleinen.

We zijn een pilot gestart met de Sociale Verzekeringsbank (SVB) om inwoners met een uitkering vanuit de Algemene nabestaandewet (Anw) te wijzen op de mogelijkheden voor inkomensondersteuning en om te voorkomen dat een bijstandsuitkering nodig is op het moment dat de Anw-uitkering stopt.

We voorkomen problemen bij risicogroepen en zetten in op preventie (Participatie)

We willen er op tijd bij zijn: voor volwassenen en ouderen die moeite hebben met het voeren van hun administratie of het beheer van hun huishoudboekje bieden we ondersteuning door geschoolde vrijwilligers. Ook bieden we begeleiding aan asielgerechtigden bij het wegwijs worden in de Nederlandse samenleving, bij hun integratie en bij hun participatie. Vanuit het accent 'grip op geld' zetten we in op preventieactiviteiten en vroegsignalering voor verschillende doelgroepen om schulden te voorkomen.

We verbeteren of stabiliseren de probleemsituatie (Participatie)

Voor volwassenen en ouderen met een hulpvraag zorgen we voor een breed scala aan vrij toegankelijke en maatwerkvoorzieningen. Dit doen we zoveel mogelijk ontschot en integraal vanuit de verschillende wetten, gericht op zowel financiële ondersteuning als op ondersteuning op andere leefgebieden.

Op financieel gebied ondersteunen we inwoners door:

- uitkeringen te verstrekken;
- in te zetten op re-integratie;
- inkomensondersteuning te bieden;
- inwoners te ondersteunen die problemen hebben om hun administratie op orde te krijgen.

Vanuit de pilot Het Nieuwe Wij werken we samen met het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties aan een nieuwe manier om ondersteuning te bieden aan inwoners zodat zij naar vermogen kunnen participeren in de samenleving.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel staan de kosten van dit beleidsveld:

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	13.397	15.013	14.407	14.415	14.431	14.425
Baten	8.264	9.637	9.464	9.464	9.465	9.467
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-5.132	-5.376	-4.943	-4.951	-4.966	-4.958
Toevoegingen en onttrekkingen	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Onttrekkingen	0	91	0	0	0	0

Mutaties reserves	0	91	0	0	0	0
Geraamde resultaat	-5.132	-5.285	-4.943	-4.951	-4.966	-4.958

Kengetallen Participatie

Kengetal	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019
Aantal unieke cliënten dat gebruik maakt van een voorziening i.h.k.v. de Participatiewet (2e half jaar)	854	N.v.t.	860
Aantal lopende bijstandsuitkeringen op 31 december	597	630	615
% inwoners met een bijstandsuitkering	2,1%	2,1%	2,0%
Aantal kandidaten dat is uitgestroomd naar betaald werk	74	80	110
Aantal formele en informele schuldhulptrajecten	311	N.v.t.	340
Gebruik JCF, JSF en Stichting Leergeld	1.177	N.v.t.	1.700

Beleidsveld Maatschappelijke ondersteuning

Wat willen we bereiken?

Wat willen we bereiken?

Zelfredzame, betrokken en vitale inwoners

We willen dat volwassenen financieel onafhankelijk zijn, voor zichzelf kunnen zorgen en investeren in hun eigen netwerken en in de samenleving. Voor ouderen willen wij dat zij zo zelfstandig als mogelijk functioneren, wonen en participeren.

Wat gaan we daarvoor in 2019 doen?

We benutten de eigen kracht van de samenleving, volwassenen en ouderen

We verhogen de onderlinge betrokkenheid en leefbaarheid in buurten, waardoor het prettig wonen is in Lansingerland. Dat stimuleren we met het ZEIL-fonds. We willen dat inwoners zoveel mogelijk de touwtjes zelf in handen hebben. We zetten in op het behoud en versterking van zelfstandigheid en de versterking van het sociale netwerk met een aanbod van lokaal vervoer en cursussen.

We voorkomen problemen bij risicogroepen en zetten in op preventie (Wmo)

We vergroten de vrijwillige inzet door ondersteuning en door promotie van het vrijwilligerswerk. Met het accent 'Lansingerland heeft oog voor de vrijwillige inzet' hebben we aandacht voor de ondersteuning van vrijwilligers en mantelzorgers (Mantelzorgpakket) en erkenning en waardering van inwoners.

We willen er op tijd bij zijn en zorgen dus voor tijdige signalering, een preventieve aanpak en toeleiding naar ondersteuning. We organiseren daarvoor onder meer een steunfunctie voor de wijk bij Huize Sint Petrus. Met het accent 'Lansingerland houdt eenzamen aan boord' beogen we een sociaal isolement te voorkomen. Met het accent 'Intergenerationeel wonen met passende woningen' beogen we dat ouderen en jongeren door elkaar wonen, waarmee we het bieden van onderlinge hulp bevorderen en waarmee we ervoor zorgen dat de straat of buurt levendig blijft.

We verbeteren of stabiliseren de probleemsituatie (Wmo)

Inwoners kunnen terecht bij een van onze toegangspartners en bij de gemeente. Inwoners hebben recht op onafhankelijke cliëntondersteuning. We bieden passende ondersteuning voor volwassenen en ouderen met een breed scala aan vrij toegankelijke- en maatwerkvoorzieningen. Dit brede aanbod gaat van laagdrempelige, kortdurende, doorlopende, langdurige, intensieve tot gespecialiseerde begeleiding. Dat doen we zoveel mogelijk ontschot en integraal vanuit de verschillende wetten, gericht op zowel financiële ondersteuning als ondersteuning op andere leefgebieden. In 2019 lopen ook verschillende pilots, waaronder buurtcirkel en begeleiding light.

Vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) bieden we voorzieningen voor in en om het huis. We zorgen ook voor dagbesteding, begeleiding en respijtzorg. We zorgen ervoor dat ouderen in een schoon en eventueel aangepast huis wonen door de inzet van hulpmiddelen, de blijverslening en woningaanpassingen en dat zij en hun mantelzorgers de hulp krijgen die zij nodig hebben. Het ouderenadvies speelt hierin een belangrijke rol. Waar nodig zetten we meer gespecialiseerde vormen van ondersteuning in. Daarnaast bieden we maatschappelijk werk, maatjes en waar nodig bemoeizorg, maatschappelijke opvang en aanpak huiselijk geweld.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel staan de kosten van dit beleidsveld:

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	8.019	8.738	8.401	8.390	8.303	8.295
Baten	407	635	330	325	345	339
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-7.612	-8.104	-8.071	-8.065	-7.958	-7.956
	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Toevoegingen en onttrekkingen						
Toevoegingen	13	13	13	13	13	13
Onttrekkingen	325	4	5	1	0	74
Mutaties reserves	312	-9	-8	-13	-13	61
Geraamde resultaat	-7.301	-8.113	-8.079	-8.078	-7.971	-7.895

Kengetallen Maatschappelijke ondersteuning

Kengetal	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019
Aantal unieke cliënten (jeugd, volwassenen en ouderen) dat gebruik maakt van een maatwerkvoorziening Wmo (2 ^e half jaar)	1.735	1.600	1.800
Gemiddeld aantal indicaties per cliënt (jeugd, volwassenen en ouderen)	1,76	N.v.t.	1,7
Tevredenheid kwaliteit ondersteuning (bron: CEO)	83%	82%	85%
% door hulp een betere kwaliteit van leven heeft (bron: CEO)	74%	75%	78%

Programma 5: Kwaliteit openbare ruimte

Beoogd maatschappelijk effect

Onze ambitie is dat de inwoner van Lansingerland zijn leef- en woonomgeving ervaart als veilig en aantrekkelijk om te wonen, werken, ontmoeten en ontspannen

Wat gaat het kosten?

Derstaande tabel staan de baten en lasten van het gehele programma:

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	20.301	22.346	23.559	23.468	23.969	24.051
Baten	13.421	11.986	13.209	13.430	13.735	13.933
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-6.880	-10.360	-10.350	-10.038	-10.234	-10.118
Toevoegingen en onttrekkingen	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Toevoegingen	1.246	602	502	502	598	598
Onttrekkingen	174	2.783	1.598	802	1.003	396
Mutaties reserves	-1.072	2.181	1.096	300	405	-202
Geraamde resultaat	-7.952	-8.179	-9.254	-9.738	-9.829	-10.320

Toelichting op (grote) mutaties in het meerjarenbeeld

Voor beleidsveld 5.1 voorzien we een toename van € 1.146.000 aan lasten en een afname van € 211.000 aan baten

De begroting valt in 2019 mede hoger uit omdat er meer baggerwerk is begroot. In vergelijking met 2018 voorzien we een stijging van de lasten van €900.000. Baggerwerk dat in eerdere jaren was voorzien is na overleg met de Hoogheemraadschappen van Delfland en Schieland en de Krimpenerwaard uitgesteld naar 2019. Dit is gemeld in de NJN 2017 en de Zomerrapportage 2018. De gezamenlijke aanpak biedt voordelen op het gebied van kosten, kwaliteit en geeft minder overlast.

De lasten zijn in 2019 ook hoger doordat in het door de gemeenteraad vastgestelde Integrale Beheerplan Openbare ruimte 2017- 2024 € 444.000 meer (groot) onderhoud aan groen en spelen is voorzien dan in 2018, met name in de kern Bleiswijk en het buitengebied van Lansingerland. Er is ook voor de onderdelen belijning, bebording en straatmeubilair een toename in 2019 aan lasten (€50.000,-) voorzien conform het Integrale Beheerplan.

Op onderdelen zijn de lasten in de begroting 2019 lager dan in 2018. Dat komt doordat we minder groot onderhoud aan Wegen voorzien dan in 2018. In 2018 is er door een verschuiving van werkzaamheden van 2017 naar 2018 (conform NJN 2017 en de zomerrapportage 2018) incidenteel extra groot onderhoud uitgevoerd. In 2018 zijn er incidenteel twee grote leidingtracés door Eneco en Stedin voor derden gerealiseerd. Hierdoor waren er in 2018 incidenteel extra herstelwerkzaamheden aan wegen nodig. In 2019 voorzien we weer een reguliere hoeveelheid aan groot onderhoud en herstelwerkzaamheden. Voor wegen begroten we daarom in 2019 €340.000 minder aan lasten en €197.000 minder aan degeneratiebaten t.b.v. herstelwerkzaamheden.

Voor beleidsveld 5.2 voorzien we een toename van € 127.000 aan lasten en een toename van € 1.434.000 aan baten

In 2018 heeft het project Prullenbakken rondom de bestrijding van zwerfafval plaatsgevonden. Dit project is bekostigd uit (eerder) ontvangen subsidie van Nedvang. In 2019 wordt er verder gegaan met de bestrijding van zwerfafval maar minder intensief als in 2019. De baten nemen hierdoor af met € 215.000 en de lasten met € 260.000.

De lasten voor het inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval nemen daarentegen juist met €53.000 toe vanwege de toename van het aantal huishoudens. Ook nemen de lasten voor het onderhoud aan rioolgemalen licht toe met €20.000.

De cumulatieve baten voor afval nemen in vergelijking met de begroting 2018 met € 1.700.000 toe. Dit komt voornamelijk doordat in de begroting 2018 een eenmalige teruggave van de afvalstoffenheffing was voorzien van € 1,5 miljoen. Daarnaast neemt het aantal inwoners toe, dit zorgt voor een kosten- en batenverhoging. In 2019 voorzien we per huishouden wel een verlaging van de afvalstoffenheffing van 3,1%, zie ook de toelichting in de paragraaf lokale heffingen. Door bevolkingsgroei nemen ook de baten van de rioolheffing in vergelijking met 2018 toe met € 145.000. De toename is ook te verklaren door een stijging van het tarief conform het gemeentelijk rioleringsplan (GRP).

De overige verschillen binnen programma 5 komen mede door de fluctuatie aan kosten vanuit de diverse beheerplannen.

Reserves en voorzieningen: € 410.000 aan hogere baten, € 260.000 aan lagere lasten

Baggerwerk dat in eerdere jaren was voorzien is na overleg met de Hoogheemraadschappen van Delfland en Schieland en de Krimpenerwaard uitgesteld naar 2019. Onder andere hierdoor kan de toevoeging aan de reserve baggeren structureel verlaagd worden met € 260.000. In 2019 wordt er € 1.185.000 minder onttrokken aan de reserves. Dit heeft te maken met de hogere onttrekking in 2018 hoger i.v.m. de eenmalige teruggave afvalstoffenheffing. Daarnaast is in 2019 de onttrekking aan de reserve Baggeren € 900.000 hoger in 2019 i.v.m. de geplande werkzaamheden in 2019.

Daarnaast geldt voor 2019 ev. dat er een bijstelling is geweest in de onttrekking voor het groot onderhoud gebouwen vanuit het MJOP. De mutatie met betrekking tot de toevoeging wordt veroorzaakt dat vastgoed vanaf 2019 onder programma 6 valt en dus hier ook de toevoeging wordt begroot.

Het begrotingssaldo wordt gunstig beïnvloed doordat er een vrijval van €125.000,- plaatsvindt uit de reserve begraafplaats. Dit bedrag is nu in de MIP 2019 opgenomen, conform landelijke regelgeving (BBV).

Loonprognose, kapitaallasten en overige mutaties: € 375.000 aan hogere lasten

In vergelijking met vorig jaar zijn de kosten van de loonprognose verhoogd. Deze stijging wordt grotendeels verklaard door een stijging in de pensioenpremies en verschillende sociale lasten. Verder heeft de wijziging van het omslagrentepercentage (van 0,9% naar 0,45%) en een verschuiving van de investeringen geleid tot een daling van de lasten op de doorbelasting kapitaallasten.

Beleidsveld Beheer Openbare ruimte

Wat willen we bereiken?

Wat willen we bereiken?

Een duurzaam ingerichte en onderhouden leefomgeving, die technisch op orde is en aansluit op de behoeften van de gebruikers

Wat gaan we daarvoor in 2019 doen?

We beheren en onderhouden de openbare ruimte en voeren de werkzaamheden op basis van de beheerplannen uit

Het areaal van de openbare ruimte voldoet aan het gestelde onderhoudsniveau C of een equivalent hiervan. De onderdelen onkruidbestrijding, zwerfvuil, vegen en maaien onderhouden we voor de woonkernen op onderhoudsniveau B. De openbare ruimte kent geen structurele onderhoudsachterstanden.

We betrekken inwoners bij het beheer en onderhoud van de openbare ruimte en meten de mate van tevredenheid

We betrekken inwoners bij hun leefomgeving en geven hen invloed op zowel de inrichting als het beheer via burgerparticipatie en wijkgericht werken. Dit doen we bijvoorbeeld door inwoners zo vroeg mogelijk bij grote investeringsprojecten in hun wijk en/of buurt te betrekken, ruimte te geven aan zelfbeheerinitiatieven en open te staan voor right to challenge.

In 2019 voeren wij een tevredenheidsonderzoek uit. Dit onderzoek vindt plaats naast het tweejaarlijkse gemeentebrede Lemononderzoek (leefbaarheidsonderzoek) en gaat specifiek in op de mate van tevredenheid van inwoners over de openbare ruimte. Voor dit tevredenheidsonderzoek zetten we het burgerpanel in. Dit onderzoek herhalen we elk jaar. We sturen bij op de punten waar ontevredenheid over is.

We zorgen voor een veilige buitenruimte

Een veilige buitenruimte ontstaat door een integrale aanpak van het beheer en onderhoud in de openbare ruimte en door alertheid in het geval van afwijkingen. Het gaat bijvoorbeeld om afwijkingen als gevolg van het optreden van extreem weer (zoals gladheid of vorstschade), mankementen in de openbare ruimte (zoals loszittende stoeptegels door wortelopdruk) of een tijdelijke achteruitgang in technische kwaliteit (zoals minder deklaag) tijdens het uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden. Dankzij monitoring en inspecties constateren en verhelpen we deze afwijkingen snel. De overige afwijkingen reiken inwoners aan. Dit kan via verschillende kanalen waaronder het meldingssysteem, wijk- of buurtschouwen, social media, WhatsApp, het spreekuur van de wethouder en contact met de wijkbeheerders. Met deze aanpak beperken we het aantal gegrond verklaarde aansprakelijkheidstellingen tot maximaal 10 per jaar.

We maken wijken toekomstbestendig door bij renovaties aandacht te hebben voor klimaatadaptatie

Investerings in de openbare ruimte dragen bij aan de lokale duurzaamheids- en klimaatadaptatieopgave. Voor een gestructureerde aanpak voeren we in 2018 een klimaatadaptatiestresstest uit om de voornaamste kwetsbaarheden in de openbare ruimte inzichtelijk te krijgen. We vormen in 2019 de Leidraad Inrichting Openbare Ruimte (LIOR) om naar een leidraad Duurzame Inrichting Openbare Ruimte (DIOR).

Samen met onze partners werken we aan de verbetering van de waterkwaliteit

Conform de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) moet het oppervlaktewater uiterlijk in 2027 in een 'goede toestand' verkeren. De waterkwaliteit in onze regio voldoet op veel plaatsen (nog) niet aan de normen. LTO Glaskracht Nederland, de Hoogheemraadschappen van Delfland en van Schieland en de Krimpenerwaard en de gemeenten in de regio waaronder Lansingerland spannen zich gezamenlijk in voor een betere waterkwaliteit.

De aanpak van het samenwerkingsverband bestaat uit twee sporen. Het eerste spoor richt zich op het creëren van bewustwording en het stimuleren van gedragsverandering. Daarbij leren we van ervaringen van andere gemeenten en van onze aanpak op het gebied van wijkgericht werken. Het tweede spoor richt zich op het uitvoeren van controles en het zo nodig toepassen van handhaving.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel staan de kosten van dit beleidsveld:

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	11.014	12.534	13.635	13.382	13.673	13.692
Baten	934	961	750	750	750	744
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-10.080	-11.573	-12.885	-12.632	-12.923	-12.948
Toevoegingen en onttrekkingen	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Toevoegingen	487	486	226	226	226	226
Onttrekkingen	140	779	1.264	539	720	165
Mutaties reserves	-346	293	1.038	314	494	-60

Geraamde resultaat -10.426 -11.280 -11.847 -12.318 -12.429 -13.009

Kengetallen Beheer Openbare ruimte

Kengetal	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019
Percentage areaal openbare ruimte met minimaal beeldkwaliteit C of het equivalent hiervan	100%	100%	100%
Percentage producten onkruidbestrijding, zwerfvuil, vegen en maaien op minimaal beeldkwaliteitsniveau B	N.v.t.	100%	100%
Uitvoeren tevredenheidsonderzoek openbare ruimte via burgerpanel	N.v.t.	N.v.t.	Uitgevoerd
Aantal aansprakelijkheidsstellingen	5	10	10
Opleveren leidraad Duurzame Inrichting Openbare Ruimte (DIOR)	N.v.t.	N.v.t.	Uitgevoerd

Beleidsveld Afval- en afvalwatermanagement

Wat willen we bereiken?

Wat willen we bereiken?

Het duurzaam en kostenbewust inzamelen en transporteren van (afval)water en huishoudelijk afval

Wat gaan we daarvoor in 2019 doen?

We zorgen voor de inzameling en transport van stedelijk afvalwater

Hierbij streven we naar maximaal 1 storing per jaar die langer dan 24 uur duurt.

We zorgen voor inzameling en verwerking van het hemelwater

Bij regenval staat er bij een reguliere bui net geen water op straat. Bij bijzonder intensieve regenbuien tolereren we dat er maximaal 30 minuten water op straat staat.

We zorgen voor een optimale grondwaterstand in het openbaar gebied

Dit kunnen we alleen doen binnen de beperkte mogelijkheden die de diepe polders van Lansingerland daarvoor bieden. Inwoners zorgen zelf voor voldoende drainage, waterdichte kelders en dampdichte vloeren in de eigen tuin en woning. Hierbij streven we naar maximaal 1 gegrond verklaarde aansprakelijkheidstelling per jaar.

We zijn ambitieus in onze doelstellingen en leggen deze vast in nieuw beleid

De termijn van het vigerende afvalbeleidsplan loopt af. In de eerste helft van 2019 stellen wij nieuw afvalbeleid vast. Dit nieuwe beleid bevat ondermeer concrete doelstellingen die aansluiten bij de nationale doelstellingen voor afvalscheiding (minder restafval) en verwerking (meer recycling). Onderdeel van het nieuwe beleid is de upgrade van het afvalbrenghstation.

We doen onderzoek naar de voor- en nadelen van diverse inzamel- en verwerkingsmethoden

In 2019 ronden wij een onafhankelijk onderzoek naar de meest effectieve wijze van afvalinzameling, -scheiding en -verwerking af. De resultaten presenteren wij aan de gemeenteraad.

Tevredenheid over inzameling en verwerking van afvalwater beter in beeld

In 2019 voeren wij een tevredenheidsonderzoek uit over afvalwater. We zetten hier het burgerpanel voor in. We sturen bij op de punten waar ontevredenheid over is.

Tevredenheid over afvalinzameling beter in beeld

In 2019 voeren wij een tevredenheidsonderzoek uit over afvalinzameling. Wij zetten hier het burgerpanel voor in. Dit onderzoek herhalen we elk jaar. We sturen bij op de punten waar ontevredenheid over is.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel staan de kosten van dit beleidsveld:

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	9.286	9.812	9.924	10.086	10.296	10.359
Baten	12.486	11.025	12.459	12.680	12.985	13.190
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	3.200	1.212	2.535	2.594	2.689	2.831
	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Toevoegingen en onttrekkingen						
Toevoegingen	759	115	276	276	372	372
Onttrekkingen	34	2.004	334	262	283	230
Mutaties reserves	-725	1.888	58	-14	-89	-142
Geraamde resultaat	2.475	3.101	2.593	2.580	2.600	2.689

Kengetallen Afval- en afvalwatermanagement

Kengetal	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019
Maximaal aantal storingen per jaar van langer dan 24 uur aan rioolgemaal	0x/jr	1x/jr	1x/jr
Aantal minuten waarbij tijdens bijzonder intensieve buien water op straat mag staan	N.v.t.	N.v.t.	30 min
Aantal aansprakelijkheidsstellingen n.a.v. grondwaterstand	N.v.t.	N.v.t.	1
Vaststellen nieuw afvalbeleid	N.v.t.	N.v.t.	Vastgesteld
Onderzoeken meest effectieve methode afvalinzameling, -scheiding en -verwerking	N.v.t.	N.v.t.	Uitgevoerd
Uitvoeren tevredenheidsonderzoek afvalwater via burgerpanel	N.v.t.	N.v.t.	Uitgevoerd
Uitvoeren tevredenheidsonderzoek afvalscheiding via burgerpanel	N.v.t.	N.v.t.	Uitgevoerd

Programma 6: Lansingerland ontwikkelt

Beoogd maatschappelijk effect

Ook in een groeiend Lansingerland blijft het goed wonen, werken, ondernemen en recreëren

Wat mag het kosten?

Jerstaande tabel staan de baten en lasten van het gehele programma.

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	10.434	11.965	12.199	11.544	10.792	10.872
Baten	9.282	6.045	3.774	3.774	3.774	3.474
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-1.152	-5.920	-8.425	-7.770	-7.018	-7.398
Toevoegingen en onttrekkingen	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Toevoegingen	80	41	374	374	374	374
Onttrekkingen	195	772	1.097	609	319	501
Mutaties reserves	115	732	722	235	-56	127
Geraamde resultaat	-1.037	-5.188	-7.703	-7.535	-7.074	-7.271

Toelichting op (grote) mutaties in het meerjarenbeeld

Monumenten: € 85.000 lagere lasten

In de zomerrapportage 2018 vroegen we incidenteel voor 2018 budget aan voor waardestellingsrapporten voor 36 gemeentelijke monumenten. Zo voorzien we in een concreet en actueel toetsingskader voor aanvragen voor monumentactiviteiten.

Leges bouwvergunningen: 950.000 lager dan 2018 maar wel hoger dan oorspronkelijke raming 2019

De oorspronkelijke meerjarenbegroting 2018-2021 ging uit van een legesinkomstenraming van € 1.600.000. Voor 2018 is de verwachting in de Zomerrapportage 2018 bijgesteld naar € 3.450.000. Ook de komende jaren verwachten we door de sterk aangetrokken bouwmarkt meer legesinkomsten te ontvangen dan de oorspronkelijke raming, in 2019 ramen we 2,5 miljoen aan inkomsten. Dit is € 950.000 lager dan de bijgestelde raming voor 2018, maar wel hoger dan de eerdere raming voor 2019 van €1,6 miljoen.

Asbestsanering met bestuursdwang in 2018: 200.000 lagere baten en lasten

In de zomerrapportage 2018 is een post van € 200.000 is opgenomen om asbestverspreiding te saneren na een brand in 2018. We passen last onder dwangsom toe, wat inhoudt dat we deze kosten verhalen op de eigenaar. In 2019 is dit niet opgenomen.

Dienstverlening omgevingsvergunningen: € 210.000 hogere lasten

In de begroting vragen we € 210.000 om de toegenomen werkdruk door een stijging in het aantal aanvragen omgevingsvergunningen aan te kunnen. Daarnaast kunnen we hiermee het speerpunt uit het collegeprogramma verwezenlijken om bij het vergunningenproces de dienstverlening te vergroten en doorlooptijd te versnellen. Omdat we deze post meenamen bij het opstellen van de legesbegroting 2019 en kostendekkendheid, verwerkten we deze reeds in de begroting.

Verschillen met betrekking tot gebeurtenissen in 2018

- Bij structuur en bestemmingsplannen zien we een daling van de lasten met € 135.000 in verband met incidentele lasten in 2018.
- Op het budget mobiliteitsplan zien we een daling van de lasten met € 73.000 in verband met incidentele lasten in 2018

- De verschillen in de budgetten voor onderhoud vanuit het MJOP kunnen per pand jaarlijks erg verschillen. De werkzaamheden worden per pand gebundeld en voeren deze in een keer uit.
- De daling van de baten op het budget Sociaal culturele accommodaties wordt veroorzaakt door € 800.000 aan incidentele verkopen in 2018
- De daling van de baten op het budget Verhuur Notaris Kruytstraat wordt veroorzaakt door € 225.000 aan incidentele verkopen in 2018
- Op de reserves in programma 6 zien we een mutatie op de onttrekkingen en toevoegingen. Dit heeft deels te maken met een incidentele onttrekking in 2018 van € 700.000. Voor 2019 ev. geldt dat er een bijstelling is geweest in de onttrekking voor het groot onderhoud gebouwen vanuit het MJOP. De mutatie met betrekking tot de toevoeging wordt veroorzaakt dat vastgoed vanaf 2019 onder programma 6 valt en dus hier ook de toevoeging wordt begroot.

Loonprognose, kapitaallasten en overige mutaties € 352.000 lagere lasten

In vergelijking met vorig jaar zijn de kosten van de loonprognose verhoogd. Deze stijging wordt grotendeels verklaard door een stijging in de pensioenpremies en verschillende sociale lasten. Verder heeft de wijziging van het omslagrentepercentage (van 0,9% naar 0,45%) en een verschuiving van de investeringen geleid tot een daling van de lasten op de doorbelasting kapitaallasten.

Beleidsveld Ruimtelijke ordening

Wat willen we bereiken?

Wat willen we bereiken?

Ruimtelijke ontwikkelingen die bij dragen aan goed wonen, ondernemen, werken en recreëren

Het faciliteren en scheppen van randvoorwaarden voor ontwikkeling op het gebied van wonen, werken, recreëren en infrastructuur.

Wat gaan we daarvoor in 2019 doen?

Bestemmingsplannen

In voorbereiding op de nieuwe Omgevingswet actualiseren en digitaliseren we de laatste analoge bestemmingsplannen. We faciliteren diverse grote en kleine ontwikkelingen in de gemeente.

Voorbereiden op Omgevingswet 2021

Als voorbereiding op de inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 januari 2021 continueren we de aanpak van 2018. Het te bereiken doel is het op doen van leerervaringen door te experimenteren en uit te proberen. Gelijktijdig maken we stapsgewijs inzichtelijk wat nodig is om op 1 januari 2021 klaar te zijn voor de invoering. Vanuit dit inzicht wordt de voorbereiding en besluitvorming opgestart. We doen dat door het continueren van de pilot Omgevingsvisie Bleiswijk en we ronden de pilot Omgevingsplan Lint Zuid Af. Via een uitgebreid participatietraject wordt de omgevingsvisie opgesteld en vastgesteld door de raad. Daarna vindt een evaluatie plaats van de leerdoelen die voor deze pilot gelden. Deze evaluatie wordt ingebracht in het Programma Omgevingswet Lansingerland.. Tevens starten we met het Omgevingswet-proof maken van de informatievoorziening. Hiervoor richten we informatiemanagement en gegevensmanagement in. Aansluitend analyseren we informatieprocessen en-systemen, bepalen welke aanpassingen nodig zijn en starten we met de benodigde wijzigingen. Het integraal werken binnen een beleidscyclus onderzoeken we nader. Nieuwe inzichten over de aanpak van integraal en cyclisch werken vertalen we naar de werkprocessen.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving

We voeren wet- en regelgeving op het gebied van omgevingsrecht vlot, zorgvuldig en adequaat uit. Hierbij hebben veiligheid en leefbaarheid de hoogste prioriteit. We werken met toetsingsbeleid, wat de doorlooptijd verkort. In voorbereiding op de Omgevingswet optimaliseren we onze werkprocessen verder en onderzoeken we hoe we door regelvermindering de doorlooptijd van vergunningaanvragen kunnen verkorten. Dit sluit aan op het actiepunt uit het Coalitieakkoord om de proceduretijd van aanvragen van het MKB te versnellen.

Actualiseren gemeentelijke Woonvisie

In 2019 starten we met de actualisatie van de gemeentelijke Woonvisie en de regionale Huisvestingsverordening. Hierbij houden we rekening met de eigen identiteit, woonwensen van diverse doelgroepen, de financiële mogelijkheden en de kwaliteit van het woonmilieu en de leefomgeving. We voeren onze brede aanpak uit ten aanzien van sociale woningbouw, dat bestaat uit nieuwbouw én sturen op de doorstroming en het toewijzingsbeleid. We realiseren onze taakstelling om asielgerechtigden te huisvesten.

Nieuwbouw starterswoningen

In de periode 2019-2022 bouwen we circa 180 woningen in het starterssegment (koop tot € 180.000,- en huur tot € 850,- p/m) in Lansingerland. In Parkzoom IV onderzoeken we of er mogelijkheden zijn voor een combinatie van starters- en sociale huurwoningen en op Wilderszijde voorzien we ook in starterswoningen.

Nieuwbouw sociale woningen

In de periode 2019-2022 bouwen we circa 130 woningen in het sociale segment (sociale huur tot afgerond € 711,- p/m en koop tot € 140.000,-). Deze plannen zijn gelegen in Westpolder-Bolwerk, Hordijk, Notaris Kruytstraat en mogelijk Rodenrijse Zoom. Daarnaast zijn er plannen voor circa 100 sociale woningen op (particuliere) ontwikkellocaties zoals de locatie Hergerborch in Berkel en Rodenrijs. Ook in Wilderszijde maken we de komende jaren plannen voor sociale woningen. Deze plannen werken we nader uit samen met ontwikkelende partijen. Precieze aantallen, types en prijzen moeten we nog overeenkomen.

Randstadrailhalte Rodenrijs

Vanwege het toegenomen gebruik en de verwachte verdere toename van het aantal reizigers richten we samen met de MRDH en RET het stationsgebied Rodenrijs opnieuw in. Er een schetsontwerp gemaakt voor revitalisering van het gebied. Enkele kernpunten van het ontwerp zijn de realisering van een bewaakte stalling, optimalisering van het aantal P+R parkeerplaatsen, verbeteren van de verblijfskwaliteit en wachtruimtes en verhogen van de beeldkwaliteit door middel van vergroening.

Visie Middengebied/Alliantie Middengebied

Op 6 september 2017 is het MIRT-onderzoek Bereikbaarheid Rotterdam-Den Haag vastgesteld. Eén van de richtinggevendende conclusies is dat verstedelijking in het Middengebied (gelegen tussen de steden Den Haag, Zoetermeer, Rotterdam en Delft) bij kan dragen aan de agglomeratiekracht in combinatie met ontwikkeling van het Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV). Daarbij moet een afweging plaatsvinden in samenhang met economische functies als glastuinbouw en landschappelijke kwaliteiten. Dit vraagt om een (lange termijn) visie. De alliantie is een bestuurlijke samenwerking van de gemeenten Zoetermeer, Lansingerland en Pijnacker-Nootdorp. De alliantie heeft als doel een gezamenlijke positie te bepalen op meerdere en gelijktijdige beleidsvoornemens die door het Rijk en de Provincie worden voorbereid op het terrein van onder meer infrastructuur, bereikbaarheid, woningbouw, glastuinbouw en natuur en recreatie. We zullen ons ook in 2019 in zetten om dit doel te bewerkstelligen.

Corridor A12

Provincie, gemeenten (Zoetermeer, Waddinxveen en Lansingerland) en (logistieke) marktpartijen werken hard aan het vormgeven van verdergaande samenwerking rondom logistieke onderwerpen met betrekking tot de A12 corridor.. Doel hiervan is om de logistieke potentie te verzilveren. Een goede samenwerking zorgt ervoor dat de A12-corridor een sterkere vuist kan maken op de (inter)nationale acquisitietafels en leidt ertoe dat opgaven rondom arbeidsmarkt, onderwijs, vestiging en duurzaamheid gemakkelijker en sneller opgepakt kunnen worden. Hiervoor zijn meerdere programmalijnen opgesteld, dit betreft onder andere marketing en acquisitie (1 loket), alternatief programma Bleizo-West, railterminal, infra agenda.

Vanwege door de provincie veronderstelt over aanbod voor logistieke bedrijfsterreinen in de regio onderzoeken we in 2019 of voor Bleizo-West een alternatief programma mogelijk is. Dit is een brede zoektocht naar alle mogelijke functies. In het zoeken naar alternatief programma wordt o.a. gekeken naar de vervoerswaarde voor station Lansingerland-Zoetermeer, de variëteit aan functies, grondexploitatie en de mate waarin het aansluit op (provinciale) ambities.

Kader Recreatieschap Rottemeren

Het doel is om het gebied op basis van bestaande kwaliteiten en vanuit een nieuw perspectief samen met stakeholders te ontwikkelen. Er zal een concrete uitwerking van het kader plaatsvinden in een ontwikkelvisie met een bijbehorend uitvoeringsprogramma.

A16 Rotterdam

Het project A16 Rotterdam bevindt zich in de beginfase van realisatie. Wij zien de komende jaren toe op naleving van de gemaakte afspraken in de diverse (oa in regionaal verband) gesloten overeenkomsten. We zorgen voor een adequate afhandeling van de diverse vergunningen en sturen op goed omgevingsmanagement samen met de regiopartners.

Rotterdam The Hague Airport

De Bestuurlijke Regiegroep RTHA (BRR) , waarin Lansingerland samen met de provincie Zuid-Holland en de gemeenten Rotterdam en Schiedam zitting hebben, behartigd de regionale belangen in de luchtvaartnota en de nota luchtruimherziening. Daarnaast wordt in de BRR met regionale belanghebbenden gewerkt aan een gezamenlijk programma voor maatregelen die de hinder van RTHA beperken met afspraken over de uitvoering van deze maatregelen. Een andere activiteit van de BRR betreft het instellen van een omgevingsombudsman RTHA als onafhankelijke en communicatieve schakel tussen luchthaven en omgeving.

HSL

Doel is om, gezamenlijk in de Corealisatiegroep HSL, te komen tot een geoptimaliseerd maatregelenpakket voor Lansingerland, waarin binnen de budgetten zoveel mogelijk geluidsreductie wordt gerealiseerd. De planning is om eind 2019-2020 te starten met het absorberend maken de geluidsschermen in Lansingerland. Over het proces van ontwerp naar realisatie wordt gecommuniceerd door alle partijen, waarbij Lansingerland in het bijzonder verantwoordelijk is voor de communicatie naar de inwoners. Daarvoor worden verschillende middelen ingezet, zoals social media, de gemeentesite, huis aan huispost en bewonersavonden.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel staan de kosten van dit beleidsveld:

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	4.372	5.454	5.865	5.847	5.368	5.315
Baten	8.168	3.904	2.719	2.719	2.719	2.419
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	3.795	-1.550	-3.146	-3.128	-2.649	-2.896
Toevoegingen en onttrekkingen	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Toevoegingen	80	41	41	41	41	41
Onttrekkingen	100	698	62	123	38	29
Mutaties reserves	20	657	21	82	-3	-12
Geraamde resultaat	3.816	-893	-3.125	-3.046	-2.652	-2.908

Kengetallen Ruimtelijke ordening

Kengetal	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019
Aantal sociale woningen (vanaf 2019)	N.v.t.	N.v.t.	Ca. 130 (eigen grondexploitaties) en 100 (particuliere initiatieven) in de periode 2019-2022
Aantal starterswoningen	13	Circa 100	Ca. 180 in de periode 2019-2022
Aantal gehuisveste statushouders (taakstelling)	124	85	PM (vaststelling 1 ^e helft 2019)
Aantal nieuwbouwwoningen	334	260 (bijgesteld via MPG 2018 en Zomerrapportage 2018)	Gemiddeld ca. 400-500 per jaar
% aanvragen voor omgevingsvergunning binnen wettelijke termijn afgehandeld	100%	98%	98%
Aantal aanvragen	556	650	600
Aantal handhavingzaken	47	50	50
Aantal handhavingzaken uitmondend in last onder dwangsom, resp. last onder bestuursdwang	4, resp. 1	10, resp. 1	10, resp. 1

Beleidsveld Infrastructuur en mobiliteit

Wat willen we bereiken?

Wat willen we bereiken?

De inwoners van Lansingerland kunnen zich op een snelle, adequate en veilige manier verplaatsen
 Fietsers moeten zich zeker voelen op onze wegen en fietspaden. OV-gebruikers reizen gemakkelijk met betrouwbare en snelle OV-lijnen van en naar goede knooppunten. Automobilisten kunnen rekenen op een vlotte doorstroming en voldoende parkeerplaatsen.

Wat gaan we daarvoor in 2019 doen?

Verkeersveiligheid

Wij werken aan het verbeteren van de verkeersveiligheid. Voor de fietsers pakken we de onveilige locaties aan volgens de prioritering in het Fietsveiligheidsplan Lansingerland 2018. We verbeteren de oversteekbaarheid van de rotonde op de Klapwijkseweg/Boterdorpseweg. Daarnaast stimuleren we verkeerseducatie. De MRDH biedt scholen hiervoor de programma's 'Totally Traffic' en 'School op Seef aan'.

Bij de provincie vragen wij aandacht voor de verkeersveiligheid op en rond de N209.

Regionale opgaven

Samen met de Metropoolregio Rotterdam - Den Haag werken we aan plannen om de regio en Lansingerland bereikbaar te houden. We kijken nadrukkelijk naar betrouwbare, snelle en frequente OV-lijnen en (snel)fietsverbindingen. In de mobiliteitsstudies zoals het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) en de studie Metropolitaan OV nemen we de effecten van de verstedelijkingsopgaven in de zuidelijke Randstad mee, evenals de verkeersaantrekkende werking van nieuwe infrastructuur zoals de A16 Rotterdam.

Bereikbaarheid dorpskernen

Bij de ruimtelijke ontwikkelingen in de kernen verkennen en benutten we de mogelijkheden om de bereikbaarheid te verbeteren. We hebben daarbij oog voor verkeersveiligheid, doorstroming, parkeren, leefbaarheid, de autonome groei van het verkeer, en het economisch functioneren van de winkelgebieden. Voor Berkel stellen we daarvoor een visie voor de langere termijn op.

Mobiliteitsplan Berkel

We voeren het Mobiliteitsplan Berkel uit. Belangrijkste onderdelen hieruit zijn het vrijliggende fietspad langs het Berkeldijkje en de herinrichting van de Noordeindseweg. We studeren op optimalisatie van de verkeerssituatie op de Molenwerfstraat, in samenhang met de herontwikkeling van de Hergerborch.

Vraaggestuurd openbaar vervoer

Wij onderzoeken met de RET en de MRDH hoe we flexibel en vraagafhankelijk vervoer kunnen realiseren voor momenten en locaties die met het reguliere OV minder goed bediend worden, denk daarbij o.a. aan bedrijventerrein Oudeland.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel staan de kosten van dit beleidsveld:

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	767	1.075	888	883	883	882
Baten	31	15	12	12	12	12
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-736	-1.060	-876	-871	-871	-870
Toevoegingen en onttrekkingen	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Onttrekkingen	0	74	0	0	0	0
Mutaties reserves	0	74	0	0	0	0
Geraamde resultaat	-736	-986	-876	-871	-871	-870

Kengetallen Infrastructuur en mobiliteit

Kengetal	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019
Klanten-rapportcijfer busvervoer Rotterdam e.o. (RET)	7,7	N.b.	7,8
Verkeersslachtoffers	69	95	0 vermijdbare ongevallen

Aantal Ov-reizigers	14.065 (metrostations Lansingerland + busreizigers lijnen 170-173-174)	14.000	15.000
---------------------	--	--------	--------

Beleidsveld Economische ontwikkeling

Wat willen we bereiken?

Wat willen we bereiken?

Een economisch succesvolle gemeente met een aantrekkelijk ondernemersklimaat

Een aantrekkelijk ondernemersklimaat in Lansingerland trekt nieuwe bedrijven aan, zorgt ervoor dat gevestigde bedrijven behouden blijven en faciliteert de lokale economie om vitale, levendige en aantrekkelijke kernen te stimuleren.

Wat gaan we daarvoor in 2019 doen?

We voeren de Economische Agenda Lansingerland 2018-2025 uit

We sturen, faciliteren en ondersteunen het proces voor de ontwikkeling en realisatie van de Holland Railterminal (HRT) Lansingerland aan. Het streven is dat de HRT in 2022 operationeel is. Daarnaast zetten we in op de ontwikkeling van de vitale kernen en de uitgifte van bedrijventerreinen. Ook ondersteunen we de ondernemers met 3 verschillende bijeenkomsten: Oostlanddag, Startersbijeenkomst en Meet & Greet. Door de intensieve marketing en acquisitie door te voeren in 2019 verwachten we de komst van 50 nieuwe vestigingen in Lansingerland. Samen met 6 actieve parkmanagementorganisaties besteden we aandacht aan de bestaande bedrijventerreinen: de uitstraling en kwaliteit van de bedrijventerreinen willen we op het bestaande niveau houden en daar waar nodig te verbeteren. Tot slot blijven we onze dienstverlening verder verbeteren. Dit meten we door om het jaar een tevredenheidsonderzoek onder ondernemers uit te voeren.

We werken in regionaal verband aan het economisch vestigingsklimaat

Lansingerland heeft een belangrijke positie in de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (MRDH). We gaan de Roadmap Next Economy vertalen naar de (duurzame) economie in Lansingerland. We geven strategisch advies en feedback in de MRDH voor regionaal beleid op het terrein van detailhandel, bedrijventerreinen en kantoren.

We stimuleren de glastuinbouwsector in Lansingerland

We zetten in op het behoud van het areaal van het glastuinbouwcluster. Het toekomstbestendig houden van het glastuinbouwcluster in Lansingerland is van vitaal belang. Immers één op de drie banen in Lansingerland is gelieerd aan de sector. Wij klankborden twee keer per jaar met de meest invloedrijke greenport bedrijven in Lansingerland. Wij halen tijdens deze avond informatie op welke wij betrekken in ons economisch beleid. Daarnaast organiseren eens per jaar een conferentie voor de primaire productie. Wij delen informatie en halen informatie op. Ook benadrukken wij het belang van de primaire productie tijdens deze conferentie. Uitbreiding van Horti Science Parc Bleiswijk willen we graag stimuleren daarom ondersteunen en faciliteren wij de bedrijven op het Horti Science Parc Bleiswijk bij hun uitbreiding(en).

Wij blijven ons positioneren als meest innovatieve glastuinbouwgemeente van de wereld. Wij stellen hiervoor een internationaliseringsstrategie op. Indien wenselijk bezoeken wij onze partners in het buitenland. Deze bezoeken hebben een positief effect op de (internationale) naamsbekendheid en de economische positie van Lansingerland. Daarnaast ontvangt de innovatieve greenportbedrijven gezamenlijk ruim 5.000 delegaties op jaarbasis. Op verzoek ondersteunen wij hen daarbij. Als laatste speerpunt bieden wij ondersteuning van het Project Vertical Farming. Vertical farming kan een antwoord bieden op de (stijgende) wereldwijde vraag naar voedsel in urbane gebieden. Om die reden ondersteunen wij Wageningen UR Glastuinbouw bij hun (praktijk)onderzoek naar vertical farming.

Markt- en standplaatsenbeleid

Na de herinrichting van het centrum van Berkel en Rodenrijs, komt de weekmarkt met een nieuwe indeling op de oude locatie. De kwaliteit van de markt blijft hoog met een bezetting rond de 100%. Het beleid van de markt en standplaatsen is geüpdatet, zodat onder toezicht van de marktmeester dezelfde service en kwaliteit wordt gehandhaafd.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel staan de kosten van dit beleidsveld:

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	679	682	644	644	637	628
Baten	217	252	234	234	234	234
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-462	-430	-410	-410	-403	-394

Kengetallen Economische ontwikkeling

Kengetal	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019
Aantal bedrijven	3.000	3.050	3.100
Vloeroppervlak winkels	79.771	77.500	80.000
Aantal verkochte kavels op bedrijventerrein	15	6	6
Bezettingsgraad markt	95%	95%	95%
Aantal parkmanagementorganisaties	6	6	6
Aantal bijeenkomsten met bedrijfsleven	3	3	3
Aantal Bedrijven InvesteringsZones (BIZ)	N.v.t.	2	3

Beleidsveld Duurzaamheid

Wat willen we bereiken?

Wat willen we bereiken?

Een duurzamer Lansingerland

Wij zetten in op de energietransitie, circulaire economie en klimaatadaptatie. Onze duurzaamheidsvisie 'Lansingerland Duurzaam' dient als uitgangspunt voor nieuw te ontwikkelen routekaarten en activiteiten binnen het programma duurzaamheid.

Wat gaan we daarvoor in 2019 doen?

Energietransitie

De grootste bijdrage aan de klimaatneutraliteit van onze gemeente komt door de innovatie in de glastuinbouwsector. Deze sector vormt de ruggengraat van de klimaataanpak in Lansingerland. In WSO (Warmtesamenwerking Oostland) verband realiseren we een technisch plan en business case voor tracé's van warmte- en CO2 leidingen naar en binnen het glastuinbouwgebied Oostland. Wij nemen de rol van regisseur (verbinden en organiseren) op ons.

Indien BZK de subsidie voor onze proeftuin 'van gas los' toekent, kunnen wij de pilot 'van gas los' opschalen naar 500 bestaande woningen, waarvan 250 in 2019.

Voor de bestaande bouw continueren wij het E-loket, het inzetten van energie-coaches, energiemarkt en energiecafé 's. Deze activiteiten voert Nieuwe Lansingerstroom in samenwerking met de gemeente uit. Wij stellen plannen op over de wijze waarop we inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties, waaronder het gemeentelijk vastgoed, stimuleren om hun gebouwen te verduurzamen.

Circulaire economie

We werken aan een circulaire economie. Grondstofkringlopen zijn dan optimaal gesloten, met een zo hoog mogelijk behoud van waarde. Dit geldt voor onze eigen bedrijfsvoering en alle bouwprojecten. Samen met de regionale partners als Greenport West-Holland werken we aan het versterken van de glastuinbouw, onder andere door circulaire principes.

Wij leveren bijdragen aan verduurzaming van onze leidraad inrichting openbare ruimte. Maar ook het verduurzamen van de nieuwbouwprojecten zoals Wilderszijde en het afvalbrengrstation.

Klimaatadaptatie

Klimaatadaptatie gaat over de aanpassing aan klimaatverandering, met als doel om de negatieve effecten hiervan op te vangen, zodat een zekere mate van klimaatbestendigheid ontstaat.

We stellen momenteel samen met specialisten een gedetailleerde visie en uitvoeringsagenda voor dit thema op. Klimaatbestendig- en waterrobuust inrichten moeten uiterlijk in 2020 onderdeel zijn van het beleid en het gemeentelijk handelen. Uiteindelijk integreren we klimaatadaptatie in het relevante gemeentelijk beleid, zoals de omgevingsvisie, Waterplan, verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP), Groenstructuurplan, groenbeheerplannen, richtlijn Duurzame Gebiedsontwikkeling (DGO) en de Leidraad Duurzame Inrichting Openbare Ruimte (DIOR). Daarnaast stimuleren we samen met team Groen & Spelen inwoners en bedrijven hun tuinen cq bedrijventerreinen te vergroenen, door voorlichting en promotiecampagnes zoals de 'Tuin van de toekomst'.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel staan de kosten van dit beleidsveld:

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	182	880	885	886	869	869
Baten	0	18	0	0	0	0
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-182	-862	-885	-886	-869	-869
Toevoegingen en onttrekkingen	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Onttrekkingen	70	0	0	0	0	0
Mutaties reserves	70	0	0	0	0	0
Geraamde resultaat	-112	-862	-885	-886	-869	-869

Kengetallen Duurzaamheid

We hebben eind 2018 een nulmeting en een monitorsysteem. Vanaf 2019 kunnen we jaarlijks kengetallen opleveren.

Beleidsveld Vastgoedbeleid

Wat willen we bereiken?

Wat willen we bereiken?

Gemeentelijk vastgoed zetten we in om onze maatschappelijke doelstellingen te realiseren

We zetten ons gemeentelijk vastgoed zo efficiënt mogelijk in met als doel gewenste voorzieningen te huisvesten. We streven naar een zo goed mogelijk financieel en sociaal rendement en een duurzaam en veilig beheer.

Wat gaan we daarvoor in 2019 doen?

Sociaal rendement

Het bezit van vastgoed is geen doel op zich. De gemeente streeft naar sociaal rendement binnen haar vastgoedportefeuille. Belangrijke aspecten zijn sport en cultuur, maar ook kinderopvang en zakelijke faciliteiten horen hierbij. Op het gebied van sport en cultuur heeft de gemeente eigen mogelijkheden, zoals het op peil houden van de sportfaciliteiten en uitbreiding van culturele voorzieningen. Met Sportfondsen zijn afspraken gemaakt om op het gebied van bewegen voor doelgroepen en efficiënt inzetten van sporthallen verdere voortgang te boeken. Om dit te monitoren houdt Sportfondsen eind 2018 een klanttevredenheidsonderzoek.

Financieel rendement

We streven naar financieel voldoende presterende objecten. Vastgoed wat hier niet aan voldoet stoten we af. De komende jaren streven naar twee verkopen per jaar. Voor het vastgoed wat in bezit is, hanteren we huurtarieven conform vastgestelde beleidslijnen. Met onze beheerders monitoren we de financiële prestaties van de gebouwen. We streven ernaar om minimaal hetzelfde financiële resultaat te behalen als begroot.

Veiligheid

Onze accommodaties moeten veilig en schoon zijn. Binnen onze accommodaties hebben we oog voor gevaren zoals asbest, legionella en de brandveiligheid. Dat zal incidenteel investeringen op dit gebied vragen. Met sportfondsen hebben we afspraken over de conditiescores en schoonmaak volgens NEN-normen.

Duurzaamheid

Het gemeentelijk vastgoed leent zich er bij uitstek voor het voorbeeld te geven als het gaat om duurzaamheid. In 2018 stellen we de gemeentelijke ambitie vast op dit gebied. Waar mogelijk geven we hier ook al uitvoering aan binnen het MJOP. Onze beheerders vragen we extra te letten op het voorkomen van teveel gebruik van brandstoffen.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel staan de kosten van dit beleidsveld:

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	4.433	3.873	3.916	3.285	3.034	3.178
Baten	867	1.855	809	809	809	809
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-3.566	-2.018	-3.108	-2.476	-2.225	-2.369
Toevoegingen en onttrekkingen	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Toevoegingen	0	0	334	334	334	334
Onttrekkingen	25	0	1.035	486	281	473
Mutaties reserves	25	0	701	153	-53	139
Geraamde resultaat	-3.541	-2.018	-2.406	-2.323	-2.278	-2.231

Kengetallen Vastgoedbeleid

Kengetal	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019
Aantal verkochte panden	3	2 (bijgesteld op basis van actuele inzichten)	2

Programma 7: Grondzaken

Beoogd maatschappelijk effect

Met ons grondbeleid dragen we bij aan de realisatie van ruimtelijke doelstellingen op het gebied van wonen, werken, ondernemen en recreëren.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel staan de baten en lasten van het gehele programma.

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	25.736	33.628	30.474	21.539	13.368	9.078
Baten	26.238	33.028	29.782	21.048	12.836	8.532
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	502	-600	-692	-492	-531	-546
Toevoegingen en onttrekkingen	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Toevoegingen	5.933	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	4.922	85	936	740	754	769
Mutaties reserves	-1.011	85	936	740	754	769
Geraamde resultaat	-509	-516	244	248	223	223

Toelichting op (grote) mutaties in het meerjarenbeeld

Grondexploitaties MPG 2018: Per saldo budgetneutraal

De verschillen tussen jaarschijf 2018 en jaarschijf 2019 worden met name veroorzaakt door de bijstelling van de grondexploitaties bij het MPG 2018 die in juni 2018 door de raad is vastgesteld.

Mutatie reserves programma 7: € 936.000

De mutatie op de reserves heeft met de toevoeging van de verliesvoorziening grondexploitaties te maken. Deze toevoeging komt voort uit een onttrekking uit de algemene reserve.

Beleidsveld: Grondexploitatie

Wat willen we bereiken?

Wat willen we bereiken?

Realiseren van gebiedsontwikkelingen binnen de financiële kaders en ruimtelijke randvoorwaarden

We produceren en verkopen bouwgrond, hiermee geven we invulling aan de doelstellingen op het gebied van wonen, werken en recreëren. We verkopen bouwgrond voor een marktconforme prijs en we beheersen de grondexploitaties en de hiermee samenhangende risico's.

Wat gaan we daarvoor in 2019 doen?

Verkoop bouwgrond voor woningbouw en bedrijven

We verkopen bouwgrond voor woningbouw en bedrijven conform de uitgifteplanning. De uitgifteplanning in de grondexploitaties is gebaseerd op contracten en/of inschatting van de markt. We differentiëren in programma, prijs, type, locatie en architectuur en voorkomen zo concurrentie tussen de verschillende projecten. Voor bedrijventerreinen spelen we flexibel in op de wensen vanuit de markt door bijvoorbeeld kavels samen te voegen. We leveren naar verwachting gemiddeld ca. 400-500 woningen per jaar op. Daarnaast geven we gemiddeld bijna 2,5 ha per jaar aan bouwgrond uit op de gemeentelijke bedrijventerreinen Oudeland en Leeuwenhoekweg.

In 2018 zien we dat er minder woningen worden opgeleverd dan verwacht door vertragingen in de bouw. De markt kan de vraag niet aan door onder meer een tekort aan materiaal en menskracht en daardoor ligt het uitgifte tempo lager van verwacht. Dit is ook voor 2019 e.v. een risico.

Verkoop gronden voor marktconforme prijs

We verkopen gronden voor een marktconforme prijs. Wij richten onze inspanningen daarom op onderhandelingen met partijen om tot resultaten te komen en leveren waar nodig maatwerk, binnen de kaders van onze nota Grondbeleid en kaderbrief Grondprijzen.

Extra inspanningen marketing en acquisitie

We continueren de extra inspanningen op het gebied van marketing en acquisitie voor de bedrijventerreinen, zoals vastgelegd in het vastgestelde marketing- en acquisitieplan. Hoe meer gronden we verkopen, hoe eerder de gedane investeringen kunnen worden terugverdiend en hoe lager het risicoprofiel.

Actualiseren grondexploitaties en inschattingen risico's

We zorgen dat de grondexploitaties en inschattingen van de risico's actueel zijn. Wij actualiseren de grondexploitaties en risicoanalyses 1x per jaar volledig, gelijktijdig met de jaarrekening. Daarnaast rapporteren we bij de begroting over grote afwijkingen (gerealiseerd) en geven we een globale doorkijk naar de eerstvolgende actualisatie (verwachtingen). Grote inhoudelijke wijzigingen in de projecten, zoals een wijziging van het programma, worden separaat ter besluitvorming aangeboden en vervolgens verwerkt in de eerstvolgende actualisatie.

Risicomanagement

We maken doorlopend afwegingen tussen de resultaten van vandaag en toekomstige resultaten als gevolg van mogelijke risico's in de toekomst. Bij het in kaart brengen van de risico's en de mogelijke effecten hiervan, formuleren we beheersmaatregelen en voeren we deze uit. We monitoren zowel de risico's als de beheersmaatregelen en stellen deze wanneer nodig bij.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel staan de kosten van dit beleidsveld:

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	25.736	33.628	30.474	21.539	13.368	9.078
Baten	26.238	33.028	29.782	21.048	12.836	8.532
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	502	-600	-692	-492	-531	-546
	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Toevoegingen en onttrekkingen						
Toevoegingen	5.933	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	4.922	85	936	740	754	769
Mutaties reserves	-1.011	85	936	740	754	769
Geraamde resultaat	-509	-516	244	248	223	223

Kengetallen Grondexploitatie

Kengetal	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019
Aantal woningen (opleveren)	334	260 (bijgesteld via	Gemiddeld

		MPG 2018 en Zomernota 2018)	400-500 woningen per jaar
Verkoop van bedrijventerreinen binnen eigen grexen (aantal hectare excl. GR)	Verkoopovk voor ca. 3,4 ha, waarvan ca. 0,5 ha geleverd	3,4 ha (bijgesteld via MPG 2018)	2,3 ha
Aantal actualisaties van de grexen, inclusief risico's	1	1	1

Overzicht Algemene Dekkingsmiddelen

Inleiding

In dit hoofdstuk worden de algemene dekkingsmiddelen toegelicht. Dit zijn inkomsten die niet specifiek toe te rekenen zijn aan een bepaald programma, maar waarmee uiteindelijk de saldi van de programma's 1 tot en met 6 kunnen worden gedekt. In de staat van Baten en Lasten (hoofdstuk 4.1) is de (financiële) samenhang tussen de programma's en algemene dekkingsmiddelen weergegeven.

De algemene dekkingsmiddelen zijn:

- Lokale heffingen;
- Algemene uitkering uit het gemeentefonds;
- Dividend;
- Saldo van de financieringsfunctie;
- Overige algemene dekkingsmiddelen.

Overzicht: Algemene dekkingsmiddelen

Overzicht baten en lasten algemene dekkingsmiddelen

Het overzicht van algemene dekkingsmiddelen en post onvoorzien is als volgt:

	Bedragen x € 1.000					
Totaal programma	Realisatie 2017	Begr 2018*	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lokale heffingen	439	395	387	366	370	376
Algemene uitkering gemeentefonds	0	0	0	0	0	0
Dividend	74	106	3	3	3	3
Financieringsfunctie	3.946	5.925	4.342	3.427	3.098	3.026
Algemene stelposten	9	552	1.790	2.345	3.058	3.694
Overige dekkingsmiddelen	888	1.064	930	930	929	728
Post onvoorzien	0	100	100	100	100	100
Totaal lasten	5.356	8.140	7.552	7.171	7.558	7.926

Lokale heffingen	15.345	15.272	15.160	15.335	15.492	15.449
Algemene uitkering gemeentefonds	57.747	2.117	65.554	66.911	68.285	69.651
Dividend	3.372	3.074	3.125	3.225	3.225	3.225
Financieringsfunctie	4.762	6.004	4.396	3.666	3.245	2.872
Algemene stelposten	0	0	0	0	0	0
Overige dekkingsmiddelen	1.345	1.322	1.216	1.216	1.216	1.216
Post onvoorzien	0	0	0	0	0	0
Totaal baten	82.571	87.789	89.451	90.353	91.463	92.413

*Begroting 2018 na wijzigingen in het lopende jaar

Lokale heffingen

Lokale heffingen kunnen we onderverdelen in wel en niet gebonden bestedingen. Lokale heffingen waarvan de besteding gebonden is, zijn heffingen waarbij sprake is van een duidelijke relatie tussen de gemeentelijke dienstverlening en de belasting. Voorbeelden hiervan zijn de rioolrechten en de afvalstoffenheffing. Deze heffingen worden op de desbetreffende programma's als baten verantwoord en vallen dus niet onder de algemene dekkingsmiddelen. Lokale heffingen die niet gebonden zijn, vormen algemene dekkingsmiddelen en hebben geen vooraf aangewezen bestemming. In de tabel op de volgende pagina zijn de niet-besteding gebonden heffingen van de gemeente Lansingerland gepresenteerd. Voor verdere informatie verwijzen wij u naar 3.1 paragraaf 'Lokale heffingen'.

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

Het gemeentefonds vormt de grootste inkomstenbron voor gemeenten. Bijstelling van de algemene uitkering voor de begroting 2019-2022 heeft plaats gevonden via de maartcirculaire 2018 en de meicirculaire 2018. De raad is geïnformeerd over de effecten van deze circulaire door middel van de volgende brieven:

U18.07148 - Meicirculaire 2018

U18.04262 - Maartcirculaire 2018

Bedragen x € 1,-

Mutatie Algemene Uitkering	2019	2020	2021	2022
-----------------------------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Maartcirculaire 2018	2.332.958	3.792.767	4.910.124	6.455.980
Meicirculaire 2018	1.603.558	815.150	937.534	423.411
Totaal	3.936.516	4.607.917	5.847.658	6.879.391

Dividend

Onder algemene dividenden vallen dividenden die niet tot een van de programma's behoren. De belangrijkste deelnemingen waarin wij aandelen hebben, zijn Eneco Groep N.V. en Stedin Holding N.V.. Op 31 januari 2017 is Eneco Holding N.V. gesplitst in een commercieel productie- en leveringsbedrijf Eneco Groep N.V., en een regionale netbeheerder Stedin Holding N.V.. Deze splitsing is verplicht op basis van de Wet Onafhankelijk Netbeheer. De gemeente Lansingerland is nu aandeelhouder in twee ondernemingen: Eneco Groep N.V. en Stedin Holding N.V.. In beide ondernemingen heeft de gemeente Lansingerland een aandelenbelang van 3,38%. Van beide bedrijven ontvangen wij naar verwachting dividend.

Verkoop aandelen in Eneco:

Eind 2017 is het verkoopproces van onze aandelen in Eneco gestart. De Raad besloot dat ons aandelenbelang niet langer de publieke zaak diende. Naar verwachting worden onze aandelen in 2019 geheel of gedeeltelijk verkocht. Deze afbouw van ons aandelenbelang in Eneco, leidt tot een structurele verlaging van onze dividenduitkering en tot een verbetering van onze financieringspositie.

Saldo van de financieringsfunctie

Het saldo van de financieringsfunctie bestaat uit het renteresultaat (saldo van de kostenplaats kapitaallasten). Het renteresultaat ontstaat door het verschil tussen de werkelijk betaalde rente en de rente die we doorbelasten naar de verschillende taakvelden. De systematiek achter het renteresultaat lichten we toe in de paragraaf Financiering en Treasury.

Algemene stelposten en post onvoorzien

Stelpost Formatiegroei en Inhuurbudget (€ 1.247.985)

Afgelopen jaren bleek dat het wenselijk is om niet het gehele personeelsbudget in te zetten via vaste formatieplaatsen. Een deel van het budget zetten we flexibel in voor variaties in intensiteit van taken en omstandigheden. Dit is geheel in lijn met voorgaande jaren.

Stelpost Formatie-uitbreiding (€ 200.000)

Het aantal inwoners in de gemeente Lansingerland groeit de aankomende jaren gestaag. Hierdoor nemen de basistaken van de gemeente in omvang toe. Met de stelpost formatiegroei kunnen we adequaat en flexibel anticiperen op de groei in taken en de daaruit voortvloeiende organisatieontwikkelingen. Deze organisatieontwikkelingen staan verder toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering.

Stelpost Areaal (€ 245.000)

De gemeente Lansingerland voert grote projecten uit, bijvoorbeeld de aanleg van een fietspad of woningbouw. Op het moment dat een project klaar is, moet het betreffende areaal worden beheerd (onderhouden). Het is echter van tevoren niet altijd even gemakkelijk in te schatten wanneer de afronding van projecten plaatsvindt en het areaal klaar is voor beheer. Vandaar dat in de begroting een stelpost voor areaalbeheer is opgenomen. Bij de zomerrapportage weten we beter wanneer de projecten in het lopende jaar afgerond zullen zijn. Op dat moment worden de budgetten vanaf de stelpost dan ook overgeboekt naar de betreffende projectbudgetten.

Post Onvoorzien (€ 100.000)

Jaarlijks wordt op begrotingsniveau een bedrag geraamd voor onvoorziene kosten. Hiermee worden in het begrotingsjaar onvoorzienbare en onontkoombare (dus niet te begroten) uitgaven opgevangen. Op basis van realisatie uit voorgaande jaren en het beleid uit het coalitieakkoord om scherp en realistisch te begroten, is deze stelpost naar beneden gesteld op € 100.000 voor de periode 2019-2022.

Wat gaat het kosten?

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	5.413	8.058	7.552	7.171	7.558	7.926
Baten	82.672	87.789	89.451	90.353	91.463	92.413
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	77.258	79.731	81.899	83.183	83.905	84.487
Toevoegingen en onttrekkingen	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Toevoegingen	12.367	795	0	0	0	0
Onttrekkingen	653	945	0	0	0	0
Mutaties reserves	-11.714	150	0	0	0	0
Geraamde resultaat	65.544	79.881	81.899	83.183	83.905	84.487

Overzicht Overhead

Inleiding

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft voor dat de baten en lasten van overhead niet onder de afzonderlijke programma's worden opgenomen. Daarom begroten we op een centrale begrotingspost het 'overzicht overhead'. Overhead is hier gedefinieerd als 'alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van het primaire proces'. Om inzichtelijk te maken waar de overhead uit bestaat, is deze verdeeld in vier onderdelen: personeel, uitbestede bedrijfsvoering, huisvesting en automatisering.

Overzicht Overhead

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	13.398	13.982	14.371	14.886	15.000	15.158
Baten	179	175	330	233	233	233
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-13.219	-13.807	-14.040	-14.653	-14.768	-14.925
Toevoegingen en onttrekkingen	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Toevoegingen	215	66	66	66	66	66
Onttrekkingen	358	471	77	58	107	233
Mutaties reserves	143	405	12	-7	41	167
Geraamde resultaat	-13.076	-13.402	-14.029	-14.660	-14.727	-14.758

Overzicht: Overhead

Personeel

Onder de post personeel vallen twee kostenposten: medewerkers van ondersteunende afdelingen en medewerkers van uitvoerende afdelingen die conform BBV tot de overhead worden gerekend. Tot de ondersteunende afdelingen behoren bijvoorbeeld de directie, communicatie, facilitaire zaken en financiën. Medewerkers van uitvoerende afdelingen die onder overhead vallen, zijn bijvoorbeeld afdelingshoofden, teamleiders (50%) en het secretariaat. Dit is conform de uitgangspunten van de Berenschot benchmark.

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	10.049	10.808	10.880	11.371	11.477	11.479
Baten	18	20	22	22	22	22
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-10.031	-10.787	-10.857	-11.349	-11.455	-11.457

Uitbestede bedrijfsvoering

Onder uitbestede bedrijfsvoering vallen werkzaamheden die tot de overhead worden gerekend volgens de BBV, maar die de gemeente Lansingerland heeft uitbesteed aan derden. Het gaat om kosten voor de catering voor zowel het bedrijfsrestaurant alsook voor de catering tijdens commissie- en raadsvergaderingen. Ook behoren de kosten voor het externe archief, schoonmaak, onderhoud van de elektrische fietsen en scooters, onderhoud van de planten in het gemeentekantoor en de beveiliging tot de uitbestede bedrijfsvoering.

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	639	689	712	712	712	712
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-639	-689	-712	-712	-712	-712

Huisvesting

De huisvestingskosten bestaan uit alle kosten gerelateerd aan het gemeentekantoor en de gemeentewerf. Dit zijn onder andere de kapitaallasten, onderhoudskosten, diverse belastingen en heffingen, gas-, water- en elektriciteitskosten en verzekeringspremies. De opbrengsten die worden ontvangen voor de verhuur van delen van het gemeentekantoor aan derden zijn in mindering gebracht op deze kosten.

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	1.899	782	572	592	606	766
Baten	160	113	266	169	169	169
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-1.739	-669	-306	-424	-437	-598

Automatisering

Tot de automatiseringskosten behoren de kosten voor het algemeen gebruik van hard- en software (bijvoorbeeld Corsa en intranet). De kosten voor hard- en software van ondersteunende afdelingen vallen hier ook onder (bijvoorbeeld Key2Financiën en Pepperflow). De hard- en software die direct toe te rekenen zijn aan bepaalde activiteiten, worden doorbelast naar de betreffende programma's (bijvoorbeeld Suite4Sociale regie en Key2Burgerzaken).

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	1.581	2.953	2.987	2.991	2.986	2.980
Baten	0	42	42	42	42	42
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-1.581	-2.911	-2.945	-2.949	-2.944	-2.938

Grondexploitatie

Sinds 2017 vindt de doorberekening van overheadkosten naar grondexploitatie plaats via het overzicht overhead. Deze doorbelasting wordt bepaald op basis van het overheadstarief per uur en het aantal uren op de grondexploitatie.

Bedragen x1000

	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
Lasten	-770	-1.249	-780	-780	-780	-780
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	770	1.249	780	780	780	780

Paragrafen

Inleiding

Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) stelt dat een aantal verplichte paragrafen moet worden opgenomen in de programmabegroting. Zij geven, als een dwarsdoorsnede door de programma's, inzicht in een aantal bedrijfsvoeringsaspecten van de gemeente. De paragrafen zijn:

- Lokale heffingen
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing
- Onderhoud kapitaalgoederen
- Financiering
- Bedrijfsvoering
- Verbonden partijen
- Grondbeleid
- Taakstelling en reserveringen
- Interbestuurlijk toezicht

Paragraaf Taakstelling en reserveringen is niet verplicht vanuit de BBV, maar is toegevoegd naar aanleiding van een advies in de begrotingscirculaire van de Provincie Zuid-Holland 2014-2017. De paragraaf Interbestuurlijk toezicht is toegevoegd naar aanleiding van de wet revitalisering generiek toezicht.

Paragraaf Lokale heffingen

Inleiding

De lokale heffingen vormen een belangrijke bron van inkomsten voor de gemeente. Het beleid voor deze heffingen is door de gemeenteraad vastgesteld en vastgelegd in verschillende gemeentelijke verordeningen. In deze paragraaf presenteren wij de lokale heffingen en de ontwikkelingen daarin voor 2019.

We onderscheiden twee soorten lokale heffingen: belastingen die als algemeen dekkingsmiddel mogen worden ingezet, en rechten waarvan de opbrengsten direct dienen ter dekking van gemaakte kosten. Tot de eerste categorie behoren de onroerende zaakbelastingen, hondenbelasting en de precariobelasting. Tot de tweede categorie, de zogenaamde bestemmingsheffingen, behoren de rioolheffing, afvalstoffenheffing, lijkbezorgingsrechten, marktgelden en leges. Voor deze categorie worden de tarieven dusdanig vastgesteld dat de geraamde baten van de rechten gelijk zijn aan de geraamde lasten.

De tarieven 2019 maken deel uit van deze paragraaf, maar zijn nog voorlopig. De gemeenteraad stelt de tarieven 2019 definitief vast in de raadsvergadering van december 2018 en zij zijn dus geen onderdeel van de besluitvorming van deze begroting.

Uitgangspunt van de coalitie is de lastenverlichting voor de inwoners en bedrijven van Lansingerland verder door te zetten. Zo wordt het OZB-tarief met 4% verlaagd ten opzichte van 2018. Daarnaast onderzoeken we in de Rioolverordening 2019 of het wenselijk is om meer differentiatie in tariefeenheden aan te brengen.

Uitvoering WOZ-taken en heffingen gemeentelijke belastingen

De uitvoering van de WOZ-taken en heffing van gemeentelijke belastingen (opleggen en inning van de aanslag) zijn sinds 1 januari 2013 uitbesteed aan SVHW (Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie Heffingen en Waardebepaling) te Klaaswaal.

Overzicht opbrengst lokale heffingen

Opbrengst lokale heffingen		Jaarrekening	Begroting

	2017	2018*
OZB woningen	8.967	8.916
OZB niet-woningen	5.834	5.801
Afvalstoffenheffing	5.652	3.794
Rioolheffing	5.958	6.134
Lijkbezorgingsrechten	203	212
Leges burgerzaken	790	530
Leges bouw	3.827	3.450
Hondenbelasting	304	309
Marktgeden	60	71
Precariobelasting, uitstallingen	39	45
Precariobelasting, kabels en leidingen	201	200
Totaal	31.835	29.463
Stijging t.o.v. jaar t-1		
*Begroting 2018 na wijzigingen in het lopende jaar		

De grootste mutaties op het gebied van inkomsten uit lokale heffingen in de meerjarenraming 2019 ten opzichte van de meerjarenbegroting 2018, betreffen de OZB op woningen, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. In 2019 wordt het OZB tarief op woningen verlaagd met 4% ten opzichte van 2018. Op termijn willen we het OZB tarief terugbrengen naar het landelijk gemiddelde. Daarnaast konden we in 2018 naast een structureel voordeel een eenmalige teruggave doen van €1,5 miljoen op de afvalstoffenheffing. Voor 2019 is niet gerekend met een eenmalige teruggave, maar is het tarief van € 229,92 (meerpersoons) wel 3,1% lager dan 2018 exclusief eenmalige teruggave. In het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) is opgenomen dat de rioolheffing jaarlijks zal stijgen met 1,7%, totdat in 2041 een kostendekkend niveau is bereikt. In onderstaand overzicht staat, ten opzichte van de totale opbrengst aan lokale heffingen, van de belangrijkste heffingen het procentuele aandeel in de begroting 2018 en 2019.

Gemeentelijke woonlasten 2018 en (concept) 2019

In onderstaande tabellen staan de bedragen van de gemeentelijke woonlasten 2018 en 2019. De woonlasten bestaan uit de gemeentelijke belastingaanslag. Deze wordt opgelegd door SVHW en bestaat uit de OZB, de afvalstoffen- en rioolheffing (overeenkomstig de publicatie van COELO). Hieronder staan de woonlasten voor een meerpersoonshuishouden met (1) een eigen woning of (2) een huurwoning voor het jaar 2019. De WOZ-waarde voor de eigenaar van een woning is gebaseerd op fictieve WOZ-waarde gegevens.

(1) Meerpersoonshuishouden met eigen woning en een (fictieve) WOZ - waarde van € 323.000

*Bedragen x
€ 1,-*

Lokale lasten Lansingerland	Aanslag 2018	Aanslag 2019	Verschil in €	Verschil in %
-----------------------------	-----------------	-----------------	------------------	------------------

OZB	372,59	366,00	-6,59	-1,80%
Afvalstoffenheffing (exclusief eenmalige teruggave 2018)	237,24	229,92	7,32	-3,07%
Rioolheffing	241,08	245,18	4,10	1,70%
Aanslag gemeentelijke belastingen (via SVHW)	850,91	841,10	9,81	-1,15%

(2) Meerpersoonshuishouden met een huurwoning

Bedragen x € 1,-

Lokale lasten Lansingerland	Aanslag 2018	Aanslag 2019	Vershil in €	Vershil in %
Afvalstoffenheffing (exclusief eenmalige teruggave 2018)	237,24	229,92	-7,32	-3,07%
Rioolheffing	241,08	245,18	4,10	1,70%
Aanslag gemeentelijke belastingen (via SVHW)	478,32	475,10	-3,22	-0,67%

(3) Detailhandel met eigen woning met een (fictieve) WOZ-waarde van € 450.000

Bedragen x € 1,-

Lokale lasten Lansingerland	Aanslag 2018	Aanslag 2019	Vershil in €	Vershil in %
OZB	2.005,34	1.985,85	-19,49	-1,00%
Rioolheffing	241,08	245,18	4,10	1,70%
Aanslag gemeentelijke belastingen (via SVHW)	2.246,42	2.231,03	-15,39	-0,70%

Bedragen x
€ 1,-

Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar ervoor	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
A) OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	384,08	381,33	366,00	366,00	366,00	366,00
B) Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	237,00	241,08	245,18	249,35	253,59	257,90
C) Afvalstoffenheffing voor een gezin	257,16	171,93	229,92	229,92	229,92	229,92
D) Eventuele heffingskorting	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
E) Totale woonlasten gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A+B+C-D)	878,24	794,34	841,10	845,27	849,51	853,82
	749,45	751,97	749,02	749,02	749,02	749,02
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar ervoor (E/F) x 100%	117%	106%	112%	113%	113%	114%

COELO 2018 en woonlasten en tarieven regio

Het COELO (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden) publiceert jaarlijks de zogeheten "Atlas van de lokale lasten". In deze atlas staat een overzicht van de gemeentelijke woonlasten. De woonlasten hebben betrekking op een meerpersoonshuishouden met een eigen woning en bestaan uit de OZB, het rioolrecht en de afvalstoffenheffing. De WOZ-waarde van een woning is gebaseerd op de gemiddelde WOZ -waarde van alle woningen in de betreffende gemeenten. Het COELO publiceert in de atlas ook een tarievenoverzicht. Het tarievenoverzicht voor 2018 is hieronder opgenomen, aangevuld met de gegevens van onze gemeente. Lansingerland staat in 2018 met het bedrag van € 794 aan woonlasten op plek 282 van de 387 gemeenten.

Bedragen x €
1,-

COELO - 2018	Laagste	Landelijk gemiddelde	Hoogste	Lansingerland 2018	Lansingerland 2019 concept
OZB woningen (eigenaar)	0,0414%	0,1180%	0,2612%	0,1319%	0,1135%

OZB niet-woningen (eigenaar + gebruiker)	0,1266%	0,4353%	0,9290%	0,4453%	0,4413%
Afvalstoffenheffing MPH (inclusief eenmalige teruggave 2018)	34,00	253,00	395,00	171,93	229,96
Rioolheffing 0-500 m3	0,00	333,00	1.370,00	241,08	245,18
Hondenbelasting (1ste hond)	15,17	49,84	121,80	81,48	81,48
Woonlasten meerpersoonshuishouden	505,00	721,00	1.234,00	794,00	841,14

Woonlasten en de tarieven in de regio

Voor de vergelijking van de woonlasten van Lansingerland met die van andere gemeenten is gebruikgemaakt van de gegevens, die zijn gepubliceerd in de Atlas van de lokale lasten 2018 van COELO.

In onderstaand overzicht zijn de gemiddelde woonlasten 2018 weergegeven voor eigenaren van een eenpersoons huishouden en voor een meerpersoonshuishouden in Lansingerland en in andere gemeenten. In de berekening van de woonlasten zijn meegenomen de onroerende zaakbelastingen, afvalstoffenheffing en rioolheffing. De gemiddelde WOZ-waarde is gebaseerd op peildatum 1 januari 2018.

						<i>Bedragen x € 1,-</i>
Woonlasten in de regio 2018	Gemiddelde WOZ-waarde	Rangnummer	Gemiddelde woonlasten EPH	Gemiddelde woonlasten MPH	Vergelijking Lansingerland MPH	
Lansingerland	290.000	282	758,61	794,34	100%	
Delft	193.000	334	716,84	842,64	106,1%	
Pijnacker- Nootdorp	290.000	337	765,05	847,85	106,7%	
Zoetermeer	200.000	174	689,43	732,89	92,3%	
Zuidplas	241.000	279	774,19	791,76	99,7%	
						<i>Bedragen x € 1,-</i>
Tarieven 2018 in de regio	Lansingerland	Delft	Pijnacker-	Zoetermeer	Zuidplas	

Nootdorp					
OZB					
Eigendom woningen	0,1319%	0,1429%	0,1031%	0,1794%	0,1224%
Eigendom niet-woningen	0,2472%	0,2834%	0,2266%	0,4099%	0,1788%
Gebruik niet-woningen	0,1981%	0,2269%	0,1612%	0,3186%	0,1342%
Totaal niet-woningen	0,4453%	0,5104%	0,3878%	0,7285%	0,3130%
OZB-aanslag woningen (a)	381,33	274,81	298,97	357,05	294,42
Afvalstoffenheffing					
Eenpersoonshuishouden	136,20	222,05	227,64	227,07	232,57
Meerpersoonshuishouden (b)	171,93	347,85	310,44	270,53	250,14
Rioolheffing (c)	241,08	219,98	238,44	105,31	247,20
Gemiddelde woonlasten MPH (a+b+c)	794,34	842,64	847,85	732,89	791,76

Onroerend zaakbelastingen (ozb)

De ozb bestaat uit een belasting voor de eigenaar en een belasting voor de gebruiker van een opstal, waarbij verschil gemaakt wordt tussen woningen en niet-woningen.

Belastingplichtig voor de eigenarenbelasting is de genothebende krachtens eigendom, bezit of beperkt recht. Dat is degene die bij het kadaster staat ingeschreven met het meest verstrekkende genotsrecht. Voor de gebruikersbelasting is belastingplichtig degene die de onroerende zaak gebruikt (bijvoorbeeld een huurder), al dan niet krachtens persoonlijk recht.

De ozb is een algemeen dekkingsmiddel, wat betekent dat deze vrij besteedbaar is. De belasting wordt berekend naar een percentage van de WOZ-waarde. De WOZ*-waarde wordt jaarlijks vastgesteld. Voor 2019 worden de onroerende zaken gewaardeerd naar de peildatum op januari 2018. In het coalitieakkoord staat dat het college de baten uit de OZB in 2019 met 4% wil laten dalen ten opzichte van 2018. Hier komt in het collegeprogramma nadere invulling. Uitgangspunt is de lokale lasten op termijn terug te brengen naar het landelijk gemiddelde.

Lansingerland kent een tariefdifferentiatie voor woningen en niet-woningen. De tarieven voor niet-woningen liggen hoger dan voor de woningen. Tariefdifferentiatie tussen woningen en niet-woningen wordt in heel Nederland toegepast.

Tarieven 2019

Op grond van de in het coalitieakkoord opgenomen uitgangspunten, dalen de ozb-opbrengsten met 4%. Hierin corrigeren we ook voor waardeinstijgingen van de woningen (11,6%), waardoor het tarief meer dan 4% daalt. In dit geval daalt het tarief in 2019 met bijna 14% ten opzichte van 2018. In de raadsvergadering van december 2018 staat de vaststelling van de ozb-tarieven 2019 geagendeerd.

Ozb - tarieven	2017	2018	Concept 2019	% verschil t.o.v. 2018
Eigenaar (woning)	0,1407%	0,1319%	0,1135%	-13,95%
Eigenaar (niet-woning)	0,2548%	0,2472%	0,2450%	-0,89%
Gebruiker (niet-woning)	0,2042%	0,1981%	0,1963%	-0,91%

Waardeontwikkeling en gevolgen ozb-tarief vanaf 2017

De tabel hieronder geeft aan wat het effect is van de waardeontwikkelingen van woningen en niet-woningen op het OZB-tarief in de afgelopen jaren.

Waardeontwikkeling en gevolgen ozb-tarief	2017	2018	2019
<u>Waardeontwikkeling t.o.v. 1 januari jaar t-1</u>			
Woningen	4,50%	3,50%	11,60%
Niet-woningen	-2,00%	0,00%	0,90%
<u>Inflatiecorrectie</u>			
Inflatiecorrectie	1,10%	0,00%	0,00%
Extra (korting op inkomsten)	0,00%	-3,00%	-4,00%
<u>Gevolgen voor tarief</u>			
Eigenaar (woningen)	-3,40%	-6,30%	-13,95%

Eigenaar (niet-woningen)	2,50%	-3,00%	-0,89%
Gebruiker (niet-woningen)	2,50%	-3,00%	-0,91%
* Wet Waardering Onroerende Zaken			

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing bekostigt de inzameling en verwerking van huishoudelijk afval. De belasting wordt geheven van degene die in de gemeente naar de omstandigheden al dan niet krachtens eigendom, bezit, beperkt recht of persoonlijk recht gebruikmaakt van een perceel ten aanzien waarvan ingevolge de artikelen 10.21 en 10.22 van de Wet milieubeheer een verplichting tot het inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen geldt.

De geraamde baten mogen niet boven de geraamde kosten uitstijgen. De opbrengst mag dus maximaal 100% kostendekkend zijn in de begroting. Nu en in de toekomst blijft de afvalstoffenheffing een aparte geldstroom, los van de algemene middelen.

Tarieven 2019

Bij de vaststelling van de hoogte van de aanslag wordt rekening gehouden met een gedifferentieerd tarief voor één en meerpersoonshuishoudens.

					<i>Bedragen x € 1,-</i>
Tarieven afvalstoffenheffing	2017	2018 incl. eenmalige teruggave	2018 excl. eenmalige teruggave	Concept 2019	% verschil t.o.v. 2018
Eenpersoonshuishoudens	205,68	136,20	189,84	183,96	-3,10%
Meerpersoonshuishoudens	257,16	171,93	237,24	229,96	-3,07%

Rioolheffing

De rioolheffing wordt geheven op grond van artikel 228a van de Gemeentewet. Rioolheffing is een bestemmingsbelasting en dient ter bekostiging van de gemeentelijke watertaken. Deze watertaken zijn het inzamelen, zuiveren en transporteren van huishoudelijk afvalwater; het verzamelen en transporteren van bedrijfsafvalwater en het inzamelen en verwerken van hemelwater. De kosten hiervoor verhalen we met de rioolheffing op de gebruiker.

Tarieven 2019

Het tarief is een vast bedrag voor maximaal 500 m³ afgevoerd afvalwater voor huishoudens. Voor de zogenaamde grootverbruikers geldt dat boven de 500 m³ voor iedere volgende 500 m³ afgevoerd afvalwater of een gedeelte daarvan een opslag wordt geheven. Bij de totstandkoming van de Riolverordening 2019 gaan we onderzoeken of het wenselijk is om meer differentiatie in tariefeenheden aan te brengen.

Gemeentelijk Rioleringsplan 2015-2020 (GRP)

De gemeente kiest voor doelmatig en risico gestuurd werken. Er wordt zoveel mogelijk integraal en wijkgericht gewerkt. Om uiteindelijk alle activiteiten te kunnen uitvoeren, is 8,9 fte berekend in de organisatie. Om de kosten als gevolg van de activiteiten te kunnen dekken, stijgt de rioolheffing vanaf 2016 in 25 jaar geleidelijk met 1,7% per jaar tot een kostendekkend niveau van € 345,45 in 2041. Dit is conform Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2015-2020 en exclusief inflatie. De tarieven voor de rioolheffing 2019 zijn gebaseerd op bovenstaande uitgangspunten.

Bedragen x € 1,-

Tarief rioolheffing	2017	2018	2019	% verschil t.o.v. 2018
Gebruikers tot en met 500 m3	237,00	241,08	245,18	1,70%
Eenheden boven 500 m3	237,00	241,08	245,18	1,70%

Lijkbezorgingrechten

De gemeente Lansingerland heeft het gebruik van gemeentelijke begraafplaatsen vastgelegd in een beheerverordening. Deze verordening is door de raad van de gemeente Lansingerland vastgesteld op 27 november 2008 en in december 2008 in werking getreden. Hierin is onder meer bepaald welk type grafrechten worden verleend en onder welke voorwaarden. Daarnaast staat erin welke voorwaarden gelden alvorens iemand te begraven.

Leges Bouwvergunningen

In aanloop naar de begroting 2019 is de raming van de bouwleges geactualiseerd. Deze prognose is gebaseerd op meerjarige gemiddeldes en wordt hierbij afgestemd op de woningbouwplanning en de planning van de uitgifte van bedrijventerreinen.

De leges worden geheven naar de maatstaven en tarieven, opgenomen in tarieventabel behorend bij de legesverordening. Deze verordening en tarieventabel wordt eind 2018 geactualiseerd. De tarieven voor bouwleges zijn afhankelijk van de hoogte van de bouwsom. De hoogte van de bouwsom bepaalt in welke tariefscategorie de aanvraag behoort. Per categorie geldt een vast en een variabel (percentage van de bouwsom) deel. Voor de berekening van de leges wordt een gedeelte van een in de tarieventabel genoemde eenheid als een volle eenheid aangemerkt. In 2019 bedraagt de boete voor het te laat aanvragen van de leges 10% van het legesbedrag.

In 2018 is gestart met de pilot Vergroening Leges. Hierbij bouwen we een financieel voordeel in voor een particulier wanneer deze energiezuiniger bouwt dan het huidige Bouwbesluit (minimale wettelijke technische bouweisen) voorschrijft. Op basis van ervaringen van andere gemeenten wordt voorgesteld te werken met een maximum aan legeskorting per aanvraag en een maximum aan totaal beschikbaar bedrag dat beschikbaar is voor vergroening van leges. Zo kan niet meer uitgegeven worden als dit maximumbedrag is bereikt. In deze begroting wordt rekening gehouden met een inkomstendering van € 350.000 in 2019. Op basis van de evaluatie van de pilot verwerken we mogelijke de meerjarige effecten.

Bedragen x € 1,-

Inschatting bouwleges	2019
Basisinkomsten o.b.v. meerjarig gemiddelde	2.850.000
Vergroening leges	-350.000

Raming legesinkomsten bouwaanvragen

2.500.000

Hondenbelasting

De gemeente Lansingerland heft hondenbelasting. De tarieven daarvoor blijven ongewijzigd ten opzichte van 2018. Dit houdt in dat het tarief voor het houden van één hond in 2019 € 81,48 bedraagt, voor iedere volgende hond is dat € 114,12. De aanslag voor een geregistreerde kennel is € 244,68.

Marktgeden en precariobelasting (uitstallingen)

De berekening van het marktgeld hangt af van het aantal gebuikte meters frontbreedte en het gebruik van elektriciteit. Er is in principe iedere week markt. Het college stelt jaarlijks de tarieven voor de marktgeden vast. Deze tarieven kunnen verhoogd worden met maximaal het inflatiecijfer dat wordt toegepast in de begroting.

Precario op kabels en leidingen

Sinds 1 juli 2017 is de precariobelasting voor nutsnetwerken afgeschaft. Maar de gemeente Lansingerland kan gebruikmaken van een overgangsregeling, waardoor de gemeente tot en met 2021 precario kan blijven heffen op ondergrondse energieleidingen. Dit levert ons € 200.000 inkomsten per jaar op. Deze belasting heffen wij op Dunea.

Kwijtscheldingen

In Lansingerland kan kwijtschelding worden verleend voor afvalstoffenheffing en rioolheffing, als een belastingschuldige (particulieren) financieel niet in staat is om de belastingaanslag te betalen. Of een belastingschuldige in aanmerking komt voor gehele of gedeeltelijke kwijtschelding, wordt beoordeeld aan de hand van een inkomens- en een vermogenstoets. Deze toets is gebaseerd op door het Rijk vastgestelde normen. De daarbij te hanteren kosten van bestaan (de zgn. betalingscapaciteit) worden vastgesteld op 100% van de bijstandsnorm.

Aan belastingschuldigen die op 31 december voorafgaand aan het belastingjaar een bijstandsuitkering en minimaal twee jaar gehele kwijtschelding hebben ontvangen, wordt automatisch kwijtschelding verleend. De kosten voor kwijtschelding worden bij de afvalstoffenheffing en de rioolheffing meegenomen in de berekening van de kostendekking.

De werkelijke en geraamde lasten van kwijtscheldingen staan in onderstaand overzicht.

Bedragen x € 1,-

Kwijtscheldingen	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Verschil t.o.v. 2018
Afvalstoffenheffing	183.576	189.800	189.800	0
Rioolheffing	182.862	189.200	189.200	0
Hondenbelasting	0	0	0	0
OZB (niet-)woningen	4.711	0	0	0
Totaal	379.000	379.000	379.000	0

Verordening Bedrijven Investeringszone (BIZ) Bedrijvenpark Rodenrijs

De BIZ-bijdrage is een bestemmingsbelasting die op verzoek van ondernemers wordt geheven. Met de opbrengst worden activiteiten gerealiseerd van en voor deze ondernemers. In 2019 int de gemeente twee heffingen in de vorm van een BIZ-bijdrage: (1) BIZ Bedrijvenpark Rodenrijs en (2) BIZ Centrum Bergschenhoek. Daarnaast is de verwachting dat hier in 2019 nog een derde BIZ bij zal komen: Weg en Land.

Overzicht kostendekkendheid rechten en leges

Vanaf de begroting 2017 moet de gemeente in de paragraaf lokale heffingen een overzicht van baten en lasten opnemen voor de heffingen, waarbij sprake is van het verhalen van kosten. De verplichting is bij besluit van 5 maart 2016 in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) opgenomen. In artikel 10, onderdeel c van het BBV is vastgelegd dat de paragraaf lokale heffingen in ieder geval bevat:

“Een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe bij de berekening van tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden, wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan deze berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd.”

Hieronder staat de mate van kostendekkenheid voor de verschillende rechten en leges.

				Bedragen x € 1.000
Kostendekkendheid tarieven rechten	Afvalstoffenheffing	Rioolheffing	Lijkbezorgingsrechten	Marktgeden
Directe kosten	4.720	5.234	195	56
Directe inkomsten, exclusief heffingen	606	13	0	0
Netto directe kosten	4.114	5.221	195	56
Toe te rekenen kosten:				
Overhead incl. (omslag)rente	354	622	123	44
BTW	846	521	0	0
Totaal toe te rekenen kosten	5.313	6.378	318	100
Opbrengst heffingen	5.313	6.378	212	71
Dekking	100,0%	100,0%	66,74%	71,25%

In de tabel hieronder is de kostendekkendheid op hoofdstukniveau weergegeven. De gepresenteerde kostendekkendheid sluit aan bij de vernieuwde BBV-voorschriften, die sinds de begroting 2017 van kracht zijn. Deze kostendekkendheid wordt in de komende periode nader bezien. Indien nodig of gewenst worden de tarieven op basis van deze bevindingen aangepast bij de legesverordening 2019. De raad stelt in december 2018 deze legesverordening en de tarieventabel definitief vast.

Onderbouwing kostendekkendheid leges						Bedragen x € 1,-
Hfd	Omschrijving	Lasten	Overhead	Totaal lasten	Baten	Kostendekkendheid
1.1	Burgerlijke stand	51.904	46.784	98.688	85.617	86,76%

1.2	Reisdocumenten	68.740	61.960	130.700	124.455	95,22%
1.3	Rijbewijzen	118.973	107.239	226.212	215.000	95,04%
1.4	Verstrekkings uit de Wet basisregistratie personen	18.387	16.573	34.960	24.274	69,43%
1.5	Verstrekkings uit het Kiezersregister	0	0	0	0	-
1.6	Verstrekkings op grond van Wet bescherming persoonsgegevens	0	0	0	0	-
1.7	Bestuursstukken	0	0	0	0	-
1.8	Vastgoedinformatie	1.651	1.320	2.971	2.675	90,05%
1.9	Overige publiekszaken	16.104	14.516	30.620	14.597	47,67%
1.10	Gemeentearchief	0	0	0	0	-
1.11	Huisvestingswet	0	0	0	0	-
1.12	Leegstandwet	0	0	0	0	-
1.13	Gemeentegarantie	0	0	0	0	-
1.14	Marktstandplaatsen	660	528	1.188	1.100	92,58%
1.15	Winkeltijdenwet	275	220	495	230	46,46%
1.16	Kansspelen	660	528	1.188	729	61,35%
1.17	Kinderopvang en peuterspeelzalen	0	0	0	0	-
1.18	Telecommunicatie	0	0	0	0	-
1.19	Verkeer en vervoer	15.835	13.604	29.439	15.208	51,66%
1.20	Diversen	43.120	37.428	80.547	76.601	95,10%
1.21	In deze titel niet benoemde beschikking	0	0	0	0	-
1	Subtotaal titel 1	336.309	300.700	637.009	560.486	87,99%
2.1	Begripsomschrijvingen	0	0	0	0	-
2.2	Vooroverleg / beoordelen conceptaanvraag	0	0	0	0	-
2.3	Omgevingsvergunning	1.753.910	792.636	2.546.546	2.450.000	96,21%

2.4	Vermindering	0	0	0	0	-
2.5	Teruggaaf	0	0	0	0	-
2.6	Wijziging omgevingsvergunning als gevolg van wijziging project	0	0	0	0	-
2.7	Bestemmingswijzingen zonder activiteiten	0	0	0	0	-
2.8	Sloopmelding	0	0	0	0	-
2.9	Openstellingsvergunning	0	0	0	0	-
2.10	In deze titel niet benoemde beschikking	0	0	0	0	-
2	Subtotaal titel 2	1.753.910	792.636	2.546.546	2.450.000	96,21%
3.1	Horeca	12.107	9.678	21.784	20.165	92,57%
3.2	Organiseren van evenementen of markten	4.457	3.563	8.021	7.763	96,79%
3.3	Prostitutiebedrijven	0	0	0	0	-
3.4	Splitsingsvergunning woonruimte	0	0	0	0	-
3.5	Leefmilieuverordening	0	0	0	0	-
3.6	Brandbeveiligingsverordening	0	0	0	0	-
3.7	Niet benoemde vergunning, ontheffing of andere beschikking	0	0	0	0	-
3	Subtotaal titel 3	16.564	13.241	29.805	27.928	93,70%
	Totaal legesverordening	2.106.783	1.106.576	3.213.360	3.038.414	94,56%

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing geeft aan in hoeverre de gemeente Lansingerland in staat is om haar financiële risico's op te vangen en welke methode gebruikt wordt voor het bepalen van het risicoprofiel. Daarnaast beschrijft de paragraaf op hoofdlijnen op welke wijze 'risicobeheersing' onderdeel is van de bedrijfsvoering van de gemeente. Op basis van het BBV nemen gemeenten een aantal verplichte financiële kengetallen op in de paragraaf weerstandsvermogen van de begroting en het jaarverslag. Dit om de leden van provinciale staten en de gemeenteraad gemakkelijker inzicht te geven in de financiële positie van hun provincie of gemeente.

Risicobeheersing in de gemeente Lansingerland

De nota risicomangement en weerstandsvermogen 2015-2018 beschrijft op welke wijze Lansingerland haar risico's beheerst en hier verantwoording over af legt. De nota beschrijft o.a. welke informatie we in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing in de begroting 2019 opnemen.

Op basis van de huidige inzichten loopt Lansingerland haar grootste financiële risico's bij de grondexploitaties. Het risico op de grondexploitaties houdt verband met de hoge boekwaarde van reeds gedane investeringen in grond en de marktomstandigheden. Het risico is dat grond niet, later of voor een lagere prijs wordt verkocht dan nu voorzien. Om dit risico te 'beheersen' moeten we vooral inspelen op de marktontwikkelingen en het onderscheidende vermogen van de gemeente als toekomstige woongemeente of vestigingsplaats voor een bedrijf. Dit is daarom ook een speerpunt van het college. Om de boekwaarde op de huidige grondexploitaties niet (verder) op te laten lopen is de gemeente terughoudend met het doen van nieuwe uitgaven. Uitgaven doen we pas als deze noodzakelijk zijn om 'inkomsten' te genereren. Waar mogelijk benutten we schaalvoordelen om werkzaamheden te clusteren. In de begroting 2019-2022 (prognose balans) is zichtbaar dat het geïnvesteerde bedrag in de grondexploitaties de komende jaren verder terugloopt. We verwachten meer inkomsten dan uitgaven. Voor een verdere toelichting op de risico's van de grondexploitaties wordt verwezen naar Paragraaf Grondbeleid.

Inventarisatie risico's

Op basis van het risicoprofiel van de gemeente Lansingerland kan worden bepaald hoeveel middelen nodig zijn om alle risico's te kunnen opvangen. Daarbij maken we onderscheid tussen 'incidentele risico's' en het risico op structurele tegenvallers. Incidentele risico's dienen te worden afgedekt door het beschikbare weerstandsvermogen en voor het opvangen van structurele risico's zal voldoende 'flexibiliteit' in de begroting aanwezig moeten zijn. Dit laatste maken we inzichtelijk door in de paragraaf weerstandsvermogen een aantal scenario's te schetsen die zich voor kunnen doen en daarbij aan te geven wat de financiële impact is op de saldi van de meerjarenbegroting.

De benodigde weerstandscapaciteit wordt berekend op basis van een risicosimulatie. Uitgangspunt hierbij is een statistische benadering die ervan uitgaat dat nooit alle risico's zich tegelijk én in hun maximale omvang zullen voordoen. Indien dat wel het geval is, zou op basis van de in beeld gebrachte risico's, hiermee een bedrag gemoeid zijn van € 117 miljoen (feitelijk het absoluut maximum aan financieel gevolg van de in beeld gebrachte risico's).

Dit is als volgt te verdelen over de algemene dienst en de grondexploitaties:

Algemene dienst: € 16 miljoen

Grondexploitaties: € 101 miljoen

Top 10 risico's gemeente Lansingerland

De top 10 aan risico's zijn op basis van hun aandeel in het totaal benodigde weerstandsvermogen:

Nr	Risico	Kans	Maximaal bedrag (x 1.000)
1	Wilderszijde wordt niet meer ontwikkeld en grond afboeken naar restwaarde	30%	€ 23.060
2	Fiscale optimalisatie Westpolder wordt niet gerealiseerd	30%	€ 11.500
3	Vraag naar bedrijventerrein Oudeland komt onder druk	30%	€ 23.200
4	Planschade risico	30%	€ 3.500
5	Niet of later verkopen incurante rest kavels Oudeland	30%	€ 6.200
6	Tekort op ontwikkeling Bleizo	N.v.t	€ 1.750

7	Projectrisico's opbrengsten Westpolder (uitwerking deelplan 7 en 4 West, woningbouwprogramma)	30%	€ 4.100
8	Lagere grondprijzen Oudeland ook na 2021	10%	€ 12.300
9	Projectrisico's uitvoering Westpolder (parkeren, fietsen, ontsluiting)	30%	€ 2.500
10	Aanvullende uitkering BUIG wordt niet toegekend	30%	€ 1.200

Uit de voorgaande tabel blijkt dat onze grootste risico's betrekking hebben op de grondexploitaties, waarvan Oudeland en Wilderszijde de grootste invloed hebben. De genoemde bedragen zijn de mogelijke verdere verliezen op de grondexploitaties als de ontwikkelingen niet lopen zoals we nu inschatten op basis van de huidige marktomstandigheden. Naast bovenstaande incidentele effecten zijn er, als het risico zich voordoet, ook structurele effecten omdat schulden niet of minder snel kunnen worden afgelost. Op basis van de huidige rekenrente van circa 2% voor de grondexploitaties betekent elke € 10 miljoen verdere verliesname op de grondexploitatie een toename van de structurele rentelast op de begroting van € 0,2 miljoen. Voor wat betreft het risico op het moeten afboeken van Wilderszijde merken wij op dat de signalen in de markt steeds positiever zijn. Ontwikkelaars benaderen de gemeente actief met het ontwikkelingen te mogen starten in het gebied. Daarnaast stelde de Raad in 2017 de ontwikkelvisie vast voor Wilderszijde. Omdat deze uitwerking nog niet gereed is handhaven we vanuit voorzichtigheid vooralsnog het risico, maar verlaagden we bij de jaarrekening 2017 wel de kans van optreden naar 30%.

Bij risico 6 (Bleizo) is bij de kans van optreden 'n.v.t.' vermeld, omdat het in de bovenstaande tabel opgenomen bedrag is gebaseerd op de berekening vanuit de gemeenschappelijke regeling Bleizo en door Bleizo al rekening is gehouden met kansen van optreden van risico's. Daarbij heeft, in lijn met de aanbeveling van de Rekenkamer Lansingerland, de gemeente geen rekening gehouden met eventuele positieve risico's. Het zekerheidspercentage dat door de gemeente wordt gehanteerd (90%) wijkt af van het zekerheidspercentage van Bleizo (82,5%). De risico's van Bleizo zijn herrekend naar 90% conform het risicobeleid van de gemeente. Daarom is het risicobedrag dat de gemeente bepaalt hoger dan het bedrag dat door Bleizo is bepaald.

Ten opzichte van de jaarrekening 2017 zijn de risico's uit de top 10 beperkt gewijzigd. Twee risico's zijn nieuw in de top 10. In 2018 is de aanvullende uitkering voor de BUIG 2017 aangevraagd. Risico is dat deze niet wordt toegekend. Ook de komende jaren rekenen wij in de begroting nog met aanvullingen op de BUIG gelden. Voorzichtigheidshalve nemen we het risico mee dat deze aanvullingen niet plaatsvinden. Daarnaast is de gemeente partij in een juridische planschadeprocedure. Hoewel wij verwachten deze zaak positief af te kunnen sluiten is in het weerstandsvermogen nog wel rekening gehouden met het risico dat alsnog planschade vergoed moet worden voor het maximale bedrag en de gemeente geen verhaalsmogelijkheden heeft.

Risico's verbonden partijen

De gemeente Lansingerland neemt deel in diverse gemeenschappelijke regelingen en verbonden partijen. In de paragraaf verbonden partijen van deze begroting is een overzicht hiervan opgenomen en is per partij ook inzicht gegeven in de risico's bij de verbonden partij.

De risico's van Bleizo en het effect hiervan op het benodigde weerstandsvermogen van de gemeente zijn in de vorige paragraaf toegelicht. Uit de begroting 2019 en de jaarrekening 2017 van de gemeenschappelijke regeling Hoefweg blijkt dat de risico's die Hoefweg loopt nog opgevangen kunnen worden binnen de eigen grondexploitatie (de grondexploitatie bevat zelf nog voldoende weerstandscapaciteit). De gemeente zelf hoeft op basis van de huidige inzichten geen weerstandscapaciteit hiervoor aan te houden.

Het project Bleizo betreft de ontwikkeling van het gebied rondom het nieuw te realiseren NS station op de kruising van de bestaande spoorlijn Utrecht - Den Haag en de nog aan te leggen verlengde Oosterheemlijn. De ambitie is in dit gebied een mix te realiseren van hoogwaardige bedrijvigheid, kantoren en overige functies. De bouw van OV knooppunt is inmiddels in volle gang. Momenteel bereidt de gemeente een nieuw omgevingsplan (bestemmingsplan_ voor om dit mogelijk te maken. Een onderdeel van de onderbouwing van het bestemmingsplan betreft de 'Ladder van duurzame verstedelijking'. Het omgevingsplan voldoet aan de gestelde voorwaarden (o.a. ladder voor duurzame verstedelijking). In februari 2018 is een bestuursovereenkomst gesloten met de gemeenten Zoetermeer, Waddinxveen en Lansingerland en de Provincie Zuid-Holland en VNO-NCW om gezamenlijk de Corridor A12 te versterken. Een onderdeel hiervan is dat gekeken wordt naar de bedrijventerreinen in dit gebied. Voor Bleizo is de afspraak gemaakt dat nader onderzoek plaatsvindt naar de (on)mogelijkheden van een aangepast ontwikkelprogramma voor Bleizo. Hierbij is afgesproken dat partijen zich inspannen om de financiële gevolgen voor de GREX Bleizo hierbij te minimaliseren. Doel hiervan is de huidige dubbelbestemming voor grootschalige logistiek, zoals opgenomen in het in procedure zijnde omgevingsplan, overbodig te maken. Daarmee ontstaat elders in de A12-corridor ruimte voor nieuwe terreinen voor grootschalige logistiek. Mocht naar aanleiding van het onderzoek worden geconcludeerd dat de programmering van Bleizo en het bestemmingsplan Hoefweg-Zuid moeten worden aangepast én alle partijen afspraken hebben gemaakt over (de verdeling van) de financiële consequenties en risico's hiervan, dan zal dit aan het aan de gemeenteraden van Zoetermeer en Lansingerland ter besluitvorming worden voorgelegd en (indien nodig) de grondexploitatie hier op worden aangepast.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit betreft de middelen die de gemeente heeft of ter beschikking kan krijgen om de financiële gevolgen van risico's op te vangen. Het uitgangspunt daarbij is dat structurele risico's opgevangen moeten worden door structurele 'weerstandscapaciteit' en incidentele risico's opgevangen worden door incidentele 'weerstandscapaciteit'. Dit onderscheid is ook van belang met het oog op het 'structureel evenwicht' in de begroting en de toets van de Provincie hierop.

Incidentele weerstandscapaciteit

De gemeente Lansingerland rekent alleen de algemene reserve tot de incidentele weerstandscapaciteit. De overige reserves rekenen wij niet tot de beschikbare weerstandscapaciteit. Dit zijn de bestemmingsreserves en de stille reserves. Bestemmingsreserves worden niet meegenomen, omdat hier al een bestemming aan is toegekend. Stille reserves (ontstaan wanneer de boekwaarde van de activa lager is dan de verkoopwaarde) worden niet meegenomen, omdat deze pas geïncasseerd kunnen worden als de activa verkocht wordt. Echter, als er expliciete besluiten worden genomen om stille reserves te gelden te maken, dan worden deze toegevoegd aan de weerstandscapaciteit.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit betreft de flexibiliteit die er in de begroting is. Dit betreft de mate waarin lasten verder zijn terug te brengen (door bezuinigingen), inkomsten te verhogen en de inzet van de post onvoorzien. Zodoende bestaat structurele weerstandscapaciteit uit:

- Onbenutte belastingcapaciteit;
- Post onvoorzien;
- Bezuinigingspotentieel lastenniveau tot wettelijke taken.

De onbenutte belastingcapaciteit is in theorie niet gemaximeerd. Er zijn geen maximum tarieven voor de OZB. Wel zijn er landelijk afspraken over de maximale jaarlijkse stijging van de OZB (macro-norm) en geldt voor het doen van een aanvraag tot artikel 12 dat de OZB boven de drempelpercentages ligt (gebaseerd op 120% van het landelijk gemiddelde OZB-percentages).

De post onvoorzien bedroeg in de begroting 2018-2021 nog structureel € 250.000. Op grond van de financiële verordening 2017 bepaalt het college jaarlijks opnieuw de omvang van de post onvoorzien en motiveert de omvang in de begroting.

Voor de begroting 2019-2022 ziet het college aanleiding de hoogte van de post onvoorzien naar € 100.000 bij te stellen. De afgelopen jaren is de inzet van de post onvoorzien zeer beperkt geweest en maakt de onderuitputting jaarlijks onderdeel uit van het saldo van de jaarrekening. In het kader van 'scherper' begroten vindt het college dat deze structurele onderuitputting aanleiding is om de post onvoorzien te verlagen. Daarmee is een bedrag van € 150.000 toegevoegd aan de structurele begrotingsruimte.

De afgelopen jaren kende de gemeente jaarlijks forse overschotten bij de jaarrekening. Bij het opstellen van de begroting is de begroting kritisch doorgelopen op eventuele (structurele) budgetruimte, die structureel toegevoegd kan worden aan de begrotingsruimte en daarmee is in te zetten voor nieuw beleid. Dit betekent wel dat de komende jaren de overschotten waarschijnlijk beperkter zullen zijn en er mogelijk (incidentele) tegenvallers ontstaan.

Ten behoeve van de kadernota 2015 is het bezuinigingspotentieel in beeld gebracht indien de gemeente alleen de wettelijke taken zou uitvoeren en op taken met een inspanningsverplichting het minimale zou doen. In dat geval zou de gemeente nog enkele miljoen kunnen bezuinigen. Dit zou dan wel gepaard gaan met veel maatschappelijke onrust en de bezuinigingen zijn veelal niet direct in het eerstvolgende begrotingsjaar in te voeren. De flexibiliteit op dit punt is beperkt.

Risicobuffer in grondexploitaties en projecten

In de grondexploitaties en kredieten is meestal ook een post 'onvoorzien' opgenomen. Binnen de grondexploitaties en projecten zelf is dus ook enige mate van weerstandscapaciteit aanwezig. Bij het bepalen van het weerstandsvermogen op gemeenteniveau houden we geen rekening met deze posten 'onvoorzien'.

Benodigde weerstandscapaciteit

De grootte van risico's zijn na identificatie ingeschat middels het benoemen van een kans en een gevolg (kwantificering). Op basis van de ingevoerde risico's is de risicosimulatie uitgevoerd. Op basis van deze simulatie kan (met een zekerheidspercentage van 90%) gesteld worden dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 41,0 miljoen.

De benodigde weerstandscapaciteit is als volgt te verdelen:

Algemene dienst	€	5,6 miljoen
Grondexploitaties	€	35,4 miljoen (incl. Bleizo)

De Rekenkamer Lansingerland gaat als ‘benchmark’ voor de risico’s op grondexploitaties uit van een benodigde weerstandscapaciteit van 10% van de boekwaarde van de grondexploitaties in exploitatie en 10% van de nog te realiseren opbrengsten. Op basis van de jaarrekening 2017 en de onderliggende grondexploitaties is dan € 49 miljoen nodig voor de gemeentelijke grondexploitaties. Voor Hoefweg is dit € 3,5 miljoen en voor Bleizo € 9 miljoen. Totaal dus circa € 61,5 miljoen. Deze berekeningswijze van de Rekenkamer is sterk genormeerd en houdt geen rekening met de specifieke omstandigheden. Enige afwijking tussen deze berekening en de eigen berekening is dus logisch. De eigen berekening van circa € 35,4 miljoen is circa € 26,1 miljoen lager dan de € 61,5 miljoen op basis van de methode Rekenkamer. De afwijking zit voor € 3,5 miljoen in het feit dat op basis van ons eigen risicobeleid we geen weerstandsvermogen hoeven aan te houden voor Hoefweg (de risico’s van Hoefweg zijn nog op te vangen binnen het verwachte positieve resultaat van Hoefweg) en voor circa € 7,5 miljoen in Bleizo. Op basis van de risico-analyse van Bleizo (aangepast naar grondslagen Lansingerland) is € 1,7 miljoen nodig. Op basis van de Rekenkamer is dit € 9 miljoen. Verschil zitten deze beide inschattingen zit vooral in het feit dat in de risico analyse van Bleizo de omvang van het risico op dalende grondprijzen lager is dan de methode waar de Rekenkamer mee rekent. Reden is dat vanaf de actualisatie 2014 van Bleizo reeds met een neerwaartse bijstelling van de grondprijzen rekening is gehouden. Het risico bedrag voor daling van de grondprijzen is daarmee ook lager. Daarnaast staat de gemeente Zoetermeer voor € 9,5 miljoen garant voor een tekort op de exploitatie Bleizo. De systematiek van de Rekenkamer houdt daar geen rekening mee. Voor de gemeentelijke grondexploitaties (inclusief Wilderszijde nog in exploitatie te nemen deel) is op basis van de methode Rekenkamer € 49 miljoen nodig. In de benodigde weerstandscapaciteit is dit € 33,6 miljoen. Het verschil zit vooral in het project Oudeland. In dit project is in de grondexploitatie zelf al rekening gehouden met een risicoreserve voor grondprijzen/vertraging. Afdekking via het weerstandsvermogen is dan niet nodig. Op basis hiervan is er geen reden het risicoprofiel van de gemeente bij te stellen voor de bepaling van het weerstandsvermogen.

Beoordeling weerstandsvermogen

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico’s in financiële zin af te dekken. Op basis van de begroting 2019-2022 ontwikkelt het weerstandsvermogen zich als volgt:

	<i>bedragen x € 1.000</i>				
Stand per 31 december	2018	2019	2020	2021	2022
Algemene reserve	98.625	101.642	104.151	107.613	110.934
Totale weerstandscapaciteit	98.625	101.642	104.151	107.613	110.934
Benodigde weerstandscapaciteit	41.036	40.010	39.010	38.035	37.084
Ratio weerstandsvermogen	2,4	2,5	2,7	2,8	3,0

In de nota risicomangement is opgenomen dat Lansingerland streeft naar een ratio van 1,2 op de lange termijn. Door de hoge saldi van de jaarrekeningen de afgelopen jaren en de betere vooruitzichten voor de grondexploitaties ligt de ratio inmiddels ruim boven de 2 en stijgt op basis van de begroting naar verwachting 3,0.

Scenario’s risico op structurele tegenvallers - mogelijke impact onzekere gebeurtenissen

Met ingang van de begroting 2017 geeft de paragraaf weerstandsvermogen inzicht in scenario's (onzekere gebeurtenissen) die zich kunnen voordoen en het mogelijke effect hiervan op het saldo van de begroting.

Er zijn vele honderden scenario's/gebeurtenissen denkbaar. De kern van deze paragraaf is vooral te laten zien wat de effecten kunnen zijn van een aantal nadelige scenario's en in welke mate de begroting in staat is deze risico's op te vangen.

Het gaat hier om onzekere ontwikkelingen die zich mogelijk kunnen voordoen. Het zijn dus geen scenario's die we verwachten. Als dat wel het geval was geweest waren deze effecten in de begroting zelf opgenomen. Hierna zijn de effecten toegelicht van een scenario waarbij de grondopbrengsten de komende 4 jaar voor 50% van de begroting gerealiseerd worden (als gevolg van lagere prijzen of niet realiseren van verkopen). Ook de mogelijke effecten van de vennootschapsbelasting en tegenvallers bij de decentralisaties en de algemene uitkering zijn opgenomen.

De scenario's worden gepresenteerd op basis van de saldi van de vast te stellen begroting 2019-2022.

Effect op exploitatie saldo (x € 1,0 miljoen)	2019	2020	2021	2022
Saldo begroting 2019-2022	3,9	3,2	4,2	4,1
1. Effect grondverkoppen 50% van begroting	-0,1	-0,4	-0,7	-1,0
2. Risico VPB	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
3. Algemene uitkering 1% lager	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
4. Effect indien decentralisaties 5% budgetoverschrijding	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
Saldo begroting 2019-2022	1,9	0,9	1,6	1,2

Zoals uit de tabel blijkt bevat de begroting 2019-2022 voldoende ruimte om eventuele structurele tegenvallers op te vangen.

Financiële kengetallen

Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Netto schuldquote	Bedragen x € 1.000					
	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
A) Vaste schulden (cf. art. 46 BBV)	257.479	224.409	210.263	191.588	176.904	160.709
B) Netto vlottende schuld (cf. art. 48 BBV)	17.550	9.500	9.500	9.500	9.500	9.500
C) Overlopende passiva (cf. art. 49 BBV)	19.568	43.179	54.445	45.034	42.362	39.250

D) Financiële activa (cf. art. 36 lid d, e en f)	376	376	376	376	376	376
E) Uitzetting < 1 jaar (cf. art. 39 BBV)	28.463	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000
F) Liquide middelen (cf. art. 40 BBV)	1.004	0	0	0	0	0
G) Overlopende activa (cf. art. 49 BBV)	3.423	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
H) Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV)	147.780	151.491	148.262	140.398	133.608	130.114
Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	177%	173%	175%	164%	160%	149%

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Omdat er bij leningen onzekerheid kan bestaan of ze allemaal worden terugbetaald, wordt bij de berekening van de netto schuldquote onderscheid gemaakt door het kengetal zowel inclusief als exclusief de doorgeleende gelden te berekenen. Op die manier wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is en wat dat betekent voor de schuldenlast. Bij beide berekeningen worden bij de financiële activa de verstrekte leningen opgenomen.

	<i>Bedragen x € 1.000</i>					
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
A) Vaste schulden (cf. art. 46 BBV)	257.479	224.409	210.263	191.588	176.904	160.709
B) Netto vlottende schuld (cf. art. 48 BBV)	17.550	9.500	9.500	9.500	9.500	9.500
C) Overlopende passiva (cf. art. 49 BBV)	19.568	43.179	54.445	45.034	42.362	39.250
D) Financiële activa (cf. art. 36 lid d, e en f)	4.798	4.193	4.010	3.826	3.635	3.437
E) Uitzetting < 1 jaar (cf. art. 39 BBV)	28.463	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000
F) Liquide middelen (cf. art. 40 BBV)	1.004	0	0	0	0	0
G) Overlopende activa (cf. art. 49 BBV)	3.423	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000

H) Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV)	147.780	151.491	148.262	140.398	133.608	130.114
Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	174%	170%	172%	162%	157%	147%

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

Bedragen x € 1.000

Solvabiliteit	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
A) Eigen vermogen (cf. art. 42 BBV)	105.327	107.981	108.732	110.724	113.758	116.932
B) Balanstotaal	423.607	408.278	408.326	381.418	368.333	353.080
Solvabiliteit (A/B) x 100%	25%	26%	27%	29%	31%	33%

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft het structurele en reele evenwicht van de begroting weer. Thans wordt er onderscheid gemaakt tussen de structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaren voordoen. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering en eigen belastinginkomsten. Bij structurele lasten zijn dat bijvoorbeeld de personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen aan de gemeenschappelijke regelingen.

Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn.

Bedragen x € 1.000

Structurele exploitatieruimte	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
A) Totaal structurele lasten	129.581	114.709	116.386	137.344	130.310	126.945
B) Totaal structurele baten	138.777	117.956	118.028	140.198	133.408	130.114
C) Totaal structurele toevoegingen aan de reserves	971	1.071	971	972	1.067	1.067
D) Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	425	3.182	2.677	1.489	1.496	1.214
E) Totale baten (cf. art. 17 lid c)	147.780	151.491	148.262	140.398	133.608	130.114

BBV)						
Structurele exploitatieruimte ((B-A)+(D-C))/E x 100%	6%	4%	2%	2%	3%	3%

Belastingcapaciteit: woonlasten meerpersoonshuishouden

De belastingcapaciteit van de gemeente geeft de belastingdruk voor een gezin bij een gemiddelde WOZ-waarde ten opzichte van het landelijk gemiddelde (t-1) weer. Een percentage > 100% geeft weer dat de belastingdruk van de gemeente hoger is dan het landelijk gemiddelde.

	<i>Bedragen x € 1,-</i>					
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar ervoor	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
A) OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	384,08	381,33	366,00	366,00	366,00	366,00
B) Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	237,00	241,08	245,18	249,35	253,59	257,90
C) Afvalstoffenheffing voor een gezin	257,16	171,93	229,92	229,92	229,92	229,92
D) Eventuele heffingskorting	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
E) Totale woonlasten gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A+B+C-D)	878,24	794,34	841,10	845,27	849,51	853,82
F) Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in t-1	749,45	751,97	749,02	749,02	749,02	749,02
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar ervoor (E/F) x 100%	117%	106%	112%	113%	113%	114%

Grondexploitatie

Dit kengetal geeft een indicatie van risico's van de boekwaarde van de bouwgronden op de totale baten van de gemeente. De boekwaarde van de bouwgronden moet terugverdiend worden via de totale baten. Het betreft de verhouding tussen de boekwaarde van de bouwgronden en de totale baten. > 100% betekent dat de boekwaarde hoger is dan de totale baten in enig jaar. Dit betekent een verhoogd risico voor de gemeente.

	<i>Bedragen x € 1.000</i>					
Grondexploitatie	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
A) Niet in exploitatie genomen gronden (cf. art. 38 lid a punt 1)	0	0	0	0	0	0

BBV)						
B) Bouwgronden in exploitatie (cf. art. 38 lid b BBV)	174.015	167.401	155.436	126.185	108.697	90.302
C) Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV)	147.780	151.491	148.262	140.398	133.608	130.114
Grondexploitatie (A+B)/C x 100%	118%	111%	105%	90%	81%	69%

Beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie
 Door de Provincie zijn een aantal signaleringswaarden geformuleerd voor de kengetallen. Samengevat ziet het beeld voor Lansingerland er op basis van de begroting 2019 als volgt uit:

Kengetal	Categorie A: minst risicovol	Categorie B: neutraal	Categorie C: meest risicovol
1. Netto schuldquote			
<i>a. zonder correctie doorgeleende gelden</i>	< 90%	90-130%	> 130%
<i>b. met correctie doorgeleende gelden</i>	< 90%	90-103%	> 130%
2. Solvabiliteitsratio	> 50%	20-50%	< 20%
3. Grondexploitatie	< 20%	20-35%	> 35%
4. Structurele exploitatieruimte	Begr > 0%	Begr = 0%	Begr < 0%
5. Belastingcapaciteit	< 95%	95-105%	> 105%

Kengetal	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022
1. Netto schuldquote:						
<i>a. zonder correctie doorgeleende gelden</i>	177%	173%	175%	164%	160%	149%
<i>b. met correctie doorgeleende gelden</i>	174%	170%	172%	162%	157%	147%
2. Solvabiliteitsratio	25%	26%	27%	29%	31%	33%
3. Grondexploitatie	118%	111%	105%	90%	81%	69%

4. Structurele exploitatieruimte	6%	4%	2%	2%	3%	3%
5. Belastingcapaciteit	117%	106%	112%	113%	113%	114%

De signaleringswaarden en onderlinge verhouding van de kengetallen geeft duidelijk aan voor welke opgave de gemeente Lansingerland nog staat. De schuldenpositie is, ook rekening houdend met de positieve financiële effecten van de aantrekkende woningmarkt, nog steeds zeer hoog en de solvabiliteit (daarmee) laag. De voornaamste oorzaak is het geld dat geïnvesteerd is in de grondexploitaties. Het realiseren van de verwachte grondverkoop en het daarmee kunnen aflossen van de leningen is cruciaal voor het weer in verhouding komen van de balans. Naast het geld geïnvesteerd in gronden heeft de gemeente ook veel (geleend) geld moeten investeren in voorzieningen als scholen en sportvelden. Door de structurele begrotingsoverschotten (exploitatieruimte) zijn we ook in staat om dit deel van de schulden af te lossen en daarmee creëren we ruimte om het huidige voorzieningenniveau van de gemeente ook in de toekomst betaalbaar te houden.

Meerjarige ontwikkeling balans 2019-2022

De ontwikkeling van de balans is opgenomen in hoofdstuk 4 van de begroting.

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

Kapitaalgoederen zijn eigendommen van de gemeente zoals wegen, riolering, bruggen, bomen en gebouwen die we duurzaam in stand houden. In onderstaande tabel geven we de kerncijfers weer van de belangrijkste kapitaalgoederen conform het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

<i>Bedragen x € 1,-</i>			
Kapitaalgoederen	Areaal	m2/st	Vervangingswaarde
Groen - algemeen	3.000.000	m2	22.000.000
Groen - bomen	23.000	stuks	
Wegen	3.300.000	m2	174.000.000
Riolering	557.000	m2	252.000.000
Civiele kunstwerken	2.219	stuks	122.000.000
Gebouwen	63	stuks	145.000.000
Totale vervangingswaarde			715.000.000

Het beheer en onderhoud is gebaseerd op door de gemeenteraad vastgestelde Beheerplannen. In de Beheerplannen is opgenomen hoe het reguliere en periodieke onderhoud plaatsvindt. Voor alle beheerplannen geldt dat het vastgestelde onderhoudskwaliteitsniveau minimaal C is of een equivalent hiervan. Kwaliteit C is een sobere kwaliteit waarbij de openbare ruimte er minder aantrekkelijk uitziet. Randvoorwaarden daarbij zijn: het waarborgen van de veiligheid en het voorkomen van kapitaalvernietiging. Sinds 2018 onderhouden we de onderdelen onkruidbestrijding, zwerfvuil, vegen en maaien voor de woonkernen op onderhoudsniveau B.

Het Integraal Beheerplan (IBP) Openbare ruimte 2017-2024 zorgt ervoor dat we het beheer zo integraal mogelijk aanpakken. Daarmee zorgen we voor een zo hoog mogelijke kwaliteit en werken we efficiënt. In onderstaande tabel is een overzicht van de beheerplannen opgenomen.

Omschrijving Beheerplan	Vastgesteld door de raad	Frequentie Actualisatie	Actualisatie	Financiële vertaling in de begroting	Achterstallig onderhoud	Reserves en Voorzieningen
Integraal Beheerplan Openbare Ruimte 2017-2024	27 oktober 2016	4 jaar. In 2018 verwerken we eenmalig eerder genomen besluiten.	2020	Ja	Deels, zie toelichting wegen.	Reserve Waterbaggeren
Gemeentelijk Rioleringsplan 2015-2020	26 november 2015	5 jaar	2020	Ja	Deels, zie toelichting Rioleringsplan.	Voorziening Riool
Beheerplan Gebouwen 2017-2024	27 oktober 2016	4 jaar. In 2019 verwerken we eenmalig de impact van verduurzaming.	2019	Ja	Nee	Bestemmingsreserve gebouwen

Groen

Het beheer en onderhoud van Groen voeren we uit volgens het deelbeheerplan Groen dat onderdeel is van het IBP 2017-2024. De onderhoudswerkzaamheden vallen uiteen in klein onderhoud, groot onderhoud en vervangingsinvesteringen. Voor het klein en groot onderhoud is voor elke kern een raamcontract afgesloten met een aannemer. Het groot onderhoud baseren we op de resultaten van jaarlijkse schouwen die de technische kwaliteit van het groen in beeld brengen.

Het boomonderhoud volgt uit de boomveiligheidscontrole. Bij vervanging van groen zetten we in op het verduurzamen van de groene buitenruimte. Meerdere keren per jaar vindt monitoring van het onderhoudsniveau plaats via schouwen. Hierdoor kunnen we bijsturen wanneer het onderhoud van het afgesproken ambitieniveau afwijkt.

Vanuit Groen zetten we in 2019 extra in op klimaatadaptatie, biodiversiteit en participatie. In het door het Rijk vastgestelde Deltaplan Klimaatadaptatie wordt gemeenten gevraagd passende maatregelen te nemen. Wij onderzoeken in 2019 kansen om dit te integreren in onze onderhoudsprojecten. We gaan versteende ruimte vergroenen en met de publiekscampagne 'Tuin van de Toekomst' stimuleren wij ook particulieren om aan deze opgave bij te dragen. De klimaatopgave heeft raakvlakken met onze doelstellingen op het gebied van biodiversiteit. Door de aanleg van meer groen en daarin specifieke keuzes te maken dragen we als gemeente bij aan een hogere biodiversiteit. Ons groenbeheer is zo vormgegeven dat het de biodiversiteit ten goede komt.

Binnen de gemeente zijn er de afgelopen jaren meerdere zelfbeheer-initiatieven ontstaan waarbij bewoners een stuk gemeentelijk groen geadopteerd hebben. Zelfbeheer geeft bewoners de gelegenheid om de onderhoudskwaliteit van het groen te verhogen, bovenop de kwaliteit die de gemeente kan leveren binnen het budget voor onderhoud. Naast de zelfbeheerprojecten laten we waar mogelijk ook bewoners participeren bij groot onderhoud en herinrichtingen.

Civiele Kunstwerken (water)

Het beheer en onderhoud van Civiele Kunstwerken voeren we uit volgens het deelbeheerplan Civiele Kunstwerken dat onderdeel uitmaakt van het IBP 2017-2024. Uitgangspunt voor Civiele Kunstwerken is minimaal onderhoudsniveau C, mits de veiligheid in het openbaar gebied niet in het geding komt en er geen kapitaalvernietiging plaatsvindt.

De belangrijkste beheerstrategie is het uitvoeren van onderhoud op basis van planmatige inspecties.

Aan de hand van inspecties en kwaliteitsonderzoeken stellen wij de feitelijk uit te voeren onderhoudsmaatregelen en het onderhoudsprogramma op.

De maatregelen bestaan uit het uitvoeren van klein en groot onderhoud en het vervangen van kunstwerken. Hierbij streven wij naar een integrale aanpak. In het cyclisch onderhoud stemmen wij af met de verschillende beheerdisciplines om zoveel mogelijk in één werkgang de benodigde werkzaamheden uit te voeren in de openbare ruimte. Deze gezamenlijke aanpak zorgt voor minder kosten in de uitvoering en minder overlast voor de omgeving tijdens de uitvoering van werkzaamheden. Onderhoudswerkzaamheden voeren we zoveel mogelijk duurzaam uit. Bij het vervangen van kunstwerken passen we onderhoudsarme en duurzame materialen toe en waar mogelijk vormen we beschoeiingen om naar natuurvriendelijke oevers om de waterkwaliteit te verbeteren.

Wegen

Het beheer en onderhoud van wegen voeren we uit volgens het deelbeheerplan Wegen dat onderdeel uitmaakt van het IBP2017-2024. Uitgangspunt voor wegen is minimaal onderhoudsniveau C, mits de veiligheid in het openbaar gebied niet in het geding komt en er geen kapitaalvernietiging plaatsvindt.

De belangrijkste beheerstrategie is het uitvoeren van onderhoud op basis van tweejaarlijkse inspecties. Aan de hand van inspecties en kwaliteitsonderzoeken stellen wij de feitelijk uit te voeren onderhoudsmaatregelen en het onderhoudsprogramma op.

Bij het opstellen van het onderhoudsprogramma staat het effect op de levensduur van de verharding centraal in onderhoudskeuzes. Hierdoor zorgen we voor het economisch meest voordelige onderhoud.

Hierbij streven wij naar een integrale aanpak met de verschillende beheerdisciplines, om zoveel mogelijk in één werkgang de benodigde werkzaamheden uit te kunnen voeren in de openbare ruimte.

Deze gezamenlijke aanpak zorgt voor minder kosten in de uitvoering en minder overlast voor de omgeving tijdens de uitvoering van werkzaamheden. De kwalitatieve onderhoudsachterstand, opgelopen in 2017, lopen we in 2018 en 2019 in. Onderhoudswerkzaamheden voeren we zoveel mogelijk duurzaam uit.

Riolering

In tegenstelling tot andere kapitaalgoederen, heeft Riolering geen beeldkwaliteitscriterium waaraan het moet voldoen. Voor Riolering geldt dat we aan de wettelijke zorgplichten voor afvalwater, hemelwater en grondwater moeten voldoen. De invulling hiervan is beschreven in het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2015-2020, dat door de gemeenteraad is vastgesteld. Het GRP is het huidige kader voor beheer- en onderhoudsactiviteiten voor het kapitaalgoed Riolering.

Daarnaast zijn in het GRP enkele thema's benoemd, die we belangrijk vinden en waar we de afgelopen jaren maar zeker ook in de toekomst aandacht aan beste(e)d(d)en. Klimaatadaptatie en aandacht voor duurzaamheid is een gemeentebreed thema waar Riolering actief aan deelneemt. Uiterlijk in 2019 voeren we een klimaatadaptatiestresstest uit, voorbereidende werkzaamheden zijn al gestart. We verkennen welke mogelijke knelpunten zich voordoen in de afvoer van hemelwater als gevolg van de te verwachten klimaatverandering. Bij de voorbereiding van werkzaamheden nemen we maatregelen om eventuele toekomstige problemen - als gevolg van klimaatverandering - op te lossen en zo wateroverlast of droogteproblemen te voorkomen.

Om het beheer en onderhoud optimaal uit te voeren is meten, monitoren en op orde brengen en houden van gegevens noodzakelijk. Afgelopen jaren hebben we stappen gezet en daar gaan we de komende jaren in verder. Een belangrijk onderdeel is het Basisrioleringsplan (BRP), ook informatiedrager voor het GRP. De komende tijd herzien we de huidige BRP's om maatregelen te bepalen.

De komende jaren investeren we extra om de gemalen en drukriolering te optimaliseren.

Hiermee streven we naar het terugdringen van het aantal storingen van drukrioleringsgemalen.

In 2017 startten we om de achterstand (achterstallig onderhoud van het rioolsysteem, met name gemalenbeheer) in te lopen. Deze inhaalslag zetten we ook in 2018 voort en in 2019 verwachten we de ambities te behalen conform het GRP.

Gebouwen

De gemeente is juridisch eigenaar van 63 gebouwen. De gebouwenportefeuille bestaat onder andere uit het gemeentehuis, gemeentewerf, afvalbrengrstation, sporthallen, maatschappelijke accommodaties, kinderdagopvang, strategische objecten en onderwijsgebouwen. Van deze laatste groep (onderwijsgebouwen) zijn 19 stuks overgedragen aan schoolbesturen voor primair onderwijs. Van 4 onderwijsgebouwen is de gemeente vooralsnog eigenaar. Wij zijn in onderhandeling met drie schoolbesturen over het formeel in gebruik geven of in eigendom overdragen van vier schoolgebouwen met overeenkomsten.

Wij streven naar een hoge mate van efficiency in het Vastgoedbeleid. Uitgangspunt is dat er alleen sprake is van eigendom en/of exploitatie daar waar dat noodzakelijk is voor de uitoefening van een publieke taak. We pakken mogelijkheden om niet essentieel vastgoed van de hand te doen actief op. Voorbeelden van ontwikkelingen binnen het gemeentelijk vastgoed zijn het Spectrum, het Polderhuis en de ontwikkelingen van de Snip. Ook zijn gesprekken over MFR (multifunctionele ruimte) Anthuriumsingel en Pecto's verder geïntensiveerd.

Het beheer en de exploitatie van een groot aantal gebouwen is door de gemeente bij een externe partij belegd. Vanaf 2018 is dit ondergebracht bij Sportfondsen. Het groot onderhoud voert de gemeente uit, conform het Beheerplan Gebouwen en het bijbehorende Meerjaren-Onderhoudsprogramma (MJOP). De kosten voor het groot onderhoud worden gedekt door de bestemmingsreserve Gebouwen.

Daar waar sprake is van vervanging kijken we of er mogelijkheden zijn om de producten te verduurzamen. In 2019 verfijnen we onze aanpak op basis van de visie duurzaamheid. Er is geen sprake van een structurele onderhoudsachterstand. Een aantal zaken zijn uitgesteld om investeringen af te kunnen stemmen op het verduurzamen van gemeentelijk vastgoed.

Paragraaf Financiering en treasury

Inleiding

Het doel van deze paragraaf is om de raad te informeren over het treasurybeleid en de beheersing van financiële risico's. Treasury is het besturen en beheersen van, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële geldstromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's. Treasury houdt zich bezig met risico's die samenhangen met alle huidige en toekomstige kasstromen. Deze risico's komen voort uit zowel de financieringsbehoefte, als uit de mutaties van de bestaande portefeuilles zoals (vervroegde) aflossingen, herfinanciering en renteaanpassing.

Bij de grondexploitaties wordt, conform de Notitie Grondexploitaties 2016 van het BBV, een ander rentepercentage gehanteerd met een andere berekeningssystematiek. Deze is opgenomen in de paragraaf Grondbeleid.

Besluit begroting en verantwoording (BBV)

In het BBV is opgenomen dat de paragraaf Financiering en Treasury van de begroting en jaarstukken naast de beleidsvoornemens en het gerealiseerde beleid ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille ook inzicht moet geven in:

- de rentelasten;
- het renteresultaat;
- de wijze waarop rente wordt toegerekend aan investeringen, grondexploitaties en projecten;
- de financieringsbehoefte.

Treasurybeleid

Primair richt het treasurybeleid zich op het waarborgen van financiële continuïteit door het resultaat en vermogen te beschermen tegen financiële risico's en de organisatie financieerbaar te houden. Deze bescherming vindt plaats door de renterisico's en risico's uit financiële posities te onderkennen, waar mogelijk te vermijden en te spreiden. De basis voor ons treasurybeleid is een betrouwbare liquiditeitsprognose, die periodiek wordt geactualiseerd. De gemeente onderscheidt een drietal doelstellingen van de treasuryfunctie:

1. Het verzekeren van duurzame toegang tot financiële markten tegen acceptabele condities;
2. Het beschermen van gemeentelijke vermogens- en (rente-)resultaten tegen ongewenste financiële risico's zoals renterisico's, koersrisico's, kredietrisico's, liquiditeitsrisico's en valutarisico's;
3. Het streven, binnen de kaders van wet- en regelgeving en binnen de bepalingen van het Treasurystatuut, naar een optimale financieringsstructuur en beheersing van de daarmee gemoeide kosten.

Deze doelstellingen leiden tot het zo nauwkeurig mogelijk op elkaar afstemmen van opgenomen en benodigde gelden. Binnen de wettelijke mogelijkheden worden de financieringslasten zoveel mogelijk beperkt in relatie tot het risico dat wij lopen. Gelden worden overigens alleen aangetrokken in euro's, zodat er geen valutarisico's ontstaan.

Rentevisie

Onze rentevisie houdt in dat wij een inschatting maken van het rentepercentage dat komende jaren moet worden betaald voor nieuw aan te trekken leningen op de kapitaalmarkt. Het betreft een duiding op hoofdlijnen van de in de toekomst te verwachten rente op de kapitaalmarkt en is daarmee geen instrument dat wordt gebruikt bij het daadwerkelijk aantrekken van leningen. In de Kaderbrief 2019 is besloten om een percentage van 1,0% te hanteren voor 2019 en 1,5% vanaf 2020. Dit zijn de percentages die gehanteerd zijn in de begroting 2019-2022.

Risicobeheer

Bij het risicobeheer staat het risicoprofiel van de gemeente ten aanzien van treasury centraal. De risico's vallen in de volgende soorten uiteen:

- Renterisico's op vaste en vlottende schuld (opgenomen geld);
- Liquiditeitsrisico's;
- Kredietrisico.

Het renterisico treedt op bij het aantrekken van nieuw geld. Wij beperken deze risico's doordat wij dagelijks de renteontwikkeling monitoren. Met behulp van een in beginsel wekelijks geactualiseerde liquiditeitsprognose wordt de geldbehoefte gevolgd en tijdig afgedekt. Het risico dat op enig moment geen geld beschikbaar zou zijn, is volgens onze geldverstreckers voor gemeenten verwaarloosbaar.

Renterisico op kortlopende schulden: de kasgeldlimiet

Om een grens te stellen aan korte financiering (rentetypische looptijd tot één jaar) is in de Wet fido de kasgeldlimiet opgenomen. Het renterisico op kortlopende schulden wordt beoordeeld aan de hand van de kasgeldlimiet als percentage van het begrotingstotaal. Het doel van de kasgeldlimiet is het voorkomen dat fluctuaties in korte rente (schulden < 1 jaar) direct een grote impact hebben op de rentelasten in het exploitatiejaar. Juist voor korte financiering geldt dat het renterisico aanzienlijk kan zijn. De behoefte aan vreemd vermogen mag daarom maar voor een gelimiteerd deel met korte leningen worden ingevuld. De kasgeldlimiet voor gemeenten bedraagt 8,5% van het begrotingstotaal. Deze wordt gedefinieerd als alle lasten op de begroting vóór verdeling van de reserves. De berekening van de verwachte kasgeldlimiet treft u in de bijlagen aan en is voor 2019 berekend op ruim € 12,5 miljoen.

Volgens de Wet Fido mogen de korte leningen gemiddeld per kwartaal de kasgeldlimiet niet overschrijden. Bij een gemiddelde overschrijding van drie achtereenvolgende kwartalen, dient een plan van aanpak om binnen de kasgeldlimiet te blijven ter goedkeuring te worden voorgelegd aan de toezichthouder (de provincie). De gemeente Lansingerland heeft de eerste drie kwartalen van 2018 kasgeldleningen afgesloten en optimaal gebruik gemaakt van de negatieve rente hierop. Naar verwachting zal de gemeente in het najaar van 2018 geen nieuwe kasgeldlening aangaan aangezien onze liquiditeitspositie hiertoe geen noodzaak vertoont. De kasgeldlimiet is in 2018 niet overschreden.

Renterisico op vaste schuld: de renterisiconorm

In het kader van de wet Fido wordt jaarlijks de renterisiconorm vastgesteld. Het doel van de renterisiconorm is spreiding in de leningenportefeuille waardoor mogelijke renterisico's worden beperkt. Hierin wordt dan specifiek gekeken naar de momenten waarop renteherziening of herfinanciering plaatsvindt. Door deze spreiding wordt voorkomen dat op een bepaald moment veel leningen op hetzelfde moment moeten worden afgelost. Is dan herfinanciering aan de orde, dan kan de dan geldende marktrente grote gevolgen hebben op de begrotingsaldi.

De renterisiconorm wordt bepaald op 20% van de op 1 januari bestaande omvang van het begrotingstotaal. De berekening van de verwachte renterisiconorm treft u in de bijlage aan en bedraagt € 29,5 mln. voor 2019. Lansingerland zal in 2019 de renterisiconorm overschrijden. Dit is een gevolg van keuzes uit het verleden. De gemeente Lansingerland is in 2007 ontstaan uit een fusie van drie gemeenten: Berkel & Rodenrijs, Bergschenhoek en Bleiswijk. Deze gemeenten hebben afzonderlijk in de jaren '80 en '90 van de vorige eeuw langlopende zogenaamde fixe-leningen afgesloten die in één keer moeten worden terugbetaald. Deze leningen werden aangetrokken om de grondexploitaties en het ontwikkelen van de VINEX-locaties te financieren. Er werd gekozen voor langlopende fixe-leningen met de gedachte dat het moment van terugbetaling van de lening zou samenvallen met het ontvangen van de inkomsten van de ontwikkelde grondexploitaties bij verkoop. Door de crisis van de afgelopen jaren zijn de bouwplannen voor een aantal locaties uitgesteld waardoor de verwachte baten later zullen vallen dan het aflossingsmoment gekoppeld aan de oorspronkelijke financiering. De terugbetaling van deze leningen van de afzonderlijke gemeenten vallen samen in de periode 2017 tot en met 2020 en leiden in 2019 tot een overschrijding van de renterisiconorm. Dit betekent dat er in 2019 meer leningen moeten worden afgelost dan op basis van de norm is toegestaan. Gezien de huidige leningenportefeuille is dit echter onvermijdelijk. De huidige portefeuille kan ook niet eenvoudig en zonder hoge kosten worden aangepast. Er staan overigens geen formele sancties op het overschrijden van de renterisiconorm. Wel moet dit jaarlijks aan de provincie worden gecommuniceerd. Dit is in voorgaande jaren reeds gebeurd en daar hebben wij goedkeuring op ontvangen. Omdat Lansingerland weliswaar veel leningen moet aflossen komende jaren maar slechts een beperkt gedeelte daarvan moet herfinancieren, loopt de gemeente maar een beperkt financieel risico. Wanneer herfinanciering aan de orde is zal bij het afsluiten van nieuwe leningen de renterisiconorm in acht worden genomen. Dit doen we door in beginsel voor nieuwe leningen te kiezen voor lineaire leningen.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat wij als gemeente over onvoldoende middelen beschikken om aan onze directe verplichtingen te voldoen. In onze liquiditeitsprognose wordt onze geldbehoefte gevolgd en tijdig afgedekt. Deze liquiditeitsprognose wordt regelmatig geactualiseerd. Het risico dat op enig moment geen geld beschikbaar zou zijn, is volgens onze geldverstrekkers voor gemeenten verwaarloosbaar.

Kredietrisico

De gemeente Lansingerland loopt zelf ook risico bij het verstrekken van gelden. Afhankelijk van het type instelling kan een zeker risico worden bepaald. De verstrekte leningen kunnen verdeeld worden in verstrekte leningen en garantstellingen.

Garantieleningen

Wij hebben momenteel nog enkele garantieleningen lopen die in de jaren '80 en '90 van de vorige eeuw zijn verstrekt aan 3B-wonen. Het betreffen leningen waarbij de kosten één op één worden doorgezet en wij slechts als garantsteller fungeren. Momenteel bedragen deze leningen nog circa € 4 miljoen in totaal. Het zijn annuïtaire leningen en ze nemen de komende jaren af.

Garantstellingen

Aan verenigingen, onderwijsinstellingen en zorginstellingen zijn garantstellingen en waarborgen afgegeven. Deze financieringen zijn door onze gemeente gewaarborgd in het kader van het maatschappelijk belang van door hen gedane investeringen. Daarnaast zijn achtereenvolgende afgesloten met de stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Ten slotte zijn er gemeentegaranties onder de Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW).

Het totaalbedrag van deze garantstellingen schommelt enigszins met de jaren. Met 3B-Wonen (via het garantiefonds WSW) hebben wij een achtervangovereenkomst welke momenteel is gemaximeerd tot € 100 miljoen. Het totaalbedrag aan leningen aan sportverenigingen (via het garantiefonds SWS) en zorginstellingen neemt de komende jaren af. Hetzelfde geldt voor gemeentegaranties onder de Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW). Deze stichting is in 1995 verzelfstandigd onder de naam Nationale Hypotheek Garantie (NHG). De stichting staat borg voor de verstrekking van bepaalde hypotheekleningen aan particulieren. Sinds 1 januari 2011 is de achtervang van nieuwe hypotheekleningen geheel naar het rijk geschoven, waardoor jaarlijks het totale bedrag aan gewaarborgde geldleningen afneemt met de door particulieren gedane aflossingen. De garantie inzake de hypotheekleningen van personeel betreffen een drietal hypotheekleningen afgesloten bij het Hypotheekfonds voor Overheidspersoneel (HvO), dochteronderneming van de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Enkele jaren geleden is hiermee gestopt. Dit betreft derhalve een aflopende post. De garantstellingen aan onderwijsinstellingen zijn de afgelopen jaren toegenomen met de bouw van nieuwe scholen in onze gemeente. De verwachting is dat deze bedragen de komende jaren afnemen.

In 2018 is een garantstelling aan de Bergschenhoekse Voetbal Club Bergschenhoek (BVCB) welke voorheen onder het garantiefonds SWS viel aangepast naar een lening met directe garantstelling vanuit de Gemeente Lansingerland (zie raadsbrief U18.07249). Hierdoor kan de vereniging profiteren van een substantieel lager rentepercentage. Het voorheen resterende garantstellingsbedrag (€ 37.169) wordt opgehoogd met € 25.331 tot een totaal bedrag van € 62.500. Gezien de gezonde financiële situatie van de vereniging is de verwachting dat de vereniging hun betalingsverplichting zonder problemen zal kunnen voldoen. Deze garantstelling zal ook worden toegelicht de Jaarrekening 2018.

Renteschema

In de notitie rente 2017 van de commissie BBV is een renteschema opgenomen. Met dit schema wordt inzicht gegeven in de rentelasten externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening. Het schema voor Lansingerland is als volgt:

	<i>Bedragen € x 1.000</i>
Schema rentetoerekening 2019	2019
De externe rentelasten over de korte en lange financiering	5.198
De externe rentebaten	0
<i>Saldo externe rentelasten en rentebaten</i>	<i>5.198</i>
De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-4.280
De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0
<i>Aan taakvelden toe te rekenen externe rente</i>	<i>-4.280</i>
<i>Saldo door te rekenen externe rente</i>	<i>918</i>
Rente over eigen vermogen	0
Rente over voorzieningen (die gewaardeerd zijn op contante waarde)	0
<i>Totaal rentetoerekening intern</i>	<i>0</i>

De aan taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toe te rekenen rente (renteomslag)	918
<i>Boekwaarde vaste activa die integraal zijn gefinancierd per 1 januari 2019</i>	<i>212.481</i>
<i>Berekende omslagrentepercentage</i>	<i>0,43%</i>
Gekozen renteomslagpercentage (mag 0,5% afwijken van berekend)	0,45%
De werkelijk aan taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toegerekende rente (renteomslag)	956
Renteresultaat op het taakveld treasury	39

Rentelasten

De rentelasten voor 2019 bedragen naar verwachting € 5,2 miljoen voor langlopende leningen. In 2019 staan geen kosten voor kortlopende (< 1 jaar) financiering geraamd.

Wijze waarop rente wordt toegerekend aan investeringen, grondexploitaties en projecten

In 2019 wordt naar verwachting € 4.280.000 toegerekend aan onze grondexploitaties. De rente die aan investeringen wordt doorberekend was voorheen gebaseerd op onze interne rekenrente. Deze interne rekenrente is met de vernieuwing in het BBV komen te vervallen en vervangen door een renteomslagpercentage (zie de Notitie Rente 2017 van het BBV).

Renteomslagpercentage

De omslagrente wordt berekend door de aan de taakvelden toe te rekenen rente (in Euro's) te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa die integraal zijn gefinancierd. De omslagrente moet vervolgens op consistente en eenduidige wijze worden toegerekend aan de individuele activa. Het is niet toegestaan om per investering of taakveld te differentiëren in het toe te rekenen rentepercentage. Het bij de begroting (voor)gecalculeerde omslagrentepercentage mag binnen een marge van 0,5% worden afgerond.

Het berekende omslagrentepercentage bedraagt voor Lansingerland voor 2019 0,43%. Wij kiezen ervoor om dit percentage af te ronden, maar wel zo dicht mogelijk bij het berekende omslagrentepercentage te blijven. Zodoende rekenen wij met een gekozen renteomslagpercentage van 0,45%. Indien de werkelijke rentelasten in Euro's die over een jaar aan taakvelden hadden moeten worden doorbelast afwijken van de rentelasten in Euro's die op basis van de voorgerecalculeerde renteomslag aan de taakvelden zijn toegerekend, dan kan de gemeente besluiten tot correctie. Correctie wordt verplicht gesteld indien deze afwijking groter is dan 25%.

Dit gekozen renteomslagpercentage van 0,45% vervangt het renteomslagpercentage van de begroting 2018-2021 en wordt gebruikt voor het doorrekenen van rente aan onze investeringen. Het renteomslagpercentage voor de begroting 2019-2022 is lager dan voor de begroting 2018-2021, omdat de liquiditeitsprognose is geactualiseerd. Naar aanleiding van deze actualisatie verwachten wij in 2019 € 12 miljoen minder uitgaven voor de grondexploitaties bij gelijkblijvende inkomsten. Hierdoor daalt onze behoefte aan financiering. Ook hebben we in 2018 een lang lopende lening van € 20 miljoen afgesloten. Hierdoor daalt de benodigde herfinanciering voor de komende jaren.

Bij projectfinanciering wordt een lening specifiek aangetrokken voor een project. Lansingerland heeft geen projectfinanciering, wij hanteren een integrale financiering waarbij de gehele gemeentelijke financieringsbehoefte is betrokken.

Alhoewel in het BBV de mogelijkheid voorsnog blijft bestaan om een rentevergoeding (of een vergoeding voor de inflatie) over het eigen vermogen en de voorzieningen te berekenen en deze door te belasten aan de taakvelden, adviseert de Commissie BBV vanwege het verlangde inzicht, de eenvoud en transparantie deze systematiek niet (meer) toe te passen. In Lansingerland passen wij deze zogeheten bespaarde rente sinds 2016 niet meer toe.

De gehanteerde boekwaarde is de geprognosticeerde boekwaarde per 1-1-2019. Deze bedraagt € 212,5 miljoen.

Renteresultaat

Het verwachte renteresultaat op het taakveld Treasury bedraagt € 39.000. Dit is het verschil tussen de rente die wij werkelijk aan taakvelden toerekenen (€ 956.000) en het saldo van de externe rentebaten en rentelasten (€ 918.000). Dit verwachte verschil komt doordat wij een percentage van 0,45% hanteren in plaats van het berekende omslagrentepercentage (0,43%).

Financieringsbehoefte

De gemeente voert activiteiten uit die meerjarig worden gefinancierd. Dit zijn de investeringen van de gemeente, zoals die blijken uit de staat van activa en de investeringen die zijn en worden gedaan in de grondexploitatie. Bij deze laatste worden eerst de kosten (zoals aankoop, bouw- en woonrijp maken) gemaakt, en later worden deze in beginsel terugverdiend door grondverkopen. Afhankelijk van de looptijd van een grondexploitatie liggen de gelden over een lange periode vast en is financiering nodig. Ter financiering worden leningen aangetrokken.

Leningenportefeuille

In 2018 is een nieuwe langlopende lening afgesloten voor € 20 miljoen voor 5 jaar tegen een licht negatief rentepercentage. Per 1 januari 2019 bedraagt de huidige leningenportefeuille voor Lansingerland € 221 miljoen, waarvoor een gemiddeld gewogen aan de banken te betalen rentepercentage geldt van 2,28%. Gebaseerd op de afgesloten leningsovereenkomsten dienen komende jaren de volgende aflossingen (rente en aflossing van bestaande leningen) plaats te vinden (exclusief bedragen voor herfinanciering):

2019	€ 44,9 miljoen
2020	€ 31,0 miljoen
2021	€ 19,5 miljoen
2022	€ 19,3 miljoen

In totaal betreft de aflossing over de jaren 2019-2022 € 114,7 miljoen (exclusief bedragen voor herfinanciering).

Financieringsbehoefte

Op basis van de laatst berekende liquiditeitsprognose is de verwachte financieringsbehoefte (opgebouwd uit aflossingen, investeringen, grondexploitaties en kasstromen) voor de komende jaren:

Bedragen x € 1,-

Jaar	Bedrag herfinanciering	Rentepercentage	Rentekosten nieuwe leningen
2019	0	1,00%	0
2020	15.000.000	1,50%	225.000
2021	7.000.000	1,50%	105.000
2022	12.000.000	1,50%	180.000

Voor deze leningen hanteren wij vanaf 2020 het fictieve rentepercentage van 1,5% uit de Kaderbrief 2019 om de rentekosten voor herfinanciering te berekenen.

Verwachte leningenportefeuille 2018-2021

Gebaseerd op de laatst berekende liquiditeitsprognose is de verwachte leningenportefeuille voor de gemeente Lansingerland:

Jaar	Totaal verwachte leningpor
2019	
2020	
2021	
2022	

Deze verwachte leningenportefeuille is gebaseerd op onze huidige te verwachten activiteiten, zoals opgenomen in de meerjarenbegroting. Eventuele toekomstige kasstromen waarover de raad nog moet besluiten, bijvoorbeeld de verkoop van extra gronden of aandelen, zijn niet meegenomen.

Schuldquote

Om de financiële gezondheid van de gemeente te meten, is de netto schuldquote een belangrijke indicator. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Op dit moment bevindt de netto schuldquote zich nog niet binnen acceptabele grenzen (90% -130%). Middels motie 2017-51 heeft de Raad aangegeven het belangrijk te vinden dat de schulden zich binnen afzienbare tijd weer “normaal” verhouden ten opzichte van de baten. Conform deze motie is de toezegging gedaan om twee keer per jaar een bijgewerkte prognose van de netto schuldquote te presenteren middels een separate terugkoppeling aan de Raad in mei en ten tijde van de begroting.

Netto schuldquote

De voormalige 3-B gemeenten hebben leningen aangetrokken om de grondexploitaties en het ontwikkelen van de VINEX-locaties te financieren. Bij het afsluiten van deze leningen werd rekening gehouden met het moment van terugbetaling van de lening, deze zou samenvallen met het ontvangen van de inkomsten van de ontwikkelde grondexploitaties bij verkoop. Door de crisis van de afgelopen jaren zijn de bouwplannen voor een aantal locaties uitgesteld waardoor de verwachte baten later vallen dan het aflossingsmoment gekoppeld aan de oorspronkelijke financiering.

Toekomstige baten vanuit de grondexploitaties komen ten goede aan het verlagen van onze leningenportefeuille. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Volgens de Begroting 2019-2022 betreft de netto schuldquote in 2019 156% en loopt deze af naar 121% in 2022. Hierdoor valt onze gemeente momenteel in de meest risicovolle categorie C. Een percentage tussen 90-130% is neutraal (Categorie B). Hier vallen wij naar verwachting vanaf 2022 in.

De netto schuldquote wordt berekend door de schuldenlast uit te drukken als percentage van de jaarlijkse baten van de gemeente.

Aanpak schuldreductie

Om onze schuldenlast te stabiliseren en deze te verminderen waar dat kan, wordt middels het meerjareninvesteringsplan jaarlijks getoetst op nut en noodzaak van investeringen en sturen wij actief op de verkoop van grond en vastgoed. Ook gebruiken wij begrotingsoverschotten om de schuld in de hand te houden. Door deze aanpak/dit beleid krijgt de gemeente jaarlijks (veel) meer geld binnen dan we uitgeven. Daarmee daalt onze liquiditeitsbehoefte en wordt de schuldenpositie afgebouwd (lopende leningen hoeven niet of slechts gedeeltelijk geherfinancierd te worden). Deze aanpak heeft er voor gezorgd dat onze schuld de afgelopen jaren is gedaald en naar verwachting de komende jaren zal blijven dalen.

De geprognosticeerde netto schuldquote voor de komende 10 jaar is als volgt:

Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	Begr 2022	Begr 2023	Begr 2024
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

A Vaste schulden (cf. art. 46 BBV)	183.688	186.343	165.575	164.180	139.585	117.990
B Netto vlottende schuld (cf. art. 48 BBV)	9.500	9.500	9.500	9.500	9.500	9.500
C Overlopende passiva (cf. art. 49 BBV)	54.006	18.028	19.512	19.003	30.515	28.213
D Financiële activa (cf. art. 36 lid d, e en f)	376	376	376	376	376	376
E Uitzetting < 1 jaar (cf. art. 39 BBV)	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000
F Liquide middelen (cf. art. 40 BBV)	0	0	0	0	0	0
G Overlopende activa (cf. art. 49 BBV)	3.000	3.000	3.000	22.289	7.872	7.872
H Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV)	148.262	140.398	133.608	130.114	130.114	130.114
Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	156%	141%	134%	121%	122%	104%

Aannames

Naar mate de tijd verstrijkt worden de geprognosticeerde bedragen minder betrouwbaar en wordt meer gerekend op basis van aannames. Zo zijn de posten B, D, E, F en G gebaseerd op vaste aannames voor de komende jaren. De post C (overlopende passiva) is opgebouwd uit de meerjarenbegroting en vertoont enige schommelingen de komende jaren. De belangrijkste posten voor het berekenen van de netto schuldquote zijn echter de vaste schulden (post A) en de totale baten (post H). De vaste schulden zijn gebaseerd op onze huidige leningenportefeuille en onze liquiditeitsprognose. De totale baten van onze begroting worden met name beïnvloed door de meerjarenprognose voor de grondexploitaties. De rentelasten van de geprognosticeerde herfinancieringsbedragen zijn berekend aan de hand van de afgesproken rentepercentages uit de Kaderbrief 2019, namelijk 1% voor 2019 en 1,5% voor de daaropvolgende jaren. Om de jaarlijkse aflossingsbedragen te berekenen is uitgegaan van lineaire leningen met een looptijd van 10 jaar. Dit leidt ertoe dat wij omstreeks 2024 een netto schuldquote onder de 100% bereiken. Ook zien wij dat vanaf 2022 onze netto schuldquote in de categorie Neutraal valt.

Deze berekening is gebaseerd op enkele aannames, zoals hierboven toegelicht. Uiteraard geldt dat hoe verder vooruit geprognosticeerd wordt, de onzekerheid in de weergegeven getallen toeneemt. Ook houdt deze berekening geen rekening met eventuele nog niet voorziene ontwikkelingen in de grondexploitaties of ons aandelenpakket van Eneco.

Paragraaf Bedrijfsvoering

Inleiding

De paragraaf bedrijfsvoering geeft inzicht in de beleidsvoornemens op het gebied van de bedrijfsvoering. Achtereenvolgens komen aan de orde Organisatie en Personeel, Informatievoorziening en ICT, Communicatie, Burgerparticipatie, Huisvesting, facilitair en DIV, Inkoop en Aanbestedingen, Informatieveiligheid en Privacy, Juridische zaken en Planning en Control, Audit en AO/IC.

Informatievoorziening en ICT

Informatievoorziening en ICT

Informatievoorziening en ICT ondersteunen de gemeentelijke organisatie en het gemeentebestuur in de uitvoering van haar (wettelijke) taken. Informatievoorziening en ICT zijn hierin geen doel op zich, maar wel een absolute randvoorwaarde.

De kwaliteit, veiligheid, continuïteit en beschikbaarheid van de IT-Infrastructuur en informatievoorziening zijn van groot belang voor onze (digitale) dienstverlening aan inwoners, bedrijven en maatschappelijke instellingen.

Daarom investeren wij continue in de doorontwikkeling van informatievoorziening en ICT en het up-to-date houden en (op tijd) vernieuwen van onze systemen.

IT-Infrastructuur

In 2018 zijn wij gestart met de voorbereidingen voor het vervangen van een aantal belangrijke systemen zoals de Firewall. Deze vervangingstrajecten lopen door tot eind 2019. Op dat moment is (in samenhang met TOP werken) bijna de complete IT-Infrastructuur vernieuwd en gemoderniseerd. Die vernieuwing zorgt ervoor dat wij flexibeler, veiliger en efficiënter onze diensten kunnen verlenen aan onze inwoners.

TOP werken

In 2018 is het project TOP werken (Tijd- en Plaats Onafhankelijk werken) gestart. Dit project is in de uitvoering enigszins vertraagd doordat de huidige IT-architectuur (nog) complexer was dan verwacht. Eind 2018 zijn de technische aanpassingen gerealiseerd om deze in Q1 te kunnen testen. In de eerste helft van 2019 wordt de nieuwe werkplekapparatuur aangeschaft en in de organisatie uitgerold. Daarmee is TOP werken een feit.

Zaakgericht werken

2019 is het laatste implementatiejaar van het meerjarige project zaakgericht werken. Voor 2019 staan de laatste processen op de planning en het uitfaseren van het huidige DMS.

Herinrichten audiovisuele middelen raadszaal

De mogelijkheden voor het ondersteunen van de raad met vernieuwde audiovisuele middelen en technieken zijn talrijk. Na referentiebezoeken hebben we een goed beeld van de mogelijkheden. Samen met de raad worden keuzes gemaakt voor de herinrichting van die middelen. Omdat we ervaren hebben dat dit punt een uitdaging vormt gegeven de kenmerken van ons pand willen we op dit project expertise inhuren. Dit kost naar verwachting € 25.000 aan middelen, we dekken dit binnen de beschikbare budgetten.

Informatieveiligheid

Zoals bij informatiebeveiliging en privacy genoemd, werken wij voortdurend aan de implementatie en borging van technische en organisatorische maatregelen in het kader van informatiebeveiliging. Het Rekenkameronderzoek in 2018 bracht het inzicht dat op technisch gebied (ICT) zaken behoorlijk op orde zijn (bijvoorbeeld de beveiliging van systemen). Twee verbeterpunten implementeren wij in 2019 (de hardening en de logging van systemen).

Informatiemanagement en gegevensbeheer

De ontwikkelingen in digitalisering gaan hard en dat heeft een sterke relatie met de dienstverlening aan inwoners en bedrijven. Het gaat hierbij onder meer om het slim (her)gebruiken of combineren van gegevens en informatie in de processen van de gemeente en in de keten. De komst van de nieuwe omgevingswet is hiervan een goed voorbeeld. Dit vereist het onderzoeken van nieuwe mogelijkheden om het (integraal) gebruik van informatie door alle belanghebbenden mogelijk te maken. In het najaar van 2018 starten wij met het in kaart brengen wat er nodig is in Lansingerland als het gaat om informatiemanagement en gegevensbeheer met als doel in 2019 een plan van aanpak te kunnen presenteren.

Planning & control

Om een organisatie goed op koers te houden is een goed werkend systeem van planning & control een randvoorwaarde. Hieruit vloeit immers informatie voort die nodig is om te kunnen sturen.

Dit doen we in 2019 en verder:

1. Vanaf kalenderjaar 2018 werken wij volgens de uitgangspunten van de nota 'Planning & control', welke eind 2017 door de raad is vastgesteld. Ook in 2019 werken wij conform deze nota.
2. De begroting 2018-2021 is het eerste document dat digitaal is gepubliceerd via Pepperflow. Vanaf 2019 publiceren wij al onze P&C documenten in Pepperflow. Dit maakt de stukken beter toegankelijk. De begroting 2019-2022 is het eerste P&C document dat wij intern via een workflow in Pepperflow opstellen.
3. In 2019 blijven we ambtelijk strak sturen om de voorspelbaarheid en betrouwbaarheid van de (financiële) resultaten te verbeteren. In aanloop naar de Begroting 2019-2022 is al een flinke stap gezet om eventuele ruimte uit de begroting te halen. Naast de reguliere P&C-documenten continueren we in 2019 de periodieke budgetreviews en 'in control'-gesprekken met de teammanagers/domeindirecteuren. Ook toetsen we de financiële consequenties van ieder raadsvoorstel.
4. We voeren actief liquiditeitsbeheer, waarbij onze huidige schuldpositie continue aandacht krijgt en wij ons inzetten om de schuldquote te verlagen.

Audit en AO/IC

Een deugdelijke 'administratieve organisatie en interne controle' is een belangrijke randvoorwaarde om betrouwbare cijfers te rapporteren en rechtmatig te handelen. Door middel van audits stellen we periodiek vast of interne procedures en afspraken zijn nageleefd en te rapporteren cijfers betrouwbaar zijn. Het gaat daarbij niet alleen om financiële cijfers, maar ook niet-financiële cijfers, zoals indicatoren en kengetallen. Door middel van onderzoeken en benchmarking vergelijken we onze gemeente met andere gemeenten en formuleren we waar nodig acties en voeren deze uit.

Dit doen we in 2019 en verder:

1. We stellen, evenals voorgaande jaren, een breed intern audit plan op en voeren deze audits uit. In dit plan zijn alle (interne) audits opgenomen en richten zich naast financiële onderwerpen en rechtmatigheid ook op ICT-beveiliging en het voldoen aan privacy voorschriften.
2. We houden procesbeschrijvingen actueel. Bij de implementatie van nieuwe wetgeving (bijvoorbeeld de Omgevingswet) worden ook direct nieuwe procesbeschrijvingen gemaakt en vastgesteld door het management.
3. We voeren een doelmatigheidsonderzoek ex artikel 213a van de Gemeentewet uit en verstrekken een afschrift van de onderzoeksresultaten en de actiepunten naar aanleiding van het onderzoek aan de gemeenteraad.

Organisatie en personeel

De gemeentelijke organisatie is sinds medio 2017 in ontwikkeling om een toekomstbestendige organisatie te zijn en te blijven. Het college heeft op advies van de interim gemeentesecretaris een nieuwe hoofdstructuur vastgesteld. Het ontwerpen van een structuur is een begin. Door middel van de toegekende middelen voor de jaren 2019, 2020 en 2021 (€ 200.000 per jaar) zijn er financiële middelen beschikbaar om deze ontwikkeling te ondersteunen.

Een toekomstbestendige organisatie ontwikkelt zich doorlopend en na implementatie van de nieuwe structuur per 1 januari 2019 zal de organisatie zich nog verder moeten ontwikkelen. Daarbij is onze missie leidend:

Dienstbaarheid aan samenleving en bestuur

Optimale advisering aan het bestuur

Prima dienstverlening aan inwoners, bedrijven en instellingen

Beleid en plannen: samen met de omgeving

In het coalitieakkoord wordt veel aandacht geschonken aan de vereiste cultuuraanpassing en bijbehorende houding en gedrag. In het collegeprogramma werken we dit onderwerp uit in een plan voor de komende 4 jaar. Deze ontwikkeling vereist naast een cultuuraanpassing van houding en gedrag ook daarbij passende investeringen in ondersteunende faciliteiten als ICT, aantrekkelijk werkgeverschap, ruimte voor (talent) ontwikkeling.

Het ziekteverzuim is in het afgelopen jaar gestegen en ligt boven het landelijk gemiddelde (in 2017 was het ziekteverzuim 6,3%). We intensiveren daarom op de begeleiding van managers en medewerkers bij complexe ziektegevallen, maar ook bij kortdurend (frequent) verzuim en vroegtijdige signalering en preventie van overbelasting. Bovendien is en blijft vitaliteit en inzetbaarheid van medewerkers een belangrijk onderwerp van gesprek in de functionering- en beoordelingssystematiek.

Lansingerland is een middelgrote gemeente die als gevolg van ligging en potentie een bovengemiddelde ambitie en ontwikkelmogelijkheden kent. Met een sterk aantrekkende arbeidsmarkt in een sterk concurrerende omgeving moeten we alle zeilen bijzetten om 'aantrekkelijk' te zijn en blijven als werkgever. Ervaren, maar ook jonge professionals vertrekken en laten vacatures achter die de organisatie kwetsbaar maken. Dit maakt het noodzakelijk om te intensiveren op werving en selectie. Per 1 januari 2020 gaan de medewerkers over naar de nieuwe rechtspositie zoals vastgelegd in de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (WNRA). Inmiddels is duidelijk welke wijzigingen hiervoor moeten worden doorgevoerd in aanstellingen, besluiten en beleid. Al met al is het een behoorlijke operatie die anderhalf jaar duurt, start in 2018 en zijn climax kent in het tweede half jaar van 2019. Dit is een project dat de normale inzet voor personeel en organisatie overstijgt en dat incidenteel projectbudget vraagt ter hoogte van € 70.000 voor ondersteuning in de beleidsmatige en uitvoerende taken als gevolg van die Wet normalisering.

Communicatie

Een succesvolle realisatie van de ambities van het college vraagt intensivering van communicatie. Om de externe positie van Lansingerland te verstevigen, de inwoners centraal te stellen, de organisatie door te ontwikkelen en pro-actiever te communiceren is een stevige impuls noodzaak.

Onze communicatie is persoonlijk, betrokken en dichtbij. Wij zoeken de inwoners op en gaan met ze in gesprek. Dat doen we niet alleen in Lansingerland, maar ook daarbuiten. Wij zetten Lansingerland op de kaart in de regio door aanwezig en zichtbaar te zijn in de samenwerkingsverbanden die er toe doen. Wij ondersteunen culturele activiteiten zoals de ladiesride en Lansingerland festival met pro-actieve communicatie en benutten zoveel mogelijk kansen om Lansingerland te profileren en naamsbekendheid te vergroten. Wij maken bij onze communicatie optimaal gebruik van social media en andere moderne communicatiemiddelen die passen bij de doelgroep. Een goede dienstverlening vraagt uitstekende en begrijpelijke communicatie. We gaan hier extra op inzetten.

Inkoop en aanbestedingen

Op het gebied van inkoop hebben we als hoofddoelstellingen: blijven voldoen aan de rechtmatigheidseisen, inkopen tegen de meest optimale (integrale) prijs-kwaliteit verhouding en het optimaal functioneren van de inkoopfunctie in de organisatie. In 2019 evalueren we het inkoop- en aanbestedingsbeleid en passen deze waar nodig/gewenst aan. Het gehele inkoopproces implementeren we in het zaakstelsel zodat via dit stelsel verplicht alle stappen/te maken keuzes worden doorlopen. De professionaliseringsslag die we in de afgelopen jaren hebben gemaakt zetten we voort op basis van de PDCA-cyclus. Dit betreft onderwerpen als maatschappelijk verantwoord inkopen, social return, lokale economie, contractbeheer- en management, inkooptools en sjablonen en samenwerkingskansen.

Huisvesting, facilitaire zaken en DIV

Doel van de facilitaire ondersteuning is dat de organisatie en het bestuur maximaal tijd kunnen besteden aan hun eigenlijke activiteiten. Dit doen we door het beschikbaar stellen, hebben en houden van faciliteiten op het gebied van huisvesting en informatievoorziening en daaraan gerelateerde producten en diensten. Naast het gebruik van het gemeentehuis door de eigen organisatie geven we uitvoering aan het Vastgoedbeleid voor incidentele evenementen/activiteiten in de openbare ruimten. Tevens zijn we eerste contactpersoon voor de huurders in het pand. Gezien de toename in het aantal huurders en de complexiteit daarvan, doen we onderzoek naar de best passende mogelijkheid buiten het in eigen beheer uitvoeren van deze taak.

We passen de huisvesting en faciliteiten aan op het nieuwe TOP-werken. Met betrekking tot de fysieke toegankelijkheid dragen we zorg voor de optimale invulling op enerzijds (informatie)beveiliging en anderzijds gastvrijheid.

Met professioneel digitaal archief- en informatiebeheer ondersteunen we de organisatie bij het transparant handelen en het kunnen afleggen van verantwoording over dit handelen. Daarnaast stellen we een blijvende bewaring veilig van informatie met (cultuur-)historische waarde. De implementatie van een zaakstelsel brengt tevens een nieuw documentmanagementsysteem. Deze laatste richten we in en we ondersteunen bij het opstellen van de processen om de digitale dienstverlening te verbeteren.

Burgerparticipatie

Burgerparticipatie is niet meer weg te denken. We betrekken inwoners proactief, in een zo vroeg mogelijk stadium, bij beleid en uitvoering. Het gaat om meepraten, meedenken, meedoen en/of meebeslissen. We moedigen inwoners aan om zelf met initiatieven te komen en eigen verantwoordelijkheid te nemen. In 2018 wordt de pilot de Dag van het Lansingerlands geëvalueerd en besluit de raad over de voortzetting. Ook op andere terreinen spelen we actief in op ideeën en denkracht in onze gemeente. Per onderwerp bekijken we hoe burgerparticipatie wordt toegepast.

Dit doen we in 2019 en verder:

1. We organiseren samen met de raad de Dag van het Lansingerlands Initiatief
2. We zijn het interne en centrale meldpunt voor burgerparticipatie en -initiatieven.
3. We ondersteunen, stimuleren en adviseren afdelingen bij burgerparticipatie en -initiatieven.
4. We coördineren en ondersteunen bij het Burgerpanel. Wij dragen zorg voor ten minste vijf burgerpanelonderzoeken op jaarbasis.
5. We geven de basistraining burgerparticipatie aan alle nieuwe medewerkers.
6. We dragen actief uit dat de gemeente Lansingerland burgerparticipatie hoog in het vaandel heeft. Zie ook programma 1 voor een verdere toelichting.

Informatiebeveiliging en privacy

De inwerkingtreding van de AVG, het rekenkameronderzoek, de diverse audits op informatiebeveiliging en onze ervaringen maken continu duidelijk dat informatiebeveiliging en privacy aandacht vragen. Voor beide onderdelen hebben we een jaarplan opgesteld, dat ook in 2019 zijn uitvoering vindt.

Voor informatiebeveiliging ligt de focus allereerst op beleidsmatige taken, waaronder het actualiseren van het beleid. Hierin verwerken we de omslag van de BIG-maatregelen (Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten) naar de BIO-maatregelen (Baseline Informatiebeveiliging Overheid). Voor de beleidsmatige keuzes werken we risicogebaseerd; hiervoor implementeren we een tooling 'governance, riskmanagement & compliance'. Ten tweede zijn ICT aanpassingen noodzakelijk om kwetsbaarheden op te lossen; op basis van hardening en logging worden systemen en informatie sterker beveiligd en continu geanalyseerd. Voor deze drie onderdelen is een investering nodig van € 65.000,-. Daarnaast is het van belang om de beveiliging te toetsen om vervolgens weer te kunnen verbeteren. Dit organiseren we door onder meer penetratietesten en audits. Tenslotte valt of staat het succes van informatiebeveiliging met mensen. Om deze reden is een bewustwording ook in 2019 een speerpunt.

Deze bewustwording wordt in samenhang met privacy opgepakt gezien het feit dat houding en gedrag van mensen bepalend is. Daarnaast richten we ons in 2019 op de verdere uitvoering van Privacy Impact Assessments (PIA's) op de gemeentelijk processen. Ook dit doen we risicogebaseerd; het sociaal domein en veiligheid hebben prioriteit. Het opstellen van de PIA's leidt vervolgens tot organisatorische en technische maatregelen die we treffen om persoonsgegevens voldoende te beschermen. In 2019 hebben we als doel om 10 PIA's af te ronden waardoor we de meest risicovolle processen kritisch aanpakken. Na het opstellen van de verwerkersovereenkomsten voor het sociaal domein (2018) gaan we hier mee door voor de overige domeinen. Focus zal hierbij liggen op ICT-overeenkomsten, overeenkomsten rondom personeelszaken en overeenkomsten rondom burgerzaken. Daarnaast dragen we zorg voor het up-to-date brengen en houden van het verwerkingsregister (op basis van de PIA's), als ook het beleggen van de verantwoordelijkheden in dit kader. Tot slot merken we dat privacy bijna overal een rol gaat spelen, dit vraagt om toenemende en professionele advisering aan de organisatie. Gezien de nieuwe materie vraagt dit dat we in 2019 een beroep kunnen doen op externe specialistische kennis. Hiervoor is een budget nodig van € 25.000,- incidenteel.

Informatiebeveiliging heeft een flinke impact op de werkzaamheden van ICT. Om continu up-to-date te zijn, nieuwe systemen/software te kunnen implementeren en vervolgens ook te beheren, inclusief het doen van verbetervoorstellen is extra formatie nodig in de vorm van een ICT medewerker/adviseur, 0,5 fte schaal 10 (€ 38.500,-). Daarnaast zien we dat de controle werkzaamheden en het administratieproces dat volgt uit de verplichte BIG (straks BIO) maatregelen toenemen. Hiervoor is het noodzakelijk dat de CISO (Chief Information Security Officer) wordt ondersteund. Dit betreft een adviseursfunctie Informatiebeveiliging, 0,5 fte schaal 9 (€ 33.500,-), die onder andere zorg kan dragen voor het vastleggen van de controleresultaten, aanpassingen in procedures en protocollen en de administratieve afhandeling van risicoanalyses en datalekken.

Juridische zaken

Onder het programma Dienstverlening zijn we reeds ingegaan op het afhandelen van bezwaren, klachten en Wob verzoeken. Binnen het team Juridische zaken ondersteunen we daarnaast de organisatie en het bestuur met juridisch advies. In 2019 leggen we focus op kwaliteitszorg en -borging en onderzoeken we hoe we in de organisatie de aanwezige juridische specialistische kennis optimaal kunnen ontsluiten.

Na het bezwarenproces, implementeren we ook de overige juridische processen in het zaakstelsel (klachten, aansprakelijkstellingen, Wob-verzoeken en rechten vanuit de AVG).

Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk én een financieel belang heeft. Van een financieel belang is sprake indien de gemeente risico loopt met aan deze partijen beschikbaar gestelde middelen of als de gemeente aangesproken kan worden als de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Van bestuurlijk belang is sprake als de gemeente zeggenschap heeft, vanwege vertegenwoordiging in het bestuur of vanwege het hebben van stemrecht. Als gemeente kunnen wij door toenemende uitbreiding en complexiteit niet al onze taken meer zelfstandig uitvoeren. Samenwerking met andere partners, waaronder andere overheden, kan dan een oplossing bieden. Iedere afzonderlijke situatie vraagt om een specifieke afweging en een politieke keuze.

Ontwikkelingen in 2018 en 2019

De ‘Nota verbonden partijen 2016 - 2020’ (corsanummer T16.02321) geeft een beeld van onze visie op en beleidsvoornemens voor verbonden partijen. De nota is aangevuld met een addendum (T17.01105) op het uitvoeringsdocument met de omschrijving van de rollen van de burgemeester, wethouders, en de afgevaardigde raadsleden. De nota geeft inzicht in het (wettelijk) kader en geeft het afwegingskader een handvat voor het toe- en uittreden bij verbonden partijen. De nota gaat ook in op de vertegenwoordiging in verbonden partijen. Daarnaast besteedt de nota aandacht aan de spelregels voor governance en het uitvoeren van risicomanagement met de bestaande (wettelijke) instrumenten van informatievoorziening en aanvullende mogelijkheden om bij te dragen aan de kaderstellende, toezichhoudende en controlerende rol van de raad. Elk jaar bespreekt de raad in een speciale raadsvergadering de factsheets van verbonden partijen tegelijkertijd met de zienswijzen op de begrotingen van verbonden partijen. De factsheets zijn voorzien van een bestuurlijke en financiële risicoanalyse.

Overzicht

In onderstaand overzicht staat de meest essentiële financiële informatie van de verbonden partijen. In de latere tabellen staat per verbonden partij de informatie die op grond van artikel 15 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht is inclusief bij welk programma uit de begroting het hoort en op welke wijze de verbonden partij bijdraagt aan de realisatie van de doelstelling van het programma. Daarnaast schrijft artikel 15 BBV voor dat de lijst van verbonden partijen, wordt onderverdeeld in:

1. gemeenschappelijke regelingen;
2. vennootschappen en coöperaties;
3. stichtingen en verenigingen;
4. overige verbonden partijen.

De uitgebreidere informatie per verbonden partij is in de zogenaamde factsheets opgenomen. Deze zijn 14 juni 2018 door de raad vastgesteld (T18.05425). Op de website van Lansingerland staat, conform artikel 27 van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr), het register Verbonden Partijen.

<i>Bedragen x € 1,-</i>				
Gemeenschappelijke regelingen	Programma	Bijdrage 2017	Begroot 2018	Begroot 2019
Bedrijvenschap Hoefweg	6. Lansingerland Ontwikkelt	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.
Bleizo	6. Lansingerland Ontwikkelt	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.
DCMR Milieudienst Rijnmond	6. Lansingerland Ontwikkelt	1.209.552 (incl. EED-gelden)	1.205.181	1.231.744
Jeugdhulp Rijnmond	4. Maatschappelijke ondersteuning	5.781.798	5.467.014	6.220.917
MRDH (Metropoolregio Rotterdam-Den Haag)	8. Algemene dekkingsmiddelen	147.002	150.846	157.829
Openbare Gezondheidszorg	4.	Niet van	398.250	434.540

Rotterdam-Rijnmond	Maatschappelijke ondersteuning	toepassing.		
Recreatieschap Rottemeren	6. Lansingerland Ontwikkelt	187.582	187.807	191.497
Schadevergoedings-schap HSL-Zuid	6. Lansingerland Ontwikkelt	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.
SVHW (Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie, Heffingen en Waardebepaling)	8. Algemene dekkingsmiddelen	553.000	510.000	499.000
Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond	1. Bestuur en dienstverlening	2.923.595, waarvan: 2.895.595 basiszorg 28.000 individuele taken en bijdragen	3.181.728, waarvan: 3.153.728 basiszorg 28.000 individuele taken en bijdragen	3.248.873, waarvan: 3.233.873 basiszorg 28.000 individuele taken en bijdragen

Vennootschappen en coöperaties	Programma	Bijdrage 2017	Begroot 2018	Begroot 2019
Dunea (vh Duinwater-bedrijf Zuid-Holland)	8. Algemene dekkingsmiddelen	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.
Eneco Groep N.V.	8. Algemene dekkingsmiddelen	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.
Stedin Holding N.V.	8. Algemene dekkingsmiddelen	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.

Stichtingen en verenigingen	Programma	Bijdrage 2017	Begroot 2018	Begroot 2019
Parkmanagement Bedrijvenpark Oudeland (PMBO)	6. Lansingerland Ontwikkelt	56.737 21.689 incidenteel	57.000	57.000

Overige verbonden partijen	Programma	Bijdrage 2017	Begroot 2018	Begroot 2019
----------------------------	-----------	---------------	--------------	--------------

BNG (Bank Nederlandse Gemeenten)	8. Algemene dekkingsmiddelen	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.
----------------------------------	------------------------------	----------------------	----------------------	----------------------

Bedrijvenschap Hoefweg

Naam verbonden partij	Bedrijvenschap Hoefweg
Vestigingsplaats	Bleiswijk
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?)	Ontwikkeling van het bedrijventerrein Hoefweg (Hoefweg Noord) voor vestigingsmogelijkheden voor bedrijven. Met de ontwikkeling van dit gebied wil de gemeente een gunstig economisch klimaat en daarmee indirect een interessant werk - en woongebied creëren voor de inwoners.
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	Geen structurele bijdrage aan of van het Bedrijvenschap. Art. 24 en 25 van de GR: de gemeente levert een financiële bijdrage aan het startkapitaal, de gemeenten zorgen voor voldoende middelen zodat de GR aan verplichtingen aan derden kan voldoen. De inbreng en risicoverdeling is op 50%- 50% voor elke gemeente vastgesteld. De GR neemt voor 30% deel aan de CV Prisma en voor 31% in de BV Prisma.
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Per 1-1-2017: € 0 Per 31-12-2017: € 3,5 mln.
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Per 1-1-2017: € 11,1mln. Per 31-12-2017: € 53,3 mln.
Financieel resultaat 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	€ 3,4 mln.
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2018 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Geen. De gronduitgifte zal naar verwachting conform de planning in de grondexploitatie zijn.
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	De gemeenten Lansingerland en Zoetermeer nemen beiden voor 50% deel in deze gemeenschappelijke regeling. De grondexploitatie van Bedrijvenschap Hoefweg per 1-1-2018 is positief: € 10,9 mln. Netto Contante Waarde (NCW). Bedrijvenschap Hoefweg heeft een risicoprofiel, waarbij ook rekening wordt gehouden met kansen, van ca. € -4,2 mln. De

	<p>risico's betreffen het uitgiftetempo en grondprijsontwikkeling. In Lansingerland is in de Jaarrekening 2017 bij de berekening van het benodigd weerstandsvermogen geen rekening gehouden met risico's voor Bedrijvenschap Hoefweg. De grondexploitatie Hoefweg bevat nog voldoende weerstandscapaciteit om de risico's zelf op te vangen.</p>
<p>Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?</p>	<p>De studie naar een alternatief ontwikkelprogramma voor het gebied nabij het OV-knooppunt Bleizo (station Lansingerland-Zoetermeer) betreft ook een deel van het gebied van Bedrijvenschap Hoefweg. Uitkomst van het onderzoek naar een alternatief ontwikkelprogramma zou resulteren in een ontwikkeling met o.a. woningbouw. Hiervoor zal dan in samenhang met het gebied van GR Bleizo een plan worden opgesteld, een ontwikkelings-/strategie, uitgiftestrategie, een aangepaste grondexploitatie en een gewijzigd bestemmingsplan.</p>
<p>Resultaat financiële en bestuurlijke (inhoudelijke) risicoanalyse met toelichting</p>	<p>Financiële analyse: Gemiddeld Bestuurlijke analyse: Laag De grondexploitatie van Bedrijvenschap Hoefweg loopt tot 2026. In deze periode is bijsturing nog goed mogelijk. Bestuurlijk hebben we (indirecte) invloed.</p>
<p>Op welke wijze draagt de verbonden partij bij aan realisatie van de doelstellingen van het programma?</p>	<p>De ontwikkeling van het bedrijventerrein Hoefweg stimuleert de vestigingsmogelijkheden voor bedrijven en een gunstig economisch klimaat.</p>

BLEIZO

<p>Naam verbonden partij</p>	<p>BLEIZO</p>
<p>Vestigingsplaats</p>	<p>Bleiswijk</p>
<p>Deelnemende partijen</p>	<p>Gemeente Zoetermeer en Gemeente Lansingerland</p>
<p>Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?)</p>	<p>Het doel van deze GR is het ontwikkelen van het gebied rondom het OV knooppunt Bleizo (station Lansingerland-Zoetermeer), gericht op het realiseren van een nieuw economisch knooppunt met een eigen identiteit. Met de ontwikkeling van een OV-knooppunt en het gebied daarom heen wil</p>

	de gemeente een gunstig economisch klimaat en een interessant werk- en woongebied creëren voor de inwoners.
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	(art. 32 GR Bleizo) Beide gemeenten staan ervoor in dat de GR Bleizo altijd over voldoende middelen beschikt om verplichtingen aan derden te voldoen. Verder komt een batig/nadelig saldo voor 50% ten gunste/laste van Lansingerland, waarbij tevens de afspraak is gemaakt dat Zoetermeer garant staat voor een bedrag van € 9,5 mln. (nadelig saldo) in relatie tot de bijdrage die GR Bleizo levert aan de financiering van het OV Knooppunt Bleizo.
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Per 1-1-2017: € 0 Per 31-12-2017: € 0
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Per 1-1-2017: € 58,5 mln. Per 31-12-2017: € 59,0 mln.
Financieel resultaat 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	€ 0
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2018 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Het financiële belang van Lansingerland is ongewijzigd: 50% van winst of verlies van GR Bleizo. Zoetermeer staat garant voor € 9,5 mln. voor de bijdrage van GR Bleizo aan de vervoersknoop Bleizo. De afspraken hierover zijn in 2017 uitgewerkt en met brief U17.03185 is de gemeenteraad hierover geïnformeerd.
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	De gemeenten Lansingerland en Zoetermeer nemen beiden voor 50% deel in deze gemeenschappelijke regeling. De grondexploitatie van GR Bleizo per 1-1-2017 is negatief: € 6,9 mln. Netto Contante Waarde (NCW). Bleizo heeft een risicoprofiel, waarbij ook rekening wordt gehouden met kansen, van ca. € -5,3 mln. De risico's betreffen het uitgiftetempo, grondprijsontwikkeling en kostenstijging. In Lansingerland is in de Jaarrekening 2017 voor de berekening van het benodigd weerstandsvermogen rekening gehouden met een bruto risicoprofiel van € 1,75 mln. De hoogte van dit bedrag is bepaald op basis van de risicoanalyse van Bleizo, rekening houdend met onze eigen grondslag van 90% zekerheid. Daarbij is ook gekeken naar een scenario waarbij niet tot ontwikkeling van leisure wordt overgegaan en het risicoprofiel wat daaraan verbonden is en wordt rekening gehouden met de

	dekking vanuit Zoetermeer (garantstelling tot maximaal € 9,5 mln.).
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	Afronding bestemmingsplan, waarbij het oostelijke deel in 2018 wordt vastgesteld en het westelijke deel (eventueel gewijzigd) daarna, onderzoek naar alternatief ontwikkelprogramma voor Bleizo-West, marketing en acquisitie gericht op verkoop van gronden, contacten met prospects, het sluiten van grondovereenkomsten en de levering van verkochte kavels, het uitwerken van de plannen voor prospects met een grootschalige leisure initiatief (adventure World), samenwerking met andere partijen in de logistieke hotspot Corridor A12 gericht op promotie, marketing en acquisitie, de vestiging van een railterminal en andere maatregelen voor een goed vestigingsklimaat voor (logistieke) bedrijven.
Resultaat financiële en bestuurlijke (inhoudelijke) risicoanalyse met toelichting	Financiële analyse: Gemiddeld Bestuurlijke analyse: Laag De GR Bleizo kent nog een behoorlijke looptijd. Ondanks dat de belangen aanzienlijk zijn, maakt dit dat bijsturing mogelijk is. Bestuurlijk hebben we (indirecte) invloed.
Op welke wijze draagt de verbonden partij bij aan realisatie van de doelstellingen van het programma?	De realisatie van vervoersknooppunt Bleizo (station Lansingerland-Zoetermeer' en de ontwikkeling van het gebied rondom het knooppunt dragen bij aan de ontwikkeling van Lansingerland als gemeente waarin aantrekkelijk en op duurzame wijze kan worden gewerkt en gewoond.

DCMR Milieudienst Rijnmond

Naam verbonden partij	DCMR Milieudienst Rijnmond
Vestigingsplaats	Schiedam
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?)	Uitvoeren van de Wet Milieubeheer (Wm), de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) en de Wet bodembescherming (Wbb) voor de Gemeente Lansingerland en advisering op het gebied van milieu en ruimtelijke ordening. Het publieke belang is het bereiken van een goed leefmilieu voor burgers en bedrijven.

Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	2019: € 1.231.744 2018: € 1.205.181
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Per 1-1-2017: € 14.054.000 Per 31-12-2017: € 8.117.000
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Per 1-1-2017: € 9.522.000 Per 31-12-2017: € 11.838.000
Financieel resultaat 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Het financieel resultaat over 2017 na bestemming bedraagt € 2.809.000 .
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2018 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Met de invoering van artikel 8 van de Europese Energie-Efficiency Directive (EED) zijn gemeenten bevoegd gezag voor het toezicht op de uitvoering van energie-audits door grote ondernemingen. De DCMR voert deze taak voor Lansingerland uit. Omdat dit een nieuwe taak voor gemeenten is heeft het Rijk besloten geld beschikbaar te stellen aan het bevoegd gezag via het gemeentefonds. Lansingerland heeft een bedrag van ongeveer € 5.000 ontvangen voor de uitvoering van het toezicht op de uitvoering van energie-audits in 2018. Dit bedrag wordt overgeheveld naar de DCMR, omdat zij deze taak voor Lansingerland uitvoert.
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	Er is sprake van een aantal kleine financiële risico's, zoals het verlenen van toestemming voor het uitvoeren van activiteiten waarvoor geen toestemming had moeten worden verleend, het niet of onvoldoende waarnemen van afwijkingen van verleende toestemmingen of verstoringen in de organisatievorming en de bedrijfsvoering van de DCMR (bijvoorbeeld het informatiesysteem RUDIS).
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	We zien de laatste twee jaar een ontwikkeling ontstaan dat de DCMR meer werkzaamheden uitvoert dan vooraf afgesproken. Dit heeft enerzijds te maken met de economische situatie in Lansingerland; het gaat financieel beter, waardoor meer ondernemers inrichtingen starten en (milieu)vergunningen nodig hebben. Anderzijds vragen we ook meer van de DCMR bijvoorbeeld op het gebied van horeca en duurzaamheid. Dit leidde tot een lichte overschrijding van het werkplan in 2016 en een zware overschrijding in 2017. Deze fluctuatie in de afrekening vangen we op met het 'voorschot met een specifiek

	<p>bestedingsdoel', dat we bij de DCMR opgebouwd hebben vanuit overschrijdingen in voorgaande jaren. Door de overschrijding van het werkplan 2017 met ca. 10% is dit voorschot aanzienlijk afgenomen. Ook voor het werkplan 2018 verwachten we een overschrijding op basis van de rekenmethodiek en de ervaringen van afgelopen jaren. Omdat de huidige doorkijk van het werkplan inderdaad een overschrijding op het werkplan van circa € 100.000 laat zien, raamden we in de zomerrapportage structureel € 100.000 bij.</p> <p>DCMR dient in de vergadering van het algemeen bestuur op 4 juli een voorstel voor een verhoging van de uurtarieven 2019 in. Reden hiervoor is dat DCMR geen ruimte meer heeft om een verdere stijging van de kosten op te vangen. De voorgestelde tariefsverhoging is hoger dan de indexering van de gemeentelijke bijdrage overeenkomstig de brief van de Werkgroep verbetering financiële sturing gemeenschappelijke regelingen. Voor Lansingerland betekent dit een verhoging van de bijdrage met circa € 34.000.</p> <p>In de begroting 2019 vragen we daarom een structurele verhoging van het werkplanbudget.</p>
<p>Resultaat financiële en bestuurlijke (inhoudelijke) risicoanalyse met toelichting</p>	<p>Het financiële risico is gemiddeld. Dit heeft te maken met het feit dat in de Gemeenschappelijke Regeling een garantstelling voor de deelnemende gemeenten is opgenomen, de bedrijfsvoering nog niet volledig op orde is en Lansingerland slechts deels invloed heeft om financieel bij te sturen. Lansingerland heeft vooral invloed op het financieel bijsturen op de bijdrage die wij betalen voor de uitvoering van het werkplan.</p> <p>Het bestuurlijke (inhoudelijke) risico is laag, omdat de belangen van DCMR hetzelfde zijn als onze belangen, er duidelijke afspraken met de DCMR zijn gemaakt die we regelmatig monitoren en we veel vertrouwen in deze verbonden partij hebben.</p>
<p>Op welke wijze draagt de verbonden partij bij aan realisatie van de doelstellingen van het programma?</p>	<p>De DCMR Milieudienst Rijnmond levert met inzet van wettelijke instrumenten en vanuit zijn specifieke deskundigheid een bijdrage aan het verlagen van de milieubelasting van bedrijven en aan het verhogen van de milieukwaliteit en veiligheid in het Rijnmondgebied. Hiermee draagt het bij aan de ontwikkeling van Lansingerland als gemeente waarin aantrekkelijk en op duurzame wijze kan worden gewoond, gewerkt en</p>

gerecreëerd.

Jeugdhulp Rijnmond

Naam verbonden partij	Jeugdhulp Rotterdam
Vestigingsplaats	Rotterdam
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?)	<ol style="list-style-type: none">1. Uitvoering te geven aan de wettelijke verplichtingen tot regionale samenwerking uit de Jeugdwet in het kader van Veilig Thuis (AMHK), jeugdreclassering en jeugdbescherming.2. Het uitvoeren van bovenlokale taken door middel van het contracteren en/of subsidiëren van aanbieders van jeugdhulp, -reclassering en -beschermingsmaatregelen in het kader van de Jeugdwet.3. Realiseren van overleg, kennisontwikkeling- en overdracht tussen de aangesloten gemeenten.
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	De GR Jeugdhulp is opgericht voor de inkoop van verschillende vormen van jeugdhulp waar gemeenten verantwoordelijk voor zijn. De inleg van de gemeente Lansingerland bedraagt in 2017 € 5.429.165 (inclusief organisatiekosten).
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Per 1-1-2017: €3.648.144 Per 31-12-2017: € 2.249.090
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	<u>Vreemd vermogen:</u> Per 1-1-2017: € 32.808.137 Per 31-12-2017: € 35.107.263 <u>Overlopende passiva:</u> Per 1-1-2017: € 32.639.074 Per 31-12-2017: € 35.264.553
Financieel resultaat 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	€ 0
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2018 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	In april 2018 heeft het Algemeen Bestuur van de GRJR ingestemd met het verhogen van de begroting van de GRJR over 2018 door de volgende ontwikkelingen: <ol style="list-style-type: none">1. bijstelling inleg 2018 door gemeente op basis van de definitieve afrekening 20162. Verhoging van de bijdrage aan de

Gecertificeerde instellingen
3. Extra middelen Stichting Veilig Thuis

Welke financiële risico's zijn er nu bekend?

Toenemend zorggebruik in een open einde regeling

De jeugdwet bevat een open einde regeling. Omdat er sprake lijkt te zijn van een toenemend zorggebruik is Lansingerland levert dit een financieel risico op. Wij sturen hierop door middel van de (lokale) toegang, de samenwerking met onze toegangspartners en samenwerking met huisartsen.

Resultaatgerichte inkoop 2018

Met ingang van 1 januari 2018 is de GRJR overgegaan op het resultaatgericht inkopen van ondersteuning. De insteek hiervan is om bij de inzet van ondersteuning minder product- en meer resultaatgericht te werken. De insteek van deze gewijzigde inkoop is budgetneutraliteit. Niettemin houdt deze wijziging een zeker risico van een verhoging van de kosten in.

Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?

1. Duiden van het toenemende gebruik van specialistische jeugdzorg en het implementeren van beheersmaatregelen.
2. Implementeren van het resultaatgerichte inkoopmodel.
3. Het zorgen voor prikkels bij aanbieders om te transformeren.

Resultaat financiële en bestuurlijke (inhoudelijke) risicoanalyse met toelichting

Risicobeleid GR

In het kader van de begroting 2018 heeft de GR een risico-inventarisatie opgesteld. Op basis van deze inventarisatie is besloten het risicopercentage in de huidige begroting op 1,5% te zetten. Een update van deze inventarisatie in 2018 resulteerde in een gewogen risicopercentage van 3,0 % voor 2018 en 2,3% voor 2019. Dit wordt mede veroorzaakt door enkele (incidentele) grote risico's die voortkomen uit de nieuwe resultaatgerichte financiering van de Jeugdhulp. Het Algemeen Bestuur heeft besloten om het risicopercentage 2018 en 2019 te handhaven op 1,5%. De risico-inventarisatie wordt gedurende 2018 enkele malen geactualiseerd op basis van de dan bekende informatie. De eerste actualisatie vindt in april plaats en de tweede in principe in september. Voor de deelnemende gemeenten geldt daarbij dat eventuele overschrijdingen in het budget lopende het begrotingsjaar, of bij jaarrekening door de gemeenten moeten worden vergoed.

Gemeentelijk risicobeleid

Op basis van de financiële analyse is er een hoog

risico verbonden aan de GR Jeugdhulp. De gemeente heeft een hoge jaarlijkse financiële bijdrage. In 2015 is besloten dat eventuele tekorten door de deelnemende gemeenten worden gedekt waardoor het weerstandsvermogen van de GR bij de gemeenten wordt gelegd. Op basis van de bestuurlijke analyse is er een gemiddeld risico verbonden aan de GR. De te leveren afspraken zijn van invloed op de gemeentelijke doelstellingen. Lansingerland is vertegenwoordigd in het AB en DB. Omdat Rotterdam een grote invloed heeft op de besluitvorming (50% van de GR gevormd wordt door de gemeente Rotterdam) brengt dit een zeker risico met zich mee.

Op welke wijze draagt de verbonden partij bij aan realisatie van de doelstellingen van het programma?

De GRJR heeft tot taak de gemeenschappelijke inkoop zodanig vorm te geven dat lokale ambities kunnen worden gerealiseerd en dat zorgcontinuïteit is geboden.

Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)

Naam verbonden partij

Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)

Vestigingsplaats

Rotterdam

Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?)

Doel is het versterken van de internationale concurrentiepositie van de regio.

Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?) Deze winst zetten wij in als dekkingsmiddel in de meerjarenbegroting.

De Brede Doeluitkering (BDU) voor verkeer en vervoer is de belangrijkste dekking voor de kosten van de twee programma's exploitatie verkeer en openbaar vervoer, infrastructuur verkeer en openbaar vervoer. De inwonerbijdrage bedraagt € 2,58 per inwoner voor het programma economisch vestigingsklimaat; voor 2019 is dat een totaalbedrag van € 6,05 miljoen. Uitgaande van het inwoneraantal van Lansingerland op 15 maart 2018 van 61.174 bedraagt dit voor Lansingerland € 157.829.

Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017
(Uit: jaarrekening 2017)

Per 1-1-2017: € 2.590.025
Per 31-12-2017: € 7.425.581

Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017
(Uit: jaarrekening 2017)

Per 1-1-2017: € 566.216.670
Per 31-12-2017: € 1.348.170.234

Financieel resultaat 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	€ 4.835.556
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2018 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Op dit moment zijn er geen veranderingen in de bijdrage voor 2018 en 2019.
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	<p>De MRDH heeft de komende jaren tijdelijk te maken met een tekort (overbesteding) op de BDU-middelen. Overbesteding houdt in dat het saldo van beschikbare middelen en bestedingen in enig jaar negatief is. Tot en met de Begroting 2018 hanteerde de MRDH het uitgangspunt dat een tekort op de BDU-middelen is toegestaan onder de voorwaarde dat over een periode van tien jaar het saldo van beschikbare middelen en bestedingen positief is. Een extern kader voor deze termijn ontbrak toen nog. Een externe partij is daarom gevraagd om nader onderzoek te doen naar de kaders voor overbesteding. De provincie is betrokken geweest bij dit onderzoek. Conclusie uit dit onderzoek is dat de MRDH zich voor wat betreft de termijn van overbesteding dient te houden aan de uitgangspunten voor structureel begrotingsevenwicht die de provincie Zuid-Holland als toezichhouder hiervoor hanteert. De wettelijke termijn van overbesteding is daarmee bepaald op een maximale periode van drie achtereenvolgende kalenderjaren. Een tekort in 2019 moet dus uiterlijk in 2022 zijn aangezuiverd. Hierbij geldt ook dat de begroting in de drie jaar na het inlopen van het tekort geen tekort mag laten zien. Vanwege de afronding van een aantal grote infrastructurele projecten in deze periode (o.a. Hoekse Lijn, Bleizo) is er vanaf 2022 weer sprake van een overschot.</p>
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	<p>Projecten zijn vaak gemeente en regio overschrijdend waardoor ook andere overheden en/of bestuurslagen bij betrokken zijn. Investeringsprogramma's voor de projecten moeten bedrijven, kennisinstellingen en overheden bij elkaar brengen. De aandachtspunten voor Lansingerland zijn de verdere uitwerking van de projecten uit het investeringsprogramma en de daarbij behorende financiën te genereren. In het investeringsprogramma zijn ook andere projecten opgenomen zoals corridor A12 (o.a. logistieke hotspot, railterminal), energie-infrastructuur (warmtenet), geothermie, greenport en vaarroutes (Rotte - Rijn - Vliet). De MRDH kan in</p>

	<p>het samenbrengen van gemeenten en het definiëren van regionale projecten een voortrekkersrol vervullen om in gesprek te gaan met andere gemeenten en marktpartijen. Als vervolg op de MIRT Rotterdam Den Haag (Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport) wordt aan een aantal tafels de strategie van de regio uitgewerkt. Deze studies moeten richting geven aan nieuwe grote infrastructurele projecten in relatie tot andere ruimtelijke ontwikkelingen zoals de woningbouwopgave. Dit geeft richting aan de doorontwikkeling van het hoogwaardige OV-net in onze regio. Ook in Lansingerland worden OV-lijnen verkend, zoals de ZoRo. De projecten en de organisatie van de Vervoersautoriteit (VA) worden grotendeels bekostigd uit de reguliere Brede Doeluitkering verkeer en vervoer (BDU). Daarnaast zijn er nog specifieke rijksbijdragen, zoals gelden voor het programma Beter Benutten Vervolg en het Actieprogramma Regionaal OV die beiden zijn toegevoegd aan de BDU. De komende jaren is er een stevige opgave om de kosten van het openbaar vervoer te drukken. Door een oplopende beheerlast neemt het investeringsvermogen af.</p>
<p>Resultaat financiële en bestuurlijke (inhoudelijke) risicoanalyse met toelichting</p>	<p>Uit de financiële analyse blijkt dat het risico gemiddeld is. Dit is met name gelegen in het beperkte weerstandsvermogen van de MRDH enerzijds en de afdekking van de risico's door de MRDH anderzijds zoals ook opgenomen in het treasurystatuut. De wettelijke termijn van overbesteding is bepaald op een maximale periode van drie achtereenvolgende kalenderjaren. Om in de toekomst meer duidelijkheid te hebben over de (financiële) risico's van grote infrastructurele projecten verwachten we dat de MRDH de reeds aangekondigde beleidsnota risicomanagement en weerstandsvermogen in 2018 opstelt. Het bestuurlijk risico is laag. Lansingerland onderschrijft het belang van de MRDH en staat achter de missie en de visie. De uitwerking van de programma's vindt in goed overleg met alle gremia.</p>
<p>Op welke wijze draagt de verbonden partij bij aan realisatie van de doelstellingen van het programma?</p>	<p>In de gemeenschappelijke regeling (GR) Metropoolregio Rotterdam Den Haag is opgenomen dat er vijfjaarlijks geëvalueerd wordt en de eerste evaluatie plaatsvindt twee jaar na</p>

inwerkingtreding van de GR. Uit het evaluatierapport, afgerond eind 2017, komt naar voren dat de steun voor MRDH is toegenomen, de relatie tussen de MRDH en provincie is verbeterd en dat er binnen de bestaande structuur gezocht moet worden naar verbeteringen. Met name de rol van de adviescommissie behoeft verdere uitwerking. In de zienswijze (U17.13458) heeft de raad van Lansingerland aan gegeven dat de adviescommissie niet een lichtere maar een andere invulling dient te krijgen. Een concrete verbetering is de invoering van portefeuillehouders in het AB waardoor het bestuurlijk eigenaarschap is versterkt. De MRDH heeft in 2016 en 2017 grote stappen voorwaarts gezet met de uitwerking van de aanbevelingen uit het OESO-rapport en Roadmap Next Economy als leidraad voor het investeringsprogramma. De MRDH werkt in 2018 verder aan de concretisering, ook voor projecten waarbij Lansingerland is betrokken.

Gemeenschappelijke Regeling GGD Rotterdam-Rijnmond

Naam verbonden partij	Gemeenschappelijke Regeling GGD Rotterdam-Rijnmond
Vestigingsplaats	Rotterdam
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?)	<p>Artikel 3 van de GR: Het lichaam heeft tot doel:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het beschermen en bevorderen van de gezondheid van de bevolking of van specifieke groepen daarbinnen, in het rechtsgebied van het lichaam; • het voorkómen en het vroegtijdig opsporen van ziekten onder de bevolking; • alles wat met het bovenstaande in de ruimste zin verband houdt. <p>De regeling regelt de deelnemersbijdrage van de deelnemende gemeente voor de inkoop van het basispakket. De GGD is leverancier en uitvoerder van het basispakket. Het publieke belang is de openbare gezondheid.</p>
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	De gemeenschappelijke regeling van de GGD-RR kent geen balans en andere financiële staten om in de begroting op te nemen aangezien alleen de gemeente Rotterdam eigenaar is van de organisatie. Personeel en eventuele risico's zijn

	<p>daarmee voor rekening van de gemeente Rotterdam. De gemeenschappelijke regeling GGD-RR regelt in materiële zin slechts de inkoop van producten.</p> <p>Lansingerland draagt in 2018 € 398.250 bij, bestaande uit € 306.625 voor de inkoop van het algemene basistakenpakket en € 91.625 voor de inspecties kinderopvang.</p>
<p>Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)</p>	<p>De gemeenschappelijke regeling van de GGD-RR kent geen balans en andere financiële staten om in de begroting op te nemen aangezien alleen de gemeente Rotterdam eigenaar is van de organisatie. Personeel en eventuele risico's zijn daarmee voor rekening van de gemeente Rotterdam. De gemeenschappelijke regeling GGD-RR regelt in materiële zin slechts de inkoop van producten. Daarmee is de gemeenschappelijke regeling financieel "leeg", dus zonder bezittingen, waardoor er ook geen balans is. Het financiële risico voor deelname aan de regeling is voor regiogemeenten dus ook niet aanwezig.</p>
<p>Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)</p>	<p>Niet van toepassing, zie tekst bij 'Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017'.</p>
<p>Financieel resultaat 2017 (Uit: jaarrekening 2017)</p>	<p>Niet van toepassing, zie tekst bij 'Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017'.</p>
<p>Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2018 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft</p>	<p>Geen, voor zover nu bekend.</p>
<p>Welke financiële risico's zijn er nu bekend?</p>	<p>Geen. De gemeente Rotterdam is risicodragers.</p>
<p>Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?</p>	<p>Uitvoering van de verplichtingen uit de Wet publieke gezondheid (WPG) tegen een aanvaardbare kostprijs blijft een aandachtspunt. Het basispakket moet garanderen dat wij voldoen aan de verplichtingen die wij hebben vanuit de Wpg. Er zijn op dit gebied geen harde normen voor minimumvereisten voor de omvang van het basistakenpakket. In 2016 heeft een verkenning plaats gevonden naar harde normen of minimumvereisten. Dit onderzoek wordt meegenomen in de opbouw van de begroting 2019 en verder.</p>
<p>Resultaat financiële en bestuurlijke (inhoudelijke) risicoanalyse met toelichting</p>	<p>Er is zowel financieel als bestuurlijk een beperkt risico. De gemeente Rotterdam is financieel</p>

	risicodrager. Daarnaast dragen de activiteiten van de verbonden partij bij aan het oorspronkelijke doel van de verbonden partij.
Op welke wijze draagt de verbonden partij bij aan realisatie van de doelstellingen van het programma?	De Gemeentelijke Gezondheidsdienst Rotterdam-Rijnmond zet zich in voor een goede en voor iedereen toegankelijke gezondheidszorg. Daarnaast zet de GGD zich in om ziekten en andere problemen te voorkomen. Hiermee draagt het bij aan Lansingerland als gezonde samenleving.

Recreatieschap Rottemeren

Naam verbonden partij	Recreatieschap Rottemeren
Vestigingsplaats	Rotterdam
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?)	In stand houden, ontsluiten en exploiteren van recreatiegebied Rottemeren. Openlucht recreatie, natuurbescherming en natuur- en landschapsschoon bewaren en bevorderen.
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	Deelnemers: Zuidplas 4%, Rotterdam 91%, en Lansingerland 5%, bijdrage in 2017 € 187.582.
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Per 1-1-2017 : € 18.059.187 Per 31-12-2017: € 17.242.221
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Per 1-1-2017: € 4.306.572 Per 31-12-2017: € 5.397.134
Financieel resultaat 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	€ 650.158
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2018 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Geen veranderingen in het financiële belang van 5%.
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	Concrete risico's, overigens van een laag en middel gehalte, worden genoemd bij de weerstandsparagraaf in de begroting van het recreatieschap: <ul style="list-style-type: none"> • invoering VPB; • koersrisico ingeval van gedwongen verkoop beleggingen bij calamiteiten; • locatie asfaltfabriek;

	<ul style="list-style-type: none"> • essentaksterfte; • baggeren watergangen; • nazorg grondwaterverontreiniging Lage Bergse Bos; • warmteleiding
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	De nieuwe governance structuur maakt dat er verandering in bevoegdheden zijn en besluitvormingsprocessen anders verlopen. Aandacht voor het aansturingsmodel en de uitvoering van de beheer- en onderhoudstaken is hierbij nodig. Daarnaast geldt als aandachtspunt aansluiting te houden bij de provinciale gelstromen voor ontwikkeling van recreatief groen. Voor de komende jaren is een goede inpassing van de A16 in het Lage Bergse Bos en gelijktijdig realisatie van een kwalitatief en recreatief aantrekkelijk Lage Bergse Bos van bijzonder belang.
Resultaat financiële en bestuurlijke (inhoudelijke) risicoanalyse met toelichting	Het financiële risico is laag. Er is sprake van een hoge Algemene reserve. De genoemde risico's zijn dusdanig beperkt van aard, dat er sprake is van meer dan gewenste weerstandratio. Daarnaast is de financiële bijdrage van de provincie in overgenomen door Rotterdam en dit is tevens vastgelegd in de aangepaste GR. Bestuurlijk risico is laag vanwege (indirecte) invloed via AB en DB.
Op welke wijze draagt de verbonden partij bij aan realisatie van de doelstellingen van het programma?	Het in stand houden, ontsluiten en exploiteren van het recreatiegebied Rottemeren draagt bij aan de ontwikkeling van Lansingerland als gemeente waarin op aantrekkelijke wijze gewoond, gewerkt en gerecreëerd kan worden.

Schadevergoedingsschap HSL-Zuid, A16 en A4

Naam verbonden partij	Schadevergoedingsschap HSL-Zuid, A16 en A4.
Vestigingsplaats	Rotterdam
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?)	In artikel 2 van de gemeenschappelijke regeling staat opgenomen; "Het doel van de regeling is het bevorderen dat de behandeling van verzoeken om schadevergoeding die verband houden met de aanleg van de HSL-Zuid en de verbreding, verlegging en reconstructie van de A-16 (...)respectievelijk de A-4, zoals bedoeld in artikel 1 onder f, en de beslissingen op die verzoeken doelmatig, deskundig en op gelijke wijze

	plaatsvinden. Door deze regeling wordt tevens voor de burgers duidelijkheid geschapen over de terzake bevoegde instantie.”
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	De kosten van het Schap en van de door het Schap toegekende schadevergoedingen neemt het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat voor zijn rekening.
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Er is geen sprake van een eigen vermogen.
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Er is geen sprake van vreemd vermogen.
Financieel resultaat 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Financieel resultaat 2017: Algemene kosten € 59.606,09 Deskundigenkosten € 35.202,05 Schadevergoedingen € 0,00 Totaal € 94.808,14
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2018 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Vanwege het feit dat alle kosten voor rekening komen van het Ministerie van I&W is er geen sprake van een financieel belang voor de gemeente.
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	Er zijn thans geen financiële risico's bekend. Het Schap heeft met de accountmanager van het Ministerie de afspraak gemaakt dat wanneer er een schadeverzoek met een aanmerkelijk belang wordt ingediend dat deze, met het oog op risicomanagement, direct bij het Ministerie kenbaar wordt gemaakt.
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	Naar verwachting zal eind 2018 inzicht bestaan in het effect van het maatregelenpakket. Het Schap kan de nieuwe en aanvullende aanvragen tot schadevergoeding eerst in behandeling nemen als door de geluidsdeskundige (belast met de akoestische berekeningen) uitsluitsel wordt gegeven op de vraag of er sprake is van een toename van geluid en de mitigerende effecten van de maatregel bekend zijn. ProRail coördineert de uitvoering van het maatregelenpakket.
Resultaat financiële en bestuurlijke (inhoudelijke) risicoanalyse met toelichting	Er is geen sprake van een financieel risico omdat alle kosten voor rekening komen van het Ministerie van I&W. In bestuurlijke zin is geen risico te verwachten omdat het Algemeen bestuur van het Schap bevoegd is te beslissen op de aanvragen.

Op welke wijze draagt de verbonden partij bij aan realisatie van de doelstellingen van het programma?

Het doelmatig, deskundig en gelijkmatig behandelen van alle verzoeken om schadevergoeding in verband met de aanleg van de HSL-Zuid draagt bij aan het minimaliseren van de negatieve impact.

SVHW (Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie, Heffingen en Waardebepaling)

Naam verbonden partij	SVHW (Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie, Heffingen en Waardebepaling)
Vestigingsplaats	Klaaswaal
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?)	(art 3 GR) Een zo doelmatig mogelijke uitvoering van werkzaamheden met betrekking tot - de heffing en invordering van belastingen - de uitvoering van Wet waardering onroerende zaken (woz) - de administratie van vastgoedgegevens - het verstrekken van vastgoedgegevens aan deelnemers en derden
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	2019 is het laatste jaar dat de nieuwe tariefstructuur met ingroei-model wordt gebruikt. In 2019 is de bijdrage van Lansingerland aan SVHW € 499.000. In de jaren daarna wordt het ingroei-model niet meer gebruikt, wat leidt tot een lagere bijdrage voor Lansingerland.
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Per 1-1-2017: € 690.000 Per 31-12-2017: € 1.273.000
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Per 1-1-2017: € 5.490.000 Per 31-12-2017: € 5.663.000
Financieel resultaat 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Een positief resultaat van € 583.000, dat voortkomt uit meer gerealiseerde baten dan geraamd.
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2018 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Geen
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	Het SVHW streeft ernaar om risico's zoveel mogelijk te ondervangen. Dat is de reden waarom diverse verzekeringen afgesloten zijn voor het onroerend

goed, inventaris en personeel. De risico's waarmee het SVHW geconfronteerd zou kunnen worden zijn:

- automatiseringsomgeving
- calamiteiten van huisvesting
- renterisico op een geldlening
- personeel

SVHW is een belangrijke organisatie voor haar 22 deelnemers. Continuïteit van de bedrijfsvoering is daarom essentieel. Het borgen van de bedrijfsvoering dient op het niveau van directie en DB te kunnen worden beslist. Bij het opvangen van de gevolgen van calamiteiten is het onwenselijk dat de organisatie afhankelijk zou zijn van de besluitvorming van de deelnemers. Gelet op genoemde risico's en de behoefte aan continuïteit van de bedrijfsvoering is het gewenst een financiële buffer in stand te houden. In de vergadering van het Algemeen bestuur van 5 december 2013 is daarom besloten de omvang vast te stellen op minimaal € 400.000 en maximaal € 700.000.

Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?

Geen

Resultaat financiële en bestuurlijke (inhoudelijke) risicoanalyse met toelichting

Op basis van de financiële en bestuurlijke analyse kan worden vastgesteld dat het risicoprofiel gemiddeld is. De jaarlijkse bijdrage is gemiddeld en de gemeente is deels financieel aansprakelijk. Het weerstandsvermogen van SVHW is op peil en de bedrijfsvoering en kwaliteit van het risicomanagement zijn toereikend. Uit de financiële analyse komt derhalve de score gemiddeld.

De bestuurlijke analyse geeft tevens een score van gemiddeld. Lansingerland is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur, er zijn duidelijke afspraken over de informatievoorziening en het belang van het SVHW komt volledig overeen met het belang van Lansingerland. De te leveren prestaties door het SVHW zijn echter maximaal van invloed.

Op welke wijze draagt de verbonden partij bij aan realisatie van de doelstellingen van het programma?

De uitbesteding van de werkzaamheden mbt belastingen past in het streven van de gemeente om waar mogelijk in regie te werken en een kostenbesparing te realiseren.

Veiligheidsregio Rotterdam - Rijnmond

Naam verbonden partij

Veiligheidsregio Rotterdam - Rijnmond

Vestigingsplaats	Rotterdam
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?)	De VRR behartigt ons publieke belang door het voorkomen, beperken en bestrijden van rampen en crises.
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	Bijdrage 2019 is € 3.248.873. Dit bedrag is als volgt opgebouwd: € 3.233.873 (Basiszorg) en € 15.000 (Individuele taken en bijdragen).
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Per 1-1-2017: € 8.903.629 Per 31-12-2017: € 10.902.995
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Per 1-1-2017: € 74,393 mln. Per 31-12-2017: € 76,443 mln.
Financieel resultaat 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	€ 2.262.000
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2018 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Wij betalen jaarlijks een inwonersbijdrage aan de VRR. Accres en overige mutaties zijn hierin verwerkt. Vanaf het begrotingsjaar 2018 is de bijdrage gebaseerd op een inwonersaantal per 1 januari van het voorafgaande jaar.
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	In de begroting 2019 is een aantal risico's opgenomen, waaronder: <ul style="list-style-type: none"> • samenvoeging meldkamers Zuid-Holland Zuid en Rotterdam Rijnmond; • wegvallen of niet toereikend zijn van subsidies/bijdragen; • cao-wijziging en het 2e loopbaanbeleid; • invoering van de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra) en het risico dat de vrijwilligersstatus bij de brandweer vervalt; • niet voldoen aan de zorgnorm door de ambulancedienst (eventuele straffkorting) en extra kosten voor ingehuurd personeel. • door de afname en het uiteindelijk wegvallen van de OMS inkomsten ontstaat een structureel tekort. Met ingang van 2020 wordt de basisbijdrage aan de VRR dan ook verhoogd met € 0,69 per inwoner.
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	De belangrijkste punten zijn: <ul style="list-style-type: none"> • verhoging van de bijdrage aan de VRR door tariefswijziging; • de weerstandscapaciteit van de VRR;

- aandacht voor de ontwikkelingen met consequenties voor de brandweezorg in Lansingerland, zoals de aanleg van de A13/A16, mogelijke uitbreiding van RTHA, de groei van de bedrijventerreinen en het aantal inwoners tot ongeveer 76.000. Deze ontwikkelingen moeten nadrukkelijk meegenomen worden bij de ontwikkelingen van een toekomstbestendig kazernespreidingsplan. De burgemeester dringt er bij de VRR op aan om de kazernes in Bleiswijk en Berkel en Rodenrijs te behouden en zorgvuldig om te gaan met de vrijwilligers. Dit dient meegenomen te worden bij de ontwikkeling van het toekomstige beleid.

Resultaat financiële en bestuurlijke (inhoudelijke) risicoanalyse met toelichting

De omvang van de jaarlijkse financiële bijdrage aan de VRR is hoog. Ondanks dat de jaarlijkse financiële bijdrage hoog is, is het financiële risico gemiddeld. Dit heeft ermee te maken dat VRR vaste taken heeft. De negatieve risico's die in kaart gebracht kunnen worden, zijn laag. Het risico wordt verspreid doordat 15 gemeenten deelnemen aan deze Gemeenschappelijke regeling.

Het bestuurlijke inhoudelijke risico is laag. Er zijn duidelijke afspraken gemaakt met de VRR die we regelmatig monitoren.

De gemeente Lansingerland heeft zitting in het DB van de VRR. De burgemeester maakt tevens deel uit van de bestuurlijke auditcommissie, die een controlerende functie uitoefent op het beheer en de bedrijfsvoering van de VRR.

Op welke wijze draagt de verbonden partij bij aan realisatie van de doelstellingen van het programma?

De Veiligheidsregio voert taken uit op het gebied van rampenbestrijding, crisisbeheersing, risicobeheersing, brandweezorg, ambulancezorg en geneeskundige hulpverlening. Daarmee draagt het bij aan Lansingerland als een veilige en leefbare gemeente.

NV Duinwaterbedrijf Zuid-Holland Handelsnaam Dunea

Naam verbonden partij

NV Duinwaterbedrijf Zuid-Holland Handelsnaam Dunea

Vestigingsplaats

's Gravenhage

Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?)

Dunea wil een vitale organisatie zijn die toekomstbestendige producten en diensten levert en daarbij duidelijk zichtbaar is als

	<p>maatschappelijke onderneming. De nieuwe strategie Koers 2015 focust op drie pijlers:</p> <ul style="list-style-type: none"> - toekomstbestendige producten en diensten - maatschappelijk ondernemen - vitale organisatie <p>Het publieke belang bestaat uit de gewaarborgde levering van drinkwater aan alle klanten binnen het verzorgingsgebied en het natuurbeheer in de duingebieden.</p>
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	<p>Statutair mag Dunea geen dividend uitkeren. Lansingerland bezit 175.542 aandelen (na de periodieke herverdeling in 2013) van de in totaal 4.000.000 uitgegeven aandelen. De aandelen hebben elk een nominal waarde van € 5.</p>
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	<p>Per 1-1-2017: € 193,3 mln. Per 31-12-2017: € 205,3 mln.</p>
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	<p>Per 1-1-2017: € 367,3 mln. Per 31-12-2017: € 357,6 mln.</p>
Financieel resultaat 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	<p>€ 11,97 mln.</p>
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2018 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	<p>Geen.</p>
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	<p>Geen.</p>
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	<p>De aandachtspunten blijven het verzorgen van een goede drinkwatervoorziening en beheer van het duingebied.</p>
Resultaat financiële en bestuurlijke (inhoudelijke) risicoanalyse met toelichting	<p>Op basis van de financiële en bestuurlijke analyse kan worden vastgesteld dat het risicoprofiel laag is. Lansingerland is aandeelhouder en loopt daardoor in principe geen of een beperkt financieel of bestuurlijk risico.</p>
Op welke wijze draagt de verbonden partij bij aan realisatie van de doelstellingen van het programma?	<p>Dunea beheert de natuur (duinlandschap) en het water in Zuid-Holland. Dunea zorgt voor schoon drinkwater, rust en ruimte in Lansingerland.</p>

Eneco Groep N.V.

Naam verbonden partij

Eneco Groep N.V.

Vestigingsplaats

Rotterdam

Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?)

Deze verbonden partij draagt niet meer bij aan de realisatie of borging van een publiek belang. Ter toelichting het volgende. De gemeente Lansingerland heeft zich in 2017 bezonnen op het toekomstig aandeelhouderschap van Eneco Groep N.V. Daartoe is in 2017 een traject gelopen, gezamenlijk met alle aandeelhouders van Eneco, om hier op een zorgvuldige wijze naar te kijken. In dit proces is de raad intensief betrokken. Uitkomst is dat Lansingerland constateert dat het aandeelhouderschap in Eneco niet noodzakelijk is om publieke belangen te realiseren of te borgen. Mede om die reden heeft Lansingerland op 31 oktober 2017 besloten om het aandelenbelang in Eneco af te bouwen.

Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)

Het geprognoseerde dividend is in de meerjarenbegroting opgenomen als algemeen structureel dekkingsmiddel. Lansingerland is de vijfde aandeelhouder met een aandeel van 3,38% in het aandelenkapitaal. Op basis van de resultaatsontwikkeling in de eerste helft van 2018 is de verwachting dat het resultaat over het gehele jaar 2018 lager uitvalt dan voorgaand jaar en dat in 2019 te ontvangen dividend € 1.500.000. Het geprognoseerde jaarlijkse dividend bedraagt vanaf 2020 € 1.600.000.

Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017
(Uit: jaarrekening 2017)

Per 1-1-2017 Eneco Holding N.V.: € 5,310 miljoen, dit betreft het ongesplitste Eneco en Stedin
Per 31-12-2017 Eneco Groep N.V.: € 2,869 miljoen

Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017
(Uit: jaarrekening 2017)

Per 1-1-2017 Eneco Holding N.V.: € 4,502 miljoen, dit betreft het ongesplitste Eneco en Stedin
Per 31-12-2017 Eneco Groep N.V.: € 2,787 miljoen

Financieel resultaat 2017
(Uit: jaarrekening 2017)

Het nettoresultaat over 2017 van Eneco Groep N.V. bedraagt € 127 miljoen, waarvan de helft in 2018 als dividend uitgekeerd is aan aandeelhouders.

Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2018 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft

Op 1 februari 2017 is Eneco Holding N.V. gesplitst in een productie- en leveringsbedrijf (PLB) Eneco Groep N.V. en een regionale netbeheerder Stedin Holding N.V.. Deze splitsing is verplicht op basis van de Wet Onafhankelijk Netbeheer. De gemeente Lansingerland is sinds de splitsingsdatum

	<p>aandeelhouder in twee ondernemingen namelijk van Eneco Groep N.V. en van Stedin Holding N.V. In beide ondernemingen heeft de gemeente Lansingerland een aandelenbelang van 3,38%.</p>
<p>Welke financiële risico's zijn er nu bekend?</p>	<p>De dividenduitkering is een vast dekkingsmiddel in onze begroting. De omvang van het uit te keren dividend is afhankelijk van de netto winst in enig jaar. De mogelijke tegenvallers in de nettowinst van de onderneming én een eventuele verkoop van het aandelenbelang zijn een financieel risico.</p>
<p>Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?</p>	<p>De gemeente Lansingerland heeft zich in 2017 bezonnen op het toekomstig aandeelhouderschap van Eneco Groep. Daartoe is in 2017 een traject gelopen, gezamenlijk met alle aandeelhouders van Eneco, om hier op een zorgvuldige wijze naar te kijken. In dit proces is de raad intensief betrokken. Uitkomst is dat Lansingerland constateert dat het aandeelhouderschap in Eneco niet noodzakelijk is om publieke belangen te realiseren of te borgen, dat de zeggenschap over Eneco beperkt is en dat het risicoprofiel van Eneco significant veranderd is en op basis van de huidige strategie verder veranderen zal. Daarom heeft Lansingerland op 31 oktober 2017 besloten om het aandelenbelang in Eneco af te bouwen. De cijfermatige uitkomst van de consultatie is dat 52 van de 53 aandeelhouders een principebesluit hebben genomen om hun aandelenbelang te willen afbouwen of te houden. Eenenvertig aandeelhouders (74,55% van het geplaatste aandelenkapitaal) namen een principebesluit tot afbouw. De gemeente Lansingerland maakt onderdeel uit van deze groep. Elf aandeelhouders (24,77% van het geplaatste aandelenkapitaal) namen een principebesluit tot houden. Eén aandeelhouder (0,68% van het geplaatste aandelenkapitaal) heeft nog geen principebesluit genomen, maar wacht de uitkomsten van het transactieproces af. Eind 2017 is het transactieproces gestart. Op enig moment kan het transactieproces resulteren in een concreet bod of in de financiële contouren van een voorgestelde beursgang. Naar verwachting zal dit in 2019 zijn. Op dat moment is er dus concreter zicht op de uiteindelijke waarde van het te verkopen aandelenpakket. Algehele of gedeeltelijke afbouw van het aandelenbelang heeft onder meer een direct effect op de omvang van het jaarlijkse geprognostiseerde dividend van Eneco én de totale financieringspositie van de gemeente.</p>

Resultaat financiële en bestuurlijke (inhoudelijke) risicoanalyse met toelichting

Uitkomst van de financiële analyse is dat het financieel risicoprofiel gemiddeld is. De geraamde dividenden zijn aanzienlijk terwijl Eneco opereert in een commerciële markt met een aanzienlijk investeringsprogramma, mede in het buitenland. Dit geeft een vergroot risico met betrekking tot de stabiliteit van de nettowinst en daarmee van het dividend. Ook heeft Eneco in juni 2018 een verandertraject aangekondigd. De financiële effecten daarvan zijn nog niet bekend. Op basis van de resultaatsontwikkeling in de eerste helft van 2018 is de verwachting dat het resultaat over het gehele jaar 2018 substantieel lager uitvalt ten opzichte van 2017 maar dat het resultaat over 2019 zich weer op het niveau van 2017 bevindt. Uitkomst van de bestuurlijke analyse is dat het bestuurlijke risicoprofiel hoog is. Eneco zit in een transactieproces c.q. privatiseringsproces. Ook vond, voorafgaand aan dit proces, veel discussie plaats over ondermeer rollen en verantwoordelijkheden uitmondend in een mediationtraject. Op 16 april 2018 heeft de CEO zijn vertrek aangekondigd. Inmiddels is op 25 mei 2018 een nieuwe CEO benoemd. Ook heeft de Centrale Ondernemingsraad op 02 mei 2018 aan de Ondernemingskamer verzocht een enquêteprocedure te starten. Daar Eneco een zogenaamde structuurvennootschap is, is de rechtstreekse invloed van aandeelhouder(s) op de RvC en RvB beperkt.

Op welke wijze draagt de verbonden partij bij aan realisatie van de doelstellingen van het programma?

Niet van toepassing.

Stedin Holding N.V.

Naam verbonden partij

Stedin Holding N.V.

Vestigingsplaats

Rotterdam

Deelnemende partijen

De aandelen van Stedin Holding N.V. zijn in handen van 53 Nederlandse gemeenten.

Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?)

De waarborging van levering van energie aan de klanten binnen het verzorgingsgebied door middel van netbeheer als bedoeld in de Electriciteitswet en de Gaswet.

Veranderingen in 2018 en 2019 in het bestuurlijke en publieke belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft.	De hoofdactiviteit van Stedin is het uitvoeren van wettelijke netbeheertaken. Stedin oriënteert zich op het afstoten van commerciële activiteiten en heeft in dat kader in 2018 Joulz Energy Solutions (JES) verkocht aan VolkerWessels. Lansingerland is niet voornemens om in 2018 of 2019 wijzigingen aan te brengen in het aandelenbelang in Stedin.
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	Het geprognoseerde dividend is in de meerjarenbegroting opgenomen als algemeen structureel dekkingsmiddel. Lansingerland is de vijfde aandeelhouder met een aandeel van 3,38% in het aandelenkapitaal. Het geprognoseerde jaarlijkse dividend bedraagt € 1.600.000.
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Per 1-1-2017 Eneco Holding N.V.: € 5,310 miljoen, dit betreft het ongesplitste Eneco en Stedin. Per 31-12-2017 Stedin Holding N.V.: € 2,583 miljoen.
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Per 1-1-2017 Eneco Holding N.V.: € 4,486 miljoen, dit betreft het ongesplitste Eneco en Stedin. Per 31-12-2017 Stedin Holding N.V.: € 3,968 miljoen.
Financieel resultaat 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Het te verdelen resultaat van Stedin Holding N.V. bedraagt € 56 miljoen, waarvan in 2018 de helft als dividend uitgekeerd is aan aandeelhouders.
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2018 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Niet van toepassing.
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	De omvang van het uit te keren dividend is afhankelijk van de nettowinst in enig jaar. Het huidige beeld is dat het resultaat uit gewone bedrijfsactiviteiten over 2018 en 2019 stabiel is.
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	De dividenduitkering is een vast dekkingsmiddel in onze begroting. De omvang van het uit te keren dividend is afhankelijk van de nettowinst in enig jaar. De mogelijke tegenvallers in de nettowinst van de onderneming zijn een financieel risico. Het huidige beeld is dat het resultaat uit gewone bedrijfsactiviteiten over 2018 en 2019 stabiel is.
Resultaat financiële en bestuurlijke (inhoudelijke) risicoanalyse met toelichting	Uitkomst van de financiële analyse is dat het financieel risicoprofiel laag is. De geraamde dividenden zijn aanzienlijk maar Stedin opereert in

een gereguleerde markt.
Uitkomst van de bestuurlijke analyse is dat het bestuurlijke risicoprofiel ook laag is. Enerzijds is Stedin een zogenaamde structuurvennootschap waarbij de rechtstreekse invloed van aandeelhouder(s) op de raad van commissarissen en de raad van bestuur beperkt is. Anderzijds zijn er met Stedin eenduidige afspraken gemaakt over ondermeer het goedkeuringsrecht van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders met betrekking tot (des-)investeringsbeslissingen en een adviesrecht ten aanzien van de vaststelling van het meerjarig strategisch plan alsmede een herziening daarvan, alsmede een daarop aansluitend jaarplan en de herziening daarvan, voor zover de inhoud daarvan ziet op het gereguleerde domein.

Op welke wijze draagt de verbonden partij bij aan realisatie van de doelstellingen van het programma?

Niet van toepassing.

Stichting Parkmanagement Bedrijvenpark Oudeland (PMBO)

Naam verbonden partij

Stichting Parkmanagement Bedrijvenpark Oudeland (PMBO)

Vestigingsplaats

Berkel en Rodenrijs

Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?)

De stichting heeft ten doel:

- het uitvoeren of doen uitvoeren van het algemeen management voor de dienstverlening met als doel het initiële kwaliteitsniveau van en het verblijfsklimaat op bedrijvenpark Oudeland te behouden en waar mogelijk te verhogen, een en ander overeenkomstig de daartoe in het parkmanagementplan opgenomen prestatie-eisen;
- het uitvoeren of doen uitvoeren van terreinbeveiliging op bedrijvenpark Oudeland overeenkomstig de daartoe in het parkmanagementplan opgenomen prestatie-eisen;
- het (doen) realiseren, (doen) beheren en (doen) onderhouden van bedrijfsverwijzingen op bedrijvenpark Oudeland overeenkomstig de daartoe in het parkmanagementplan opgenomen prestatie-eisen;
- het beheren en onderhouden of doen beheren en onderhouden van de openbare ruimte op bedrijvenpark Oudeland overeenkomstig het daartoe opgestelde beheerplan; en voorts al hetgeen met een en ander verband houdt of

	<p>daartoe bevorderlijk kan zijn. Het publieke belang is het creëren van een gunstig economisch klimaat. Daarnaast is de taak van de stichting PMBO het organiseren, in stand houden en daar waar mogelijk verbeteren van het kwaliteitsniveau (ruimtelijk, technisch en voor veiligheid) op bedrijvenpark Oudeland.</p>
<p>Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)</p>	<p>De gemeente Lansingerland draagt het beschikbare budget voor het dagelijks beheer en onderhoud van de openbare ruimte over aan de stichting PMBO. Het gaat daarbij alleen om het budget behorende bij de taken die daadwerkelijk worden overgedragen, dit is voor de gemeente dus budgetneutraal. Het gaat om een bedrag van € 72.506. De verhouding bijdrage ondernemers - bijdrage gemeente voor het totale parkmanagement bedraagt in 2017 65%-35%.</p>
<p>Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)</p>	<p>Per 1-1-2017: € 261.417 Per 31-12-2017: € 292.981</p>
<p>Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)</p>	<p>Per 1-1-2017: € 13.386 Per 31-12-2017: € 40.803</p>
<p>Financieel resultaat 2017 (Uit: jaarrekening 2017)</p>	<p>€ 1.564</p>
<p>Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2018 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft</p>	<p>Er hebben zich geen veranderingen in het financieel belang voorgedaan. In 2014 is de Beheerovereenkomst tussen de gemeente Lansingeland en de stichting PMBO ondertekend. In deze overeenkomst zijn de afspraken voor het dagelijks beheer en onderhoud van Oudeland vastgelegd. De kaders hiervoor staan beschreven in het bijbehorende beheerplan.</p>
<p>Welke financiële risico's zijn er nu bekend?</p>	<p>Geen bijzonderheden.</p>
<p>Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?</p>	<p>Belangrijk aandachtspunt is alle ondernemers/eigenaren van Oudeland betrokken te houden bij de in stand houding van de kwaliteit van het bedrijvenpark. Tevens het benutten van alle mogelijkheden om gronden uit te geven aan nieuwe ondernemers en het bedrijvenpark te laten groeien.</p>

Resultaat financiële en bestuurlijke (inhoudelijke) risicoanalyse met toelichting	Financieel en bestuurlijk zijn de risico's laag.
Op welke wijze draagt de verbonden partij bij aan realisatie van de doelstellingen van het programma?	Een goed georganiseerd en vitaal bedrijventerrein levert een belangrijke bijdrage aan de plaatselijke en regionale economie.

Bank Nederlandse Gemeenten

Naam verbonden partij	Bank Nederlandse Gemeenten
Vestigingsplaats	Den Haag
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?)	BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.
Veranderingen in 2017 en 2018 in het bestuurlijke en publieke belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft.	Er worden geen veranderingen verwacht.
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	Wij dragen financieel niets bij. Als aandeelhouder van 15.015 van de totaal circa 56 mln. aandelen ontvangen wij 0,027% van de netto winst die uitgekeerd wordt aan aandeelhouders. De winst zetten wij in als algemeen dekkingsmiddel in de meerjarenbegroting
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Per 1-1-2017: € 4.486 mln. Per 31-12-2017: € 4.953 mln.
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Per 1-1-2017: € 149.483 mln. Per 31-12-2017: € 135.041 mln.
Financieel resultaat 2017 (Uit: jaarrekening 2017)	Over 2017 realiseerde BNG Bank een nettowinst na belastingen van EUR 393 miljoen (2016: EUR 369 miljoen). Per aandeel is € 2,50 uitgekeerd aan dividend. De dividenuitkering over 2017, die in 2018 uitgekeerd is, bedraagt voor Lansingerland € 37.988.
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2018 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Niet van toepassing.

Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	Niet van toepassing.
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	Niet van toepassing.
Resultaat financiële en bestuurlijke (inhoudelijke) risicoanalyse met toelichting	Op basis van de financiële en bestuurlijke analyse kan worden vastgesteld dat het risicoprofiel laag is. Lansingerland is aandeelhouder en loopt daardoor in principe geen of een beperkt financieel of bestuurlijk risico.
Op welke wijze draagt de verbonden partij bij aan realisatie van de doelstellingen van het programma?	Lansingerland is aandeelhouder. De dividenduitkering is een vast dekkingsmiddel in onze begroting.

Paragraaf Grondbeleid

Grondbeleid

Grondbeleid is geen doel op zich maar een middel om ruimtelijke doelstellingen op het gebied van bijvoorbeeld volkshuisvesting, economie, groen en recreatie, infrastructuur en maatschappelijke voorzieningen te realiseren. Onze kaders zijn vastgelegd in de nota Grondbeleid. Voor de periode 2019-2022 stellen we een nieuwe nota Grondbeleid op. In deze nota geven we inzicht de verschillende vormen van grondbeleid en de keuze die wij hierin maken, de instrumenten die wij inzetten om dit beleid te realiseren en de spelregels die wij hierbij toepassen. De doelstellingen en ambities uit het coalitieakkoord 2019-21022 vormen hiervoor de basis samen met de beleidsdoelstelling zoals vastgelegd in de Structuurvisie, Woonvisie en Economische visie.

Vanuit de VINEX-opgave heeft de gemeente in het verleden vooral een actief grondbeleid gevoerd. Het merendeel van deze plannen is inmiddels in uitvoering. Bij een actief grondbeleid koopt en produceert de gemeente zelf bouwgrond. Hieraan zijn ook risico's verbonden. Een toename van de financiële risico's voor de gemeente is niet gewenst. Voor nieuwe ontwikkelingen kiezen wij dan ook in de basis voor een (meer) faciliterend grondbeleid. De kostenverhaalsmogelijkheden vanuit de Wet ruimtelijke ordening ondersteunen deze keuze. Ook de nieuwe Omgevingswet biedt in de toekomst de mogelijkheid tot kostenverhaal.

Het college staat open voor nieuwe, private initiatieven. Hierbij wordt wel telkens de afweging gemaakt in hoeverre deze initiatieven van meerwaarde of aanvullend zijn ten opzichte van de reeds bestaande plannen.

Op basis van de nota Grondbeleid worden alle gemeentelijke grondexploitaties tenminste éénmaal per jaar geactualiseerd. Het college stelt daarnaast jaarlijkse de Kaderbrief Grondprijzen vast.

Strategische aankopen

Lansingerland heeft meerdere gronden in bezit die ooit zijn aangekocht met het doel deze te ontwikkelen. De meest in het oog springende gronden zijn de gronden in het plangebied Wilderszijde. Daarnaast zijn er ook nog gronden gelegen in Bleiswijk. Deze gronden zijn gewaardeerd tegen de huidige bestemming. De waardering van de gronden in Wilderszijde wordt jaarlijks opnieuw beoordeeld: de waardering mag niet boven de marktwaarde uitstijgen. In 2017 is het ambitiedocument voor Wilderszijde vastgesteld, dit wordt op dit moment uitgewerkt tot een stedenbouwkundig masterplan. Ook de gronden van Wilderszijde die al wel in ontwikkeling zijn, nemen we hierin mee. Vaststelling van de grondexploitatie voor het totale plangebied Wilderszijde is gepland in 2019.

Grondexploitaties, risico's en weerstandsvermogen (MPG 2018)

Op 31 mei 2018 heeft de raad ingestemd met de Meerjaren Prognose Grondexploitatie (MPG) 2018. Het MPG 2018 vormt de basis voor deze Begroting 2019-2022. Voor een uitgebreide toelichting verwijzen wij dan ook naar het MPG 2018.

Het MPG en daarmee de jaarlijkse actualisatie van alle grondexploitaties is gekoppeld aan de jaarrekening. Daarnaast geven we in, of gelijktijdig met bestuurlijke besluitvorming van, de begroting inzicht in grote afwijkingen ten opzichte van het MPG en een globale doorkijk naar de eerstvolgende actualisatie.

Bij de actualisatie sturen we vooral op de 4 P's: programma, planning, prijzen en parameters. Deze vier elementen bepalen in hoge mate het resultaat van de grondexploitaties. Bij het MPG 2018 zijn de volgende grondexploitaties betrokken:

Kern	Woningbouw	Bedrijventerreinen	Centrum-ontwikkeling	Overig
<i>Berkel en Rodenrijs</i>	Meerpolder Westpolder/Bolwerk Rodenrijse Zoom RvR Groenzoom	Oudeland	Berkel Centrum	
<i>Bergschenhoek</i>	Wilderszijde (doorlopende deel) Parkzoom Kavels Boterdorp	Leeuwenhoekweg	Bergschenhoek Centrum	Landscheidingspark Horeca
<i>Bleiswijk</i>	De Tuinen		Vluchtheuvel	

Programma en planning

Woningbouw

Qua programma is er sprake van een mix van woningen in verschillende woningbouw categorieën en typologieën. Zowel het programma als de planning (fasering) worden regionaal afgestemd.

De categorieën sociaal en starterswoningen hebben nadrukkelijk onze aandacht. Doelstelling is het voorzien in voldoende woningbouw voor deze doelgroepen, op korte én lange termijn. Naast het realiseren van nieuwe woningen is het dus ook van belang dat deze woningen in de toekomst behouden blijven voor de doelgroep. Via het grond(prijs)beleid sturen wij hierop.

In totaal gaan we uit van een gemiddelde oplevering van 400-500 woningen per jaar voor de komende 5 jaar. Dit betreft zowel de gemeentelijke grondexploitaties als de particuliere initiatieven.

Bedrijventerreinen

Binnen Lansingerland heeft de gemeente twee terreinen in eigen ontwikkeling: Oudeland en Leeuwenhoekweg. Daarnaast worden er nog twee terreinen ontwikkeld gezamenlijk met de gemeente Zoetermeer: Bleizo en Hoefweg. Elk terrein heeft zijn eigen kenmerken en de terreinen liggen verspreid over Lansingerland.

In het MPG 2018 gaan we uit van onderstaande (gemiddelde) uitgifteplanning:

Tabel uitgifte bedrijfsterrein

Verwachte uitgifte bedrijfsterrein in hectare (ha)	2018	2019	2020	2021
Oudeland	1,6	1,5	1,5	2,0

Leeuwenhoekweg	1,8	0,8	1,0	0,0
Bleizo	0,0	9,5	1,7	1,7
Hoefweg	2,2	9,6	2,2	2,2

Het uitgifte tempo van de geactualiseerde grondexploitatie Oudeland is vooralsnog gelijk aan de vastgestelde grondexploitatie 2017. In 2017 zijn verschillende koopovereenkomsten gesloten én betaalde optieovereenkomsten voor de afname van nog eens 12 hectare. Het is geen garantie dat deze optieovereenkomsten ook tot daadwerkelijke grondverkoop leiden, het is echter wel een positief signaal dat een versnelling van het uitgifte tempo mogelijk is. Op het moment dat deze versnelling zich daadwerkelijk voordoet, heeft dit een positief effect op het resultaat en de resterende looptijd van het project.

Looptijd projecten

De looptijd van een project verschilt per project. Daarbij is het goed om te motiveren, vooral voor projecten met een langere looptijd, waarom ervoor gekozen is deze als “gronden in exploitatie” te beschouwen. Ook de commissie BBV schrijft dit voor in haar notitie Grondexploitaties. Lansingerland kent op dit moment 1 grondexploitatie met een looptijd langer dan 10 jaar: Oudeland. De grondexploitatie Oudeland heeft op dit moment een looptijd tot en met 31-12-2036 en overschrijdt daarmee de richttermijn van 10 jaar. Om de risico's van de (lange termijn) ontwikkeling van Oudeland te beheersen heeft de gemeente beheersmaatregelen getroffen.

Prijzen

In de jaarlijks vast te stellen kaderbrief Grondprijzen wordt aangegeven hoe de grondprijzen in de gemeente Lansingerland worden bepaald. Voor een aantal categorieën wordt een richtprijs genoemd. De grondprijzen in de grondexploitaties sluiten aan op de kaderbrief. Daarnaast is er binnen de grondexploitaties ruimte om, onder voorwaarden, maatwerk toe te passen, zodat goed op de markt kan worden ingespeeld.

Parameters

Jaarlijks worden de te hanteren parameters voor de rente, kosten- en opbrengstenstijging vastgesteld, zie onderstaande tabel.

	2018 t/m 2021	2022 t/m 2027	vanaf 2028
Rente	2,15%	2,15%	2,15%
Kostenstijging	2,00%	2,00%	2,00%
Opbrengstenstijging			
Woningbouw	1,00%	1,00%	0,00%
Bedrijventerrein	1,00%	1,00%	0,00%

Let op: Indien er al contracten zijn gesloten, gelden de contractueel opgenomen parameters. Deze kunnen (gemotiveerd) afwijken van de in de tabel genoemde parameters.

VTA

Jaarlijks worden ook de VTA kosten voor de resterende looptijd van een project opnieuw gezien. Daarbij vindt een inschatting plaats van de tijdsbesteding in uren op basis van cijfers uit het verleden en verwachtingen voor de toekomst. Daarnaast worden kosten geraamd voor concrete producten die vallen onder de post planontwikkelingskosten, zoals bijvoorbeeld bestemmingsplannen. Uitgangspunt voor de raming van de interne uren zijn de uurtarieven zoals vastgesteld bij de begroting 2018-2021.

Resultaten

Het MPG 2018 kent het volgende resultaat:

Tabel actualisatie grondexploitaties (in miljoenen €)

<i>Prijspeil</i>	A= MPG 2017 / JR 2016 1-1-2017	B= MPG 2018 / JR 2017 1-1-2018	C= Verschil B t.o.v. A
Totaal negatieve grexen op NCW 1-1-2017	-45,47	-45,63	-0,16
Totaal positieve grexen op NCW	3,91	3,35	-0,57
Totaal op NCW	-41,56	-42,28	-0,73

Voor het totaal te verwachten negatieve resultaat van circa € 45 miljoen is een verliesvoorziening gevormd.

Voor een toelichting op de resultaten per grondexploitatie wordt verwezen naar het MPG 2018.

Tussentijdse winstnemingen

Het BBV schrijft een tussentijdse winstneming voor bij winstgevendende projecten, naar rato van de voortgang. Bij de is Jaarrekening 2017 in totaal ca. € 1,09 mln aan tussentijdse winst genomen. Dit betreft de volgende grondexploitaties:

- Scholen Boterduin € 0,52 mln
- Rodenrijse Zoom € 0,57 mln

Het project Oudeland kent ook een positief resultaat. De nog te realiseren opbrengsten en de daarmee gepaard gaande risico's zijn echter dusdanig van omvang, dat een tussentijdse winstneming voor dit project niet verantwoord is.

Risico's

Ondanks dat we de ramingen binnen de grondexploitaties met de grootst mogelijke zorgvuldigheid opstellen, blijven er risico's bestaan. Niemand kan de toekomst voorspellen en de berekeningen zijn gebaseerd op aannames en uitgangspunten, die in de praktijk anders (zowel positief als negatief) kunnen uitvallen. De belangrijkste risico's die samenhangen met de grondexploitaties hebben betrekking op de planning, de prijs en het programma. Voor de komende 4 jaar (2019 t/m 2022) zijn de opbrengsten geraamd op een totaal van ruim € 140 miljoen, gemiddeld zo'n € 35 miljoen per jaar. Het college stuurt dan ook actief op de realisatie van deze opbrengsten.

Bij de actualisatie van de grondexploitaties actualiseren wij ook de risico's. Waar nodig worden risico's toegevoegd of bijgesteld (naar beneden of boven). Hierbij schatten we, naast het risicobedrag, ook in wat de kans is dat het risico zich zal voordoen. Dit leidt tot een gewogen risicoprofiel per project. Om het verloop van de risico's te kunnen monitoren in de tijd is (indicatief) een indeling gemaakt naar 3 profielen: hoog (gewogen risico groter dan 2,5 mln), midden (gewogen risico 1 mln tot 2,5 mln) en laag (gewogen risico tot 1 mln). Bij een voorspoedige ontwikkeling nemen de risico's af naar mate de ontwikkeling vordert. In het begin van een project zal er doorgaans sprake zijn van aannames met een hoge mate van onzekerheid. Naar mate de ontwikkeling concreter wordt, kunnen ook de cijfers nauwkeuriger worden ingeschat. Hieronder volgt een overzicht van de projecten met de daarbij behorende risicoprofielen van zowel de het MPG 2017 als het MPG 2018.

Tabel risicoprofielen

	2017	2018
Parkzoom	Laag	Laag
Wilderszijde	Midden	Midden

De Tuinen	Laag	Laag
Leeuwenhoekweg	Hoog	Laag
Scholen Boterdorp	Laag	Laag
Centrum Bergschenhoek	Laag	Laag
Meerpolder	Laag	Laag
Berkel Centrum	Laag	Laag
Westpolder	Hoog	Hoog
Oudeland	Hoog	Hoog
Rodenrijse Zoom	Laag	Laag
Vluchtheuvel	Laag	Laag
RvR Groenzoom	Laag	Laag
Landscheidingspark Horeca	Laag	Laag
Bleizo	Hoog	Hoog
Hoefweg	Hoog	Hoog
Wilderszijde (MVA)	Hoog	Hoog

Op totaalniveau is het risicoprofiel gekoppeld aan de benodigde weerstandscapaciteit, zie paragraaf Weerstandscapaciteit.

Voor een gedetailleerder overzicht van de risico's per project wordt verwezen naar het MPG 2018.

Tussenstand en doorkijk grondexploitaties en risico's (t-MPG 2018)

Tussenstand en doorkijk Meerjaren Prognose Grondexploitaties (t-MPG) 2018

Alle grondexploitaties zijn op hoofdlijnen doorgenomen op afwijkingen in realisatie én prognose. Dit betreft nadrukkelijk geen algehele actualisatie, maar geeft enkel inzicht in de verwachte bijstellingen bij de actualisatie eind 2018 (MPG 2019). Genoemde bedragen zijn indicatief en op nominale waarde, met uitzondering van de opbrengsten in Oudeland. Afhankelijk van de hoogte van de parameters en de looptijd van projecten zijn deze effecten soms groot.

De meeste grondexploitaties lopen volgens planning en kennen op dit moment geen grote afwijkingen ten opzichte van het MPG 2018. Voor Oudeland en Parkzoom voorzien we wel een bijstelling van zowel de kosten als de opbrengsten. Op MPG-niveau hebben deze bijstellingen per saldo een positief effect. Een aantal bijstellingen kennen echter nog een grote mate van onzekerheid. Financieel worden de bijstellingen pas verwerkt als deze voldoende zeker zijn. Dit is bijvoorbeeld het geval als er een getekend contract is of een aanbesteding is afgerond. Dit beoordelen wij bij de actualisatie eind dit jaar (MPG 2019 / Jaarrekening 2018). Het MPG 2019 wordt na vaststelling verwerkt in de begroting.

Ontwikkelingen

Er is nog steeds een grote vraag vanuit de markt naar zowel woningen als bedrijventerreinen. De bouw kan het gevraagde tempo echter niet aan. Er is gebrek aan materiaal én menskracht. Dit heeft een effect op de planning en zien wij ook terug in onze projecten. Daarnaast zijn wij door een wetswijziging per 1 juli verplicht om nieuwbouwwoningen zonder gasaansluiting op te leveren. Dit heeft een impact op niet alleen nieuwe plannen, maar ook op de plannen waarvoor reeds contracten zijn gesloten. Voor een aantal korte termijn plannen moet de ontwikkelaar de woningontwerpen aanpassen, waardoor deze plannen vertragen. Voor plannen waar nog grote aantallen woningen gepland staan, onderzoeken we wat de meest efficiënte wijze is om deze wijken te verwarmen.

Woningbouwplanning

Voor de komende 5 jaar gaan we uit van een gemiddelde planning van 400-500 woningen per jaar. Dit betreft zowel de gemeentelijke grondexploitaties als de particuliere initiatieven. Deze planning staat onder druk. Bij het MPG 2018 hebben we de verwachting voor 2018 naar beneden bijgesteld en op basis van de huidige inzichten verwachten we dat het aantal opleveringen dit jaar verder daalt. Deze daling wordt veroorzaakt door het met 1 jaar doorschuiven van een drietal particuliere projecten.

Een lager aantal opleveringen in 2018 betekent niet dat ontwikkelaars minder woningen bouwen. Alleen het tempo ligt lager dan verwacht. Gezien de ontwikkelingen in de markt (tekort aan materiaal en menskracht, gasloos bouwen), is het de vraag of deze daling in 2018 (volledig) wordt gecompenseerd in 2019 t/m 2021. Dit is een risico en geldt voor zowel de gemeentelijke grondexploitaties als de particuliere ontwikkelingen.

Planning bedrijventerreinen

Onlangs is voor Oudeland onder meer een verkoopovereenkomst getekend voor de verkoop van ca. 7 hectare en ook de eerder gesloten reserveringsovereenkomsten zijn nog steeds van kracht. Met de uitgifte van deze 7 hectare voldoen wij in 2018 ruimschoots aan de geraamde uitgifteplanning. Als deze versnelling doorzet (bijvoorbeeld doordat ook alle reserveringsovereenkomsten worden omgezet in daadwerkelijke verkoopovereenkomsten) dan kan mogelijk de looptijd van Oudeland verder worden verkort. Dit heeft een (aanzienlijk) positief effect op het resultaat (met name rentevoordeel), zoals ook aangekondigd bij het MPG 2018. Daartegenover staat dat het project nog een lange looptijd kent en daarmee een hoog risicoprofiel. De uitgifte van gronden voor bedrijventerreinen verloopt vaak in een golfbeweging. Een hoge uitgifte nu is dus geen garantie dat het gemiddelde ook alle andere jaren wordt gehaald.

Belangrijkste verschillen per project

Oudeland:

Verwachte bijstelling ca. 0,6 mln (nadelig) + PM (voordelig). Dit komt voort uit:

- De versnelde uitgifte van 7 ha leidt per saldo tot een voordeel van ca. 1,7 mln (NCW), waarbij o.a. rekening is gehouden met de overeengekomen grondprijs en een verkorting van de looptijd.

Bij uitgifte van (zeer) grote kavels is maatwerk mogelijk. Dit maakt onderdeel uit van ons grondbeleid. Voor de uitgifte van de eerdergenoemde 7 ha is een lagere grondprijs overeengekomen dan aanvankelijk opgenomen in de grondexploitatie. Deze lagere grondprijs is in de grondexploitatie opgevangen door zowel rentevoordeel (snellere afname van de boekwaarde) en inzet van een deel van de risicoreservering, als een besparing in de kosten door het vervallen van een weg door samenvoeging van 2 kavels. Naast het voordeel (saldo) neemt ook het risicoprofiel van Oudeland af (berekend over de nog uit te geven gronden).

- Indien er in 2018 nog meer (grote) kavels worden verkocht, neemt het saldo verder toe.
- De kosten voor verwerving en sanering vallen naar verwachting hoger uit. In totaal bedragen de meerkosten ca. 2,3 mln. Het grootste deel van deze kosten is toerekenbaar aan een perceel dat door zijn vorm en ligging onlosmakelijk verbonden is met de ontwikkeling van Oudeland, maar op dit moment nog niet in eigendom is. De verkaveling van Oudeland loopt met de uitgeefbare kavels over het betreffende perceel heen. Het niet verwerven van het perceel leidt tot een incurante verkaveling met kleinere kavels en snijverlies. Het perceel is ernstig vervuild. Recent zijn de saneringskosten en kosten voor schadeloosstelling opnieuw ingeschat. Deze liggen een stuk hoger dan de kosten zoals deze nu in de grondexploitatie zijn opgenomen. Daarnaast is er een bodemverontreiniging geconstateerd nabij kavel B2 en C1. De saneringskosten hiervoor waren niet voorzien.

Parkzoom:

Verwachte bijstelling ca. 1,5 mln + PM (beide voordelig). Dit komt voort uit:

- Verwachte opbrengsten voor de twee appartementencomplexen in Parkzoom 4. Beide appartementencomplexen kenden een hoge mate van onzekerheid en zijn daarom financieel (nog) niet opgenomen in de grondexploitatie. Voor het ene complex stellen we op dit moment een verkoopovereenkomst op, voor het andere complex starten we op korte termijn de aanbesteding.
- Verwachte vrijval in kosten voor civieltechnische werken van ca. 1,5 mln. Op basis van huidige inzichten en het vergevorderde stadium van de uitvoering van het project Parkzoom kunnen de nog te maken kosten nauwkeurig(er) worden ingeschat en kan het aandeel onvoorzien naar beneden worden bijgesteld. In juli start de aanbesteding van de civieltechnische werken voor Parkzoom 3. In de voorbereiding van deze aanbesteding is ook kritisch gekeken naar de overige nog te maken kosten voor civieltechnische raming. Wij verwachten dat op totaalniveau de raming naar beneden kan worden bijgesteld.

Risico's en kansen

Door het sluiten van verkoopovereenkomsten en een meer concrete inschatting van de nog te maken kosten nemen de risico's van de grondexploitaties (verder) af. De financiële consequenties van vertraging in de bouw liggen in de meeste gevallen bij de ontwikkelaar: contractueel is vaak een rentevergoeding afgesproken indien later wordt afgenomen.

Kansen liggen vooral in een verdere versnelling van Oudeland zoals eerder aangegeven bij de planning van de bedrijventerreinen. Ook verwachten we dat bij het sluiten van nieuwe verkoopovereenkomsten voor zowel bedrijventerreinen als woningbouwlocaties de nog in de grondexploitaties opgenomen risicoreserveringen verder vrijvallen.

Financiële overzichten

Verloop grondexploitaties	2019	2020	2021	2022
<i>Kostensoort</i>				
Verwerving	6,098,302	282,303	278,660	274,758
Tijdelijk beheer	225,934	235,706	214,056	185,185
Sloop	84,669	10,718	10,932	11,151
Milieu	260,411	2,734,682	67,685	58,106
Civiel technische werken	14,575,276	10,903,636	6,441,164	3,101,108
VTA	3,606,804	2,801,516	2,078,714	1,739,146
Fondsen en afdrachten	423,191	204,022	314,356	79,191
Rente	0	0	0	0
Totaal kosten	25,274,588	17,172,583	9,405,566	5,448,645
<i>Opbrengstensoort</i>				
Grondopbrengsten	39,876,938	45,086,077	26,798,846	23,152,253
Overige opbrengsten	1,762,453	1,918,193	1,965,952	1,701,953
Totaal opbrengsten	41,639,391	47,004,270	28,764,798	24,854,206
Saldo kosten en opbrengsten	16,364,803	29,831,686	19,359,232	19,405,561
Boekwaarde per einde jaar	-195,128,991	-	-142,472,486	-

	158,319,476	125,922,583
Boekwaarde 31-12-2017	-214,295,410	
<i>Tabel nog te realiseren kosten en opbrengsten per project</i>		<i>Bedragen x €</i> 1,-
Project	Totaal nog te realiseren kosten	Totaal nog te realiseren opbrengsten
Meerpolder	8,443,422	9,826,030
Berkel Centrum	8,635,644	5,933,906
Westpolder Bolwerk	11,652,055	93,708,203
Oudeland	40,150,359	133,829,847
Rodenrijse Zoom	466,003	1,359,507
De Tuinen	1,332,610	983,388
Parkzoom	11,828,878	12,294,214
Leeuwenhoekweg	863,729	7,744,685
Centrum Bergschenhoek	74,176	41,250
Wilderszijde	12,611,838	25,565,226
Scholen Boterdorp	51,559	218,835
Vluchtheuvel Bleiswijk	38,816	0
RvR Groenzoom	13,797,216	17,494,491
Landscheidingspark Horeca	568,046	350,000

Paragraaf Taakstelling en reserveringen

Taakstelling en reserveringen

In de begrotingscirculaire van de Provincie Zuid-Holland 2014-2017 werd geadviseerd om een Paragraaf 'taakstelling en reserveringen' in de begroting op te nemen. De afgelopen jaren toonde deze paragraaf onze stelposten (nog te effectueren voorgenomen bezuinigingen) en reserveringen (begrotingsruimte die gereserveerd is voor uitgaven). In 2019 hebben wij geen openstaande stelposten en reserveringen. Indien in de begroting 2020 geen nieuwe stelposten of reserveringen worden opgenomen zal deze paragraaf vanaf de begroting 2020 komen te vervallen.

Paragraaf Interbestuurlijk toezicht

Inleiding

De wet revitalisering generiek toezicht (Wet RGT) gaat ervan uit dat de raad in eerste lijn het college controleert, waardoor het verticaal toezicht van de provincies op gemeenten vermindert. De provincie wil haar verticale toezichtrol sober, proportioneel en risicogericht invullen. Om dit in de praktijk vorm te geven heeft de provincie in samenwerking met de Vereniging van Zuid-Hollandse Gemeenten (VHG) in 2013 met alle 65 Zuid-Hollandse gemeenten afzonderlijk -maar met identieke inhoud- een bestuursovereenkomst gesloten.

De provincie spreekt via de bestuursovereenkomst met de gemeenten af dat zij binnen de reguliere planning & control-cyclus (jaarverslag) jaarlijks informatie verschaffen over de stand van de taakbehartiging op de belangrijkste toezichtdomeinen: financiën, ruimtelijke ordening, omgevingsrecht, monumentenzorg, archief- en informatiebeheer en huisvesting vergunninghouders. Via deze paragraaf verschaffen wij deze informatie aan de provincie.

Financiën

De begroting 2019 en de meerjarenraming 2020-2022 zijn structureel en reëel in evenwicht.

Ruimtelijke ordening

In 2019 voldoen al onze bestemmingsplannen aan de verordening ruimte.

Omgevingsrecht

In 2016 heeft de gemeenteraad de Verordening kwaliteit vergunningverlening, toezicht en handhaving omgevingsrecht Lansingerland vastgesteld. Over de naleving van de kwaliteitscriteria doet het college van burgemeester en wethouders jaarlijks mededeling aan de gemeenteraad.

Monumentenzorg

Ook in 2019 beschikt de gemeente over een Erfgoedcommissie. Deze is opgebouwd conform de vastgestelde Erfgoedverordening 2016 m.b.t. deskundigheid.

Archief- en informatiebeheer

De inrichting van het fysieke en digitale archief- en informatiebeheer is solide en aan randvoorwaarden om de kwaliteit, ook op langere termijn, te waarborgen wordt voldaan. In 2020 wordt een nieuw verslag aan de raad gepresenteerd.

Huisvesting van verblijfsgerechtigden /vergunninghouders

De taakstelling voor het huisvesten van verblijfsgerechtigden /vergunninghouders is aan het dalen ten opzichte van het hoogste punt in 2016. Bij tijdige en voldoende koppeling aan onze gemeente door het COA verwachten wij aan de taakstelling te kunnen voldoen.

Meerjarenbegroting

Overzicht van baten en lasten

Staat van baten en lasten

Bedragen x €
1.000

	Realisatie 2017			Begr 2018			Begr 2019			Begr 2020			Begr 2021			Begr 2022		
	La st en	Ba te n	S al d o	La st en	Ba te n	S al d o	La st en	Ba te n	S al d o	La st en	Ba te n	S al d o	La st en	Ba te n	S al d o	La st en	Ba te n	S al d o
1. Bestuur en dienstve rlening	5. 44 7	1. 34 0	4. 1 0 8	5. 62 2	1. 19 3	4. 4 2 9	5. 50 1	73 2	4. 7 7 0	5. 28 7	63 3	4. 6 5 4	5. 31 3	67 0	4. 6 4 3	5. 33 4	68 7	4. 6 4 7
2. Openbar e orde en veilighei d	4. 01 9	10 2	3. 9 1 8	4. 80 7	11 2	4. 6 9 4	5. 02 1	11 2	4. 9 0 8	5. 05 9	11 2	4. 9 4 7	4. 96 0	11 2	4. 8 4 7	4. 93 7	11 2	4. 8 2 5
3. Sport, cultuur en onderwi js	11 .3 97	1. 02 7	1 0. 3 6 9	11 .6 51	1. 10 8	1 0. 5 4 4	11 .3 53	1. 03 8	1 0. 3 1 6	10 .9 57	98 6	9. 9 7 1	10 .8 22	93 5	9. 8 8 7	10 .8 90	88 4	1 0. 0 0 6
4. Sociaal Domein	33 .9 29	8. 83 1	2 5. 0 9 8	36 .6 21	10 .3 07	2 6. 3 1 4	37 .4 85	9. 83 4	2 7. 6 5 2	38 .5 02	9. 82 9	2 8. 6 7 3	38 .7 99	9. 85 0	2 8. 9 4 9	38 .6 99	9. 84 6	2 8. 8 5 3
5. Lansing erland schoon, heel en veilig	20 .3 01	13 .4 21	6. 8 8 0	22 .2 86	11 .9 86	1 0. 3 0 0	23 .5 59	13 .2 09	1 0. 3 5 0	23 .4 68	13 .4 30	1 0. 0 3 8	23 .9 69	13 .7 35	1 0. 2 3 4	24 .0 51	13 .9 33	1 0. 1 1 8

6. Lansingerland ontwikkelt	10.434	9.282	1.152	12.066	6.037	6.029	12.199	3.774	8.425	11.544	3.774	7.770	10.774	3.770	7.018	10.872	3.474	7.398
7. Grondzaken	29.487	29.989	5.022	33.628	32.784	-844	30.474	29.782	-692	21.539	21.048	-492	13.368	12.836	-531	9.078	8.532	-546
Subtotaal Programma's	115.014	63.991	5.102	12.668	63.527	6.315	12.594	58.480	6.711	11.635	49.812	6.654	10.802	41.913	6.100	10.861	37.468	6.393
Lokale heffingen	439	15.345	1.490	39.572	15.272	4.877	38.773	15.160	4.773	36.635	15.397	4.970	37.092	15.492	5.223	37.649	15.497	5.704
Algemene uitkering gemeentefonds	0	57.747	5.774	0	62.117	6.217	0	65.554	6.554	0	66.911	6.691	0	68.885	6.885	0	69.515	6.951
Dividend	74	3.372	3.298	10.066	3.074	2.969	3	3.125	3.122	3	3.225	3.222	3	3.225	3.222	3	3.225	3.222
Financieringsfunctie	3.946	4.762	8.116	5.925	6.004	7.799	4.342	4.396	5.544	3.427	3.666	2.339	3.098	3.245	1.477	3.026	2.872	-153
Overige algemene dekking smiddelen	954	1.447	4.922	1.615	1.322	-293	2.720	1.216	1.505	3.275	1.216	2.060	3.987	1.216	2.772	4.423	1.216	3.207
Subtotaal	5.411	82.677	7.804	8.877	87.799	7.745	7.894	8.891	8.707	90.833	8.745	7.845	91.914	8.744	7.882	92.484	8.744	

Algemene dekking smiddelen	3	72	2	0	89	7	2	51	9	1	53	2	8	63	0	6	13	5
			5			4			9			8			0			8
			8			9			9			3			5			7
Stelpost onvoorzi en	0	0	0	10	0	1	10	0	1	10	0	1	10	0	1	10	0	1
				0		0	0		0	0		0	0		0	0		0
						0			0			0			0			0
Overhead	13	17	1	14	17	1	14	33	1	14	22	1	15	23	1	15	23	1
	.3	9	3.	.0	5	3.	.3	0	4.	.8	3	4.	.0	3	4.	.1	3	4.
	98		2	17		8	71		0	86		6	00		7	58		9
			1			4			4			5			6			2
			9			2			0			3			8			5
Geraamd Totaal saldo van baten en lasten	13	14	1	14	15	2.	14	14	7	13	14	1.	13	13	3.	12	13	3.
	3.	6.	3.	8.	1.	6	7.	8.	7	8.	0.	9	0.	3.	0	6.	0.	1
	82	84	0	83	49	5	51	26	4	41	39	8	58	60	2	94	11	6
	5	2	7	8	1	3	6	2	6	2	8	6	0	8	8	5	4	9
1. Bestuur en dienstverlening	0	0	0	0	51	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
						1												
2. Openbare orde en veiligheid	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Sport, cultuur en onderwijs	50	64	1	40	1.	7	17	45	4	17	10	-7	17	59	4	17	2	-
	9	8	3	9	13	2		0	3					2				1
			9		0	1			4									5
4. Sociaal	13	39	3	13	95	8	13	5	-8	13	1	-	13	0	-	13	74	6
		7	8			2						1			1			1

Domein	3						3						3					
5. Lansingerland schoon, heel en veilig	1.246	174	1.072	602	2.783	2.181	502	1.598	1.096	502	802	300	598	1.003	405	598	396	-202
6. Lansingerland ontwikkelt	80	195	115	41	772	732	374	1.097	722	374	609	235	374	319	-56	374	501	127
7. Grondzaken	5.933	4.922	1.001	0	85	85	0	936	936	0	740	740	0	754	754	0	769	769
Algemene dekking smiddelen	555	653	98	795	945	150	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overhead	215	358	143	66	471	405	66	77	12	66	58	-7	66	107	41	66	233	167
Subtotaal Mutaties reserves	8.552	7.347	1.204	1.925	6.332	4.007	971	4.164	3.093	972	2.220	1.204	1.067	2.241	1.104	1.067	1.974	907
Geraamde resultaat	142.377	154.189	1.182	15.763	15.823	7.060	14.487	15.426	3.099	13.384	14.618	3.204	13.648	13.850	4.002	12.012	13.088	4.006

Overzicht incidentele baten en lasten

Overzicht incidentele baten en lasten

In dit overzicht worden de incidentele baten en lasten weergegeven voor de periode 2019-2022. Het opnemen van het overzicht van incidentele baten en lasten is gebaseerd op artikel 19 van het BBV. Het opnemen van dit overzicht is relevant voor de vraag: in welke mate wordt het begrotingssaldo in de meerjarenbegroting beïnvloed door incidentele baten en lasten.

Het overzicht van de incidentele baten en lasten van de gemeente Lansingerland ziet er als volgt uit:

	2019	2020	2021	2022
				<i>Bedragen x € 1.000</i>
INCIDENTELE LASTEN				
<i>Programma 1 - Bestuur en dienstverlening</i>	90	0	0	0
Verkiezingen	90	0	0	0
<i>Programma 2 - Openbare orde en veiligheid</i>	295	295	0	0
Inbedden duurzaamheid in de organisatie (tijdelijke fte)	295	295	0	0
<i>Programma 3 - Sport, cultuur en onderwijs</i>	0	0	0	0
<i>Programma 4 - Sociaal domein</i>	-53	0	0	0
Jeugdpreventie	-53	0	0	0
<i>Programma 5 - Lansingerland schoon, heel en veilig</i>	307	70	70	0
Advieswerkzaamheden kunstwerken	75	0	0	0
Advieswerkzaamheden civiel	72	0	0	0
Tuin van de toekomst	70	70	70	0
Project zwerfafval	90	0	0	0

<i>Programma 6 - Lansingerland ontwikkelt</i>	496	353	0	0
Huuruitgaven Smitshoek	70	0	0	0
Structuur- en bestemmingsplannen	35	18	0	0
Verkorte procedure vergunningaanvragen (pilot)	140	140	0	0
Omgevingswet	195	195	0	0
Huuruitgaven Notaris Kruytstraat	55	0	0	0
<i>Programma 7 - Grondzaken</i>	29.555	20.821	12.609	8.305
Grondexploitaties	29.555	20.821	12.609	8.305
<i>Overzicht Algemene Dekkingsmiddelen</i>	200	200	200	0
Organisatieontwikkeling	200	200	200	0
<i>Overzicht Overhead</i>	240	150	0	0
Projectmanagement ICT	150	150	0	0
Ondersteuning invoering wet normalisering rechtspositie ambtenaren	90	0	0	0
Totaal incidentele lasten	31.130	21.021	12.809	8.305
INCIDENTELE BATEN				
<i>Programma 1 - Bestuur en dienstverlening</i>	0	0	0	0
<i>Programma 2 - Openbare orde en veiligheid</i>	0	0	0	0

<i>Programma 3 - Sport, cultuur en onderwijs</i>	435	0	0	0
Onttrekking Reserve overdracht schoolgebouwen	435	0	0	0
<i>Programma 4 - Sociaal domein</i>	0	0	0	0
<i>Programma 5 - Lansingerland schoon, heel en veilig</i>	144	0	0	0
Project zwerfafval	19	0	0	0
Onttrekking reserve i.a.v. begraafplaats onderhoudsplan	125	0	0	0
<i>Programma 6 - Lansingerland ontwikkelt</i>	0	0	0	0
<i>Programma 7 - Grondzaken</i>	29.555	20.821	12.609	8.305
Grondexploitaties	29.555	20.821	12.609	8.305
<i>Overzicht Algemene Dekkingsmiddelen</i>	100	200	200	0
Advieskosten Eneco	-100	0	0	0
Precariorechten kabels/leidingen	200	200	200	0
<i>Overzicht Overhead</i>	0	0	0	0
Totaal incidentele baten	30.234	21.021	12.809	8.305
Saldo incidenteel (lasten minus baten)	896	868	70	0

Saldo begroting 2019 - 2022, inclusief incidenteel	3.939	3.234	4.202	4.076
Saldo begroting 2019 - 2022, excl. incidenteel	4.835	4.102	4.272	4.076

Recapitulatie begrotingsevenwicht

Recapitulatie begrotingsevenwicht	Begr 2019			Begr 2020	
	Totaal	Incidenteel	Structureel	Totaal	Incidenteel
Lasten programma 1	5.501	90	5.411	5.287	0
Lasten programma 2	5.021	295	4.726	5.059	295
Lasten programma 3	11.353	0	11.353	10.957	0
Lasten programma 4	37.485	-53	37.538	38.502	0
Lasten programma 5	23.559	307	23.252	23.468	70
Lasten programma 6	12.199	496	11.704	11.544	353
Lasten programma 7	30.474	29.555	919	21.539	0
Totaal lasten programma's	125.594	30.690	94.904	116.356	718
Baten programma 1	732	0	732	633	0
Baten programma 2	112	0	112	112	0
Baten programma 3	1.038	0	1.038	986	0
Baten programma 4	9.834	0	9.834	9.829	0
Baten programma 5	13.209	19	13.190	13.430	0
Baten programma 6	3.774	0	3.774	3.774	0
Baten programma 7	29.782	29.555	227	21.048	0

Totaal baten programma's	58.480	29.574	28.906	49.812	0
Saldo van baten en lasten programma's	-67.113	-1.116	-65.997	-66.544	-718
Lasten algemene dekkingsmiddelen	7.452	200	7.252	7.071	200
Lasten overhead	14.371	240	14.131	14.886	150
Lasten vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Lasten onvoorzien	100	0	100	100	0
Totaal lasten diverse	21.922	440	21.482	22.056	350
Baten algemene dekkingsmiddelen	89.451	100	89.351	90.353	200
Baten overhead	330	0	330	233	0
Baten vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Baten onvoorzien	0	0	0	0	0
Totaal baten diverse	89.781	100	89.681	90.586	200
Saldo van diverse	67.859	-340	68.199	68.530	-150
Totale saldo van baten en lasten van de programma's en diverse	746	-1.456	2.202	1.986	-868
Stortingen in reserves	971	0	971	972	0
Onttrekkingen aan reserves	4.164	560	3.604	2.220	0

Geraamd resultaat	3.939	-896	4.835	3.234	-868
Totaal structurele lasten	148.487	31.130	117.357	139.384	1.068
Totaal structurele baten	152.426	30.234	122.192	142.618	200
Saldo totaal, incidenteel en structureel	3.939	-896	4.835	3.234	-868

Geprognosticeerde balans

Geprognosticeerde balans

In deze paragraaf is, conform de actuele BBV-voorschriften, een geprognosticeerde balans opgenomen. Zie onderstaand overzicht.

Activa (per 31 december)	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	B
Immateriële vaste activa	8.496	8.613	8.706	8.800	8.893	
Materiële vaste activa	202.786	212.449	224.551	226.985	231.485	
Financiële vaste activa	5.420	4.816	4.633	4.448	4.257	
Vaste activa	216.702	225.877	237.890	240.233	244.636	
Voorraad gronden in exploitatie	174.015	167.401	155.436	126.185	108.697	
Vorraden	174.015	167.401	155.436	126.185	108.697	
Overige activa	32.890	15.000	15.000	15.000	15.000	
Kortlopende vorderingen	32.890	15.000	15.000	15.000	15.000	
TOTAAL ACTIVA	423.607	408.278	408.326	381.418	368.333	

Passiva (per 31 december)	Realisatie 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021	B
Algemene reserves	93.423	98.625	103.997	106.506	109.968	
Bestemmingsreserves	11.905	9.356	4.735	4.218	3.790	
Eigen vermogen (1)	105.328	107.981	108.732	110.724	113.758	
Voorzieningen voor risico's (niet GREX)	10.543	8.808	9.666	7.261	6.608	
Onderhoudsvoorzieningen	13.140	14.400	15.720	17.310	19.202	
Voorzieningen	23.683	23.208	25.386	24.571	25.810	
Langlopende leningen	257.479	224.409	183.688	156.343	138.075	
Nog aan te trekken leningen	0	0	26.575	35.245	38.829	
Vaste schulden	257.479	224.409	210.263	191.588	176.904	
Handelscrediteuren	7.550	9.500	9.500	9.500	9.500	
Overige passiva	29.568	43.179	54.445	45.034	42.362	
Kortlopende schulden	37.118	52.679	63.945	54.534	51.862	
TOTAAL PASSIVA (2)	423.607	408.278	408.326	381.418	368.333	
Solvabiliteit (1/2)	25%	26%	27%	29%	31%	

Uitgangspunten begroting 2019-2022

Inwoner- en woningaantallen / groei gerelateerde baten en lasten

De cijfers over 2018 betreffen de werkelijke aantallen, per 1 januari, van inwoners en woningen en die van leerlingen VO per juli 2017.

Het geraamde aantal inwoners vanaf 2019 is gebaseerd op de bevolkingsprognose van januari 2018.

Het geraamde aantal woningen vanaf 2019 is gebaseerd op de woningbouwplanning van januari 2018.

Het geraamde aantal leerlingen VO vanaf 2019 is gebaseerd op leerling prognose uit oktober 2017 uitgevoerd door Pronexus. Het aantal leerlingen in 2018 daalt licht in 2019 om daarna weer te stijgen.

Hieronder worden per jaar de onderdelen genoemd waarop de hoogte van het groei gerelateerde gedeelte van de Algemene Uitkering is gebaseerd:

Aantal per 1 januari	2018	2019	2020	2021
Inwoners	61.155	61.900	63.000	64.400
<i>toename in begrotingsjaar</i>	745	1.100	1.400	1.200
Woonruimten	23.615	23.965	24.415	24.815
<i>toename in begrotingsjaar</i>	350	450	400	400
Leerlingen VO, per 1 oktober jaar t-1	4.216	4.207	4.264	4.316

Prijscorrectie (inflatie) - en loonontwikkeling

Inflatiecorrectie

De prijscorrectie (inflatie) - en loonontwikkeling is gebaseerd op in het medio maart 2018 door het Centraal Plan Bureau (CPB) uitgebrachte Centraal Economisch Plan (CEP) 2018. De verwachte prijscorrectie (inflatie) in 2019 e.v. bedraagt 2,3%. De uitgavenramingen 2019 worden met inflatie verhoogd. Op basis van een totaal kostenvolume (exclusief loonkosten, kapitaallasten, investeringen etc.) van € 23,5 miljoen en een inflatie van 2,3%, betekent dit voor 2019 een verhoging van de lasten van € 540.000.

Loonontwikkelingen

De huidige cao voor gemeentepersoneel loopt tot 1 januari 2019. Wij hebben momenteel nog geen zicht op de uitkomsten van de cao onderhandelingen. Het CPB verwacht in 2019 e.v. een stijging van de loonkosten van 3,2%. Dit zou voor onze gemeente een verhoging van de loonkosten van € 814.000 betekenen. Tegenover deze verhoging van de loonkosten staat naar verwachting (deels) een hogere bijdrage vanuit het Rijk. Hierdoor nemen wij in deze kaderbrief geen bedragen voor de loonontwikkeling op.

Met betrekking tot mutaties in secundaire arbeidsvoorwaarden of emolumenten als gevolg van de harmonisatie arbeidsvoorwaarden, zullen kosten gemaakt moeten worden om dit te implementeren. Het zwaartepunt van de invoering ligt in 2020, daarnaast zullen in 2019 incidentele kosten vallen in het kader van de voorbereidingen die moeten worden getroffen. Er is nu nog te weinig zicht op deze gevolgen om hier een bedrag aan te koppelen.

Tarievenbeleid met betrekking tot belastingen

Tarievenbeleid met betrekking tot belastingen en leges

- *Belastingen*

De tarieven van de algemene belastingen worden als uitgangspunt niet geïndexeerd. Slechts indien uit de doorrekening van de kosten blijkt dat verhoging van de belastingen noodzakelijk is worden de tarieven bij het uitwerken van de Begroting 2019-2022 op specifieke belastingen aangepast.

- *Leges*

De tarieven van de leges worden niet standaard geïndexeerd. Slechts indien uit de doorrekening van de kosten blijkt dat in relatie tot de kostendekkendheid de leges moeten worden aangepast zullen de tarieven worden aangepast.

Rente

Rente ontwikkelingen

- *Interne Rekenrente*

De door te berekenen rente aan investeringen exclusief grondexploitaties bedraagt 0,90% vanaf 2018. De door te berekenen rente aan grondexploitaties is, conform de regels van het BBV, 2,15%. Deze rentes worden bij het opstellen van de Begroting 2019-2022 opnieuw berekend en eventueel aangepast.

- *Nieuwe langlopende geldleningen*

Voor nieuw af te sluiten langlopende leningen, onder andere in verband met herfinanciering van bestaande leningen wordt in 2019 1,0% gehanteerd en vanaf 2020 1,5%. Dit resulteert in een voordeel van € 783.000 in 2019 en € 679.000 de jaren daarna.

- *Rente ontwikkeling grondexploitatie*

Conform het MPG 2018 waarin de grondexploitaties zijn bijgesteld is ook het bedrag aan toegerekende rente aangepast. Dit heeft te maken met de mutaties op de kosten en opbrengsten binnen de grondexploitatie. Ten opzichte van het MPG 2017 neemt het geïnvesteerde vermogen in de grondexploitaties de komende jaren minder snel af door een meer behouden raming van de woningbouwplanning van enkele projecten. Voor de algemene dienst betekent dit een voordeel omdat er meer rente doorbelast wordt aan de grondexploitaties. Hier tegenover staan voor de eerste jaren hogere rentelasten in het MPG 2018 t.o.v. 2017.

EMU-saldo

EMU-saldo/Wet Hof (Wet Houdbare OverheidsFinanciën)

EMU-saldo/Wet Hof (Wet Houdbare OverheidsFinanciën)

De Europese lidstaten hebben besloten een grens aan het nationale begrotingstekort van 3% van het bruto binnenlands product (BBP) te stellen (het EMU-saldo) en de overheidsschuld niet meer dan 60% van het BBP te laten bedragen. De regering heeft besloten om de Europese afspraken over de begrotingsdiscipline op te nemen in de Wet Houdbare Overheidsfinanciën (HOF). Omdat ook gemeenten, provincies en waterschappen bijdragen aan het begrotingstekort van de collectieve sector, bepaalt de wet dat niet alleen het Rijk maar ook de decentrale overheden zich moeten houden aan de doelstellingen uit het aangepaste Stabiliteits- en Groeipact. Het aandeel van de decentrale overheden in de norm van 3% is 0,5% van het BBP. Het IPO, de VNG en de UvW zijn onderling een verdeling van de tekortnorm overeen gekomen, nl. gemeenten 0,32%, provincies 0,11% en waterschappen 0,07%. Om de afzonderlijke provincie en gemeenten een beeld te geven wat dit voor hen betekent, publiceert het ministerie BZK individuele EMU-referentiewaarden. Een individuele EMU-referentie waarde betreft geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een provincie of gemeente op basis van zijn begrotingstotaal in de gezamenlijke tekortnorm heeft. Deze waarden zijn voornamelijk bedoeld om het eigen EMU-saldo te monitoren en te beheersen, zoals bedoeld. Gedurende de huidige kabinetsperiode past het rijk overigens geen sancties toe als gevolg van overschrijding van de tekortnorm. Wel kan strikt genomen een eventuele boete uit Europa worden doorberekend aan de decentrale overheden. Gemeenten dienen (art. 19 BBV) het EMU-saldo van het voorgaande jaar, het actuele begrotingsjaar en het volgende jaar op te nemen in de begrotingsstukken.

Het berekende EMU-saldo geeft de omvang weer van ons aandeel in het nationale EMU-saldo.

Toelichting op berekening EMU saldo

De begroting 2019 geeft een berekend overschot op het EMU-saldo van € 6,12 mln. Bij een tekort draagt Lansingerland nadelig en bij een overschot positief bij aan de gezamenlijke tekortnorm.

		2018	2019
		Bedragen x € 1.000	Bedragen x € 1.000
	Omschrijving	Volgens primitieve begroting	Volgens begroting 2019
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q.	2.653	746

	onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)		
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	7.153	8.132
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie minus de vrijval van de voorzieningen ten bate van de exploitatie	-1.453	1.136
4	Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	17.057	20.257
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	0	0
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	0	0
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	25.018	25.275
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord	36.133	41.639
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	0	0
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten	0	0
11	Verkoop van effecten:		
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	Nee	Nee
b	Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?	0	0
Berekend EMU-Saldo		2.411	6.121

BBV: Begroting 2019 naar taakvelden

BBV: Begroting 2019 naar taakvelden

In onderstaande tabel wordt de gemeentebegroting van Lansingerland gepresenteerd conform de nieuwe taakveldindeling uit de vernieuwde BBV-voorschriften.

<i>Bedragen x € 1.000</i>								
	2019		2020		2021		2022	
(sub)taakvelden	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
0.1 Bestuur	2.908	0	2.904	0	2.904	0	2.904	0
0.2 Burgerzaken	2.420	732	2.209	633	2.235	670	2.256	687
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	237	23	181	23	181	23	180	23
0.4 Overhead	14.544	330	15.059	233	15.174	233	15.331	233
0.5 Treasury	4.345	7.521	3.430	6.891	3.101	6.470	3.028	6.098
0.61 OZB woningen	387	8.667	366	8.831	370	8.977	376	9.123
0.62 OZB niet-woningen	0	5.939	0	5.950	0	5.961	0	5.972
0.64 Belastingen overig	0	554	0	554	0	554	0	354
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	65.554	0	66.911	0	68.285	0	69.651
0.8 Overige baten en lasten	2.090	0	2.645	0	3.358	0	3.794	0
0.10 Mutaties reserves	971	4.164	972	2.220	1.067	2.241	1.067	1.974

0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	3.939	0	3.234	0	4.202	0	4.076	0
Hoofdtakveld: 0	31.840	93.485	31.001	92.246	32.591	93.414	33.013	94.114
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	3.275	42	3.317	42	3.317	42	3.313	42
1.2 Openbare orde en veiligheid	1.382	70	1.382	70	1.283	70	1.283	70
Hoofdtakveld: 1	4.657	112	4.699	112	4.599	112	4.595	112
2.1 Verkeer en vervoer	8.096	537	8.429	537	8.457	537	8.999	530
2.2 Parkeren	69	0	69	0	75	0	69	0
2.5 Openbaar vervoer	15	0	0	0	0	0	0	0
Hoofdtakveld: 2	8.180	537	8.499	537	8.531	537	9068	530
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	152	78	152	78	152	78	152	78
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	194	165	194	165	186	165	186	165
3.4 Economische promotie	451	2	451	2	451	2	442	2
Hoofdtakveld: 3	797	246	797	246	789	246	780	246
4.1 Openbaar basisonderwijs	373	0	373	0	373	0	371	0
4.2 Onderwijshuisvesting	6.011	245	5.307	245	5.304	245	5.399	245
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.528	308	1.472	257	1.469	206	1.353	155

Hoofdtakveld: 4	7.913	554	7.152	503	7.146	451	7.124	400
5.1 Sportbeleid en activering	63	0	63	0	63	0	62	0
5.2 Sportaccommodaties	5064	2.330	4.762	2.330	4.459	2.330	4.678	2.330
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	419	0	419	0	419	0	417	0
5.4 Musea	16	0	16	0	16	0	16	0
5.5 Cultureel erfgoed	33	0	33	0	32	0	32	0
5.6 Media	848	0	949	0	949	0	949	0
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	6.287	21	5.710	21	5.969	21	5.451	21
Hoofdtakveld: 5	12.730	2.352	11.953	2.352	11.907	2.352	11.605	2.352
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	9.378	48	9.284	48	9.111	48	9.136	48
6.2 Wijkteams	0	0	0	0	0	0	0	0
6.3 Inkomensregelingen	12.851	9.463	12.803	9.463	12.803	9.464	12.801	9.466
6.4 Begeleide participatie	274	0	316	0	316	0	315	0
6.5 Arbeidsparticipatie	1.072	1	1.088	1	1.103	1	1.100	1
6.6 Maatwerkvoorziening en (WMO)	701	0	698	0	698	0	698	0

6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	4.452	329	4.444	324	4.444	344	4.442	338
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	9.800	1	10.877	1	11.247	1	11.100	1
Hoofdtakveld: 6	38.528	9.842	39.510	9.837	39.722	9.858	39.591	9.854
7.1 Volksgezondheid	328	3	328	3	328	3	328	3
7.2 Riolering	5.103	6.449	5.344	6.670	5.553	6.890	5.617	7.010
7.3 Afval	4.832	6.010	4.761	6.010	4.772	6.095	4.802	6.180
7.4 Milieubeheer	2.760	200	2.761	200	2.739	200	2.739	200
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	195	212	202	212	203	212	202	212
Hoofdtakveld: 7	13.217	12.784	13.396	13.095	13.595	13.400	13.688	13.604
8.1 Ruimtelijke ordening	1.686	17	1.669	17	1.651	17	1.636	17
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	30.583	29.901	21.648	21.167	13.476	12.955	9.186	8.651
8.3 Wonen en bouwen	2.295	2.507	2.295	2.507	1.840	2.507	1.802	2.207
Hoofdtakveld: 8	34.565	32.425	25.612	23.691	16.967	15.479	12.624	10.875
Eindtotaal	152.426	152.426	142.618	142.618	135.850	135.850	132.088	132.088

testje

Tabel 5.2.3.6 Vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar

Bedragen x €
1.000

Naam	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021
MVA	100	100	200
FVA	100	100	10.000
IVA	100	200	-100
Totaal	300	400	10.100

Tabel 5.2.3.6 Vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar

			Bedragen x € 1.000
Naam	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021
MVA	100	100	200
FVA	100	100	10.000
IVA	100	200	-100
Totaal	300	400	10.100

Testen

Tabel 5.2.3.6 Vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar

			Bedragen x € 1.000
Naam	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021
MVA	100	100	200
FVA	100	100	10.000
IVA	100	200	-100
Totaal	300	400	10.100

Tabel 5.2.3.6 Vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar

			Bedragen x € 1.000
Naam	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021
MVA	100	100	200
FVA	100	100	10.000
IVA	100	200	-100
Totaal	300	400	10.100

BBV: Beleidsindicatoren

BBV: Beleidsindicatoren

In onderstaande tabel wordt de verplichte basisset van beleidsindicatoren getoond, conform de vernieuwde BBV-voorschriften.

#	Taakveld	Indicator	Waarde	Periode
1.	0. Bestuur en ondersteuning	Formatie	5,92 FTE per 1.000 inwoners	2018
2.	0. Bestuur en ondersteuning	Bezetting	5,32 FTE per 1.000 inwoners	2018
3.	0. Bestuur en ondersteuning	Apparaatskosten	€ 494,40 per inwoner	2017
4.	0. Bestuur en ondersteuning	Externe inhuur	10,4% van totale loonsom + externe inhuur	2017
5.	0. Bestuur en ondersteuning	Overhead	10,4% van de totale lasten	2019
6.	1. Veiligheid	Verwijzingen Halt	98 per 10.000 inwoners	2017
7.	1. Veiligheid	Harde kern jongeren	0,2 per 10.000 inwoners	2014
8.	1. Veiligheid	Winkeldiefstallen	0,7 per 1.000 inwoners	2017
9.	1. Veiligheid	Geweldsmisdrijven	3,4 per 1.000 inwoners	2017
10.	1. Veiligheid	Diefstallen uit woning	3 per 1.000 inwoners	2017
11.	1. Veiligheid	Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	3,6 per 1.000 inwoners	2017
12.	2. Verkeer en vervoer	Ziekenhuisopname na verkeersongeval met motorvoertuig	12%	2015
13.	2. Verkeer en vervoer	Overige vervoersongevallen met een	9%	2015

		gewonde fietser		
14.	3. Economie	Funcziemengingsindex (verh. banen/woningen)	52,70%	2017
15.	3. Economie	Bruto Gemeentelijk Product (index verh. verwacht/gemeten)	99	2013
16.	3. Economie	Vestigingen (van bedrijven)	130 per 1.000 inwoners (15-64 jr)	2017
17.	4. Onderwijs	Absoluut verzuim	0,17 per 1.000 leerlingen	2017
18.	4. Onderwijs	Relatief verzuim	0 per 1.000 leerlingen	2017
19.	4. Onderwijs	Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)	1,30%	2016
20.	5. Sport, cultuur en recreatie	Niet-sporters	40,10%	2016
21.	6. Sociaal domein	Banen	675,4 per 1.000 inwoners (15-64 jr)	2017
22.	6. Sociaal domein	Jongeren met een delict voor de rechter	1,02%	2015
23.	6. Sociaal domein	Kinderen in uitkeringsgezin	3,00%	2015
24.	6. Sociaal domein	Netto arbeidsparticipatie	72,70%	2017
25.	6. Sociaal domein	Achterstandsleerlingen	4,26%	2012
26.	6. Sociaal domein	Werkloze jongeren	0,64%	2015
27.	6. Sociaal domein	Personen met een bijstandsuitkering	18,5 per 1.000 inwoners (18 jr en ouder)	2017
28.	6. Sociaal domein	Lopende re-integratievoorzieningen	18 per 1.000 inwoners (15-64jr)	2017

29.	6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdhulp	7,7% van alle jongeren (tm 18 jr)	2017
30.	6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdbescherming	0,70%	2017
31.	6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdreclassering	0,20%	2017
32.	6. Sociaal domein	Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	29 per 1.000 inwoners (15-64jr)	2017
33.	7. Volksgezondheid en Milieu	Omvang huishoudelijk restafval	202	2016
34.	7. Volksgezondheid en Milieu	Hernieuwbare elektriciteit	1,4%	2016
35.	8. Vhrosv	Gemiddelde WOZ waarde	€ 273.000	2017
36.	8. Vhrosv	Nieuw gebouwde woningen	11,5	2016
37.	8. Vhrosv	Demografische druk	76,10%	2018
38.	8. Vhrosv	Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	€ 759	2018
39.	8. Vhrosv	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	€ 794	2018

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl (peildatum 27 juli 2018)

Bijlagen

Reserves en voorzieningen

Reserves en voorzieningen

Reserves	Loop tijd	Max. hoogte	Saldo	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Saldo	Saldo	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Saldo
	Eindjaar	* € 1.000	1-jan-18	2018	2018	2018	31-dec-18	1-jan-19	2019	2019	2019	31-dec-19
Algemene reserve algemene dienst incl. resultaat	onbeperkt	onbeperkt	93.422.634	7.854.869	2.652.480	0	98.625.023	98.625.023	6.293.751	921.791	0	103.996.983
Algemene reserves			93.422.634	7.854.869	2.652.480	0	98.625.023	98.625.023	6.293.751	921.791	0	103.996.983
Reserve Rekenkamer	onbeperkt	variabel	5.881	0	0	0	5.881	5.881	0	0	0	5.881
Reserve Afronding Overbuurtsepolder	2021	2.142	788.895	0	0	0	788.895	788.895	0	0	0	788.895
Reserve Baggeren	onbeperkt	onbeperkt	1.890.284	485.617	173.125	600.000	1.602.776	1.602.776	225.000	1.076.927	0	750.849
Reserve 1e inrichting OLP en meubilair	2018	363	123.676	59.000	165.656	0	0	0	0	0	0	0
Reserve (Tijdelijke) Huisvesting primair onderwijs	2021	1.400	43.160	17.020	0	0	60.180	60.180	0	0	0	60.180
Reserve Overdracht schoolgebouwen	2019	900	0	900.000	465.000	0	435.000	435.000	0	435.000	0	0
Reserve A.M.G. Schmidtpark	2019	5.962	2.430.413	0	75.440	0	2.354.973	2.354.973	0	0	2.354.973	0
Reserve Participatiebudget overgangsrecht	2017	91	91.000	0	91.000	0	0	0	0	0	0	0
Reserve i.a.v. begraafplaats onderhoudsplan	2019	922	125.000	0	0	0	125.000	125.000	0	125.000	0	0
Reserve Bovenwijkse voorzieningen	2023	onbeperkt	1.325.869	0	464.750	0	861.119	861.119	0	70.874	0	790.245
Reserve Nog te maken kosten afgesloten Grondexploitaties	onbeperkt	onbeperkt	68.038	0	0	0	68.038	68.038	0	0	0	68.038
Reserve GO gemeentelijke gebouwen	onbeperkt	onbeperkt	1.873.899	485.415	540.779	0	1.818.535	1.818.535	485.415	1.194.881	0	1.109.079

Bestemmingsreserves			8.766.115	1.930.032	1.975.750	600.000	8.120.397	8.120.397	710.415	2.902.682	2.354.973	3.573.157
Egalisatiereserve Afvalstoffenheffing	onbeperkt	onbeperkt	3.138.883	100.338	2.003.656	0	1.235.565	1.235.565	260.752	334.177	0	1.162.140
Egalisatiereserves			3.138.883	100.338	2.003.656	0	1.235.565	1.235.565	260.752	334.177	0	1.162.140
Totaal reserves			105.327.632	9.885.239	6.631.886	600.000	107.980.985	107.980.985	7.264.918	4.158.650	2.354.973	108.732.280
Voorzieningen												
	Looptijd	Max. hoogte	Saldo	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo	Saldo	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo
	Eindjaar	* € 1.000	1-jan-18	2018	2018	2018	31-dec-18	1-jan-19	2019	2019	2019	31-dec-19
Voorziening Wethouders	onbeperkt	onbeperkt	5.416.270	150.000	922.196	113.442	4.530.632	4.530.632	150.000	207.450	0	4.473.182
Voorziening Afvloeiingsregeling personeel	onbeperkt	onbeperkt	411.872	0	285.202	0	126.670	126.670	0	126.670	0	0
Voorziening Onderhoud gevel gemeentehuis	2018	onbeperkt	1.527.576	0	1.527.576	0	0	0	0	0	0	0
Voorziening Grex	onbeperkt	onbeperkt	3.187.385	963.525	0	0	4.150.910	4.150.910	1.041.538	0	0	5.192.448
Totaal verplichtingen, verliezen en risico's			10.543.103	1.113.525	2.734.974	113.442	8.808.212	8.808.212	1.191.538	334.120	0	9.665.630
Voorziening Riolering	2041	onbeperkt	13.140.097	1.260.156	0	0	14.400.253	14.400.253	1.320.028	0	0	15.720.281
Totaal onderhoudsegalisatievoorzieningen			13.140.097	1.260.156	0	0	14.400.253	14.400.253	1.320.028	0	0	15.720.281
Totaal Voorzieningen			23.683.200	2.373.681	2.734.974	113.442	23.208.465	23.208.465	2.511.566	334.120	0	25.385.911
Voorziening BIE verliezen grondexploitaties	onbeperkt	onbeperkt	45.634.796	798.025	0	0	46.432.821	46.432.821	423.457	0	0	46.856.278
Voorzieningen grond- en hulpstoffen overig (SA)	onbeperkt	onbeperkt	1.739.318	0	0	0	1.739.318	1.739.318	0	0	0	1.739.318
In mindering gebracht op boekwaarde GREX'en & gronden			47.374.114	798.025	0	0	48.172.139	48.172.139	423.457	0	0	48.595.596

Reserves	Looptijd	Max. hoogte	Sald o	Dot atie	Ontt rekking	Vr ij va l	Sald o	Sald o	Dot atie	Ontt rekking	Vr ij va l	Sald o	Sald o	Dot atie	Ontt rekking	Vr ij va l	Sald o
	Eindjaar	* € 1.000	1-jan-20	2020	2020	2020	31-dec-20	1-jan-21	2021	2021	2021	31-dec-21	1-jan-22	2022	2022	2022	31-dec-22
Algemene reserve algemene dienst incl. resultaat	onbep. epe rkt	onbep. epe rkt	103.996.983	3.234.161	725.382	0	106.505.762	106.505.762	4.201.835	739.890	0	109.967.707	109.967.707	4.075.654	754.688	0	113.288.673
Algemene reserves			103.996.983	3.234.161	725.382	0	106.505.762	106.505.762	4.201.835	739.890	0	109.967.707	109.967.707	4.075.654	754.688	0	113.288.673
Reserve Rekenkamer	onbep. epe rkt	variabe l	5.881	0	0	0	5.881	5.881	0	0	0	5.881	5.881	0	0	0	5.881
Reserve Afronding Overbuurtsepo lder	2021	2.142	788.895	0	0	0	788.895	788.895	0	0	0	788.895	788.895	0	0	0	788.895
Reserve Baggeren	onbep. epe rkt	onbep. epe rkt	750.849	225.000	477.111	0	498.738	498.738	225.000	651.858	0	71.880	71.880	225.000	103.538	0	193.342
Reserve 1e inrichting OLP en meubilair	2018	363	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve (Tijdelijke) Huisvesting primair onderwijs	2021	1.400	60.180	0	0	0	60.180	60.180	0	0	0	60.180	60.180	0	0	0	60.180
Reserve Overdracht schoolgebouwen	2019	900	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve A.M.G. Schmidtpark	2019	5.962	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve Participatiebudget overgangsrecht	2017	91	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve i.a.v. begraafplaats onderhoudsplan	2019	922	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve Bovenwijkse	2023	onbep. epe rkt	790.245	0	70.762	0	719.483	719.483	0	70.649	0	648.834	648.834	0	70.537	0	578.297

voorzieningen	rkt																				
Reserve Nog te maken kosten afgesloten Grondexploitatie	onb epe rkt	onb epe rkt	68.038	0	0	0	68.038	68.038	0	0	0	68.038	68.038	0	0	0	68.038				
Reserve GO gemeentelijke gebouwen	onb epe rkt	onb epe rkt	1.109.069	485.415	696.857	0	897.627	897.627	485.415	518.211	0	864.831	864.831	485.415	869.454	0	480.792				
Bestemmingsreserves			3.577	7105	1.240		3.032	3.032	7105	1.2408		2.509	2.509	7105	1.039		2.175				
Egalisatiereserve Afvalstoffenheffing	onb epe rkt	onb epe rkt	1.162.140	261.243	243.986	0	1.179.397	1.179.397	356.983	254.984	0	1.281.396	1.281.396	356.983	170.481	0	1.467.898				
Egalisatiereserves			1.162.140	261.243	243.986	0	1.179.397	1.179.397	356.983	254.984	0	1.281.396	1.281.396	356.983	170.481	0	1.467.898				
Totaal Reserves			108.732	4.205	2.214.09	0	110.724	110.724	5.269	2.235.59	0	113.757	113.757	5.143	1.968.69	0	116.931				
			280	819	8		001	001	233	2		642	642	052	8		996				
Voorzieningen	Looptijd	Max hoogte	Saldo	Dotatie	Bestedin	Vrij	Saldo	Saldo	Dotatie	Bestedin	Vrij	Saldo	Saldo	Dotatie	Bestedin	Vrij	Saldo	Saldo	Dotatie	Bestedin	Vrij
	Ein dja ar	* €	1-jan-20	2020	2020	2020	31-dec-20	1-jan-21	2021	2021	2021	31-dec-21	1-jan-22	2022	2022	2022	31-dec-22	31-dec-22	31-dec-22	31-dec-22	31-dec-22
Voorziening Wethouders	onb epe rkt	onb epe rkt	4.473.182	150.000	212.021	0	4.411.161	4.411.161	150.000	212.021	0	4.349.140	4.349.140	150.000	212.021	0	4.287.119				
Voorziening Afvloeiingsregelingen personeel	onb epe rkt	onb epe rkt	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorziening Onderhoud gevel gemeentehuis	2018	onb epe rkt	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorziening Grex	onb epe rkt	onb epe rkt	5.192.448	0	2.342.276	0	2.850.172	2.850.172	0	591.711	0	2.258.461	2.258.461	0	1.091.107	0	1.167.354				
Totaal verplichtingen, verliezen en risico's			9.665.630	150.000	2.554.297	0	7.261.333	7.261.333	150.000	803.732	0	6.607.601	6.607.601	150.000	1.303.128	0	5.454.473				
Voorziening Riolering	2041	onb epe	15.720.281	1.589.59	0	0	17.309.879	17.309.879	1.892.31	0	0	19.202.196	19.202.196	2.032.42	0	0	21.234.616				

	rkt	8			7			0					
Totaal		15.7	1.5		17.3	17.3	1.8		19.2	19.2	2.0		21.2
onderhoudseg		20.2	89.	0	09.8	09.8	92.	0	02.1	02.1	32.	0	34.6
alisatievoorzie		81	598		79	79	317		96	96	420		16
nngen													
Totaal		25.3	1.7	2.55	24.5	24.5	2.0		25.8	25.8	2.1	1.30	26.6
Voorzieningen		85.9	39.	4.29	0	71.2	71.2	42.	803.	0	09.7	09.7	82.
		11	598	7	12	12	317	732	97	97	420	8	89
Voorziening	onb	46.85	204.		47.06	47.06	314.		47.37	47.37	79.4		47.45
BIE verliezen	epe	6.278	294	0	0.572	0.572	633	0	5.205	5.205	74	0	4.679
grondexploitati	rkt												
es	rkt												
Voorzieningen	onb	1.739			1.739	1.739			1.739	1.739			1.739
grond- en	epe	.318	0	0	.318	.318	0	0	.318	.318	0	0	.318
hulpstoffen	rkt												
overig (SA)	rkt												
In mindering		48.5	204		48.7	48.7	314		49.1	49.1			49.1
gebracht op		95.5	.29	0	0	99.8	99.8	.63	0	14.5	14.5	79.	0
boekwaarde		96	4		90	90	3		23	23	474	0	93.9
GREX'en &													97
gronden													

Toelichting op het overzicht van reserves en voorzieningen

Algemene Reserve

Op 1 januari 2018 was de stand van de Algemene Reserve € 93,4 mln.. Het resultaat van de jaarrekening 2017 is 11,8 mln.. Dit bedrag is gedoteerd aan de algemene reserve. Daarna werden weer enkele bedragen onttrokken conform besluitvorming bij de jaarrekening (€ 707.000 budgetoverheveling, € 900.000 voor een nieuw te vormen reserve ten behoeve van "overdracht schoolgebouwen" en € 270.000 decentralisatie-uitkering asielinstream).

Tevens is bij de Najaarsnota 2017 en in deze begroting voorgesteld om in 2017 € 500.000 te storten in en in 2018 hetzelfde bedrag te onttrekken aan de algemene reserve. Het gaat hier om de verschuiving van de uitvoering van het groot onderhoud aan de Zuidersingel West. De vertraging is te wijten aan enerzijds interne capaciteitsproblemen en anderzijds de hoge dynamiek in het gebied.

In de Najaarsnota 2017 is ook in totaal € 250.000 aan budgetoverhevelingen opgenomen. Deze worden in 2018 weer uit de algemene reserve onttrokken.

De resterende mutaties in 2018 hebben betrekking op de Zomerrapportage 2018. Daarin zien wij onderzoekskosten voor de A13/A16 (€ 25.000), een mutatie op de reserve baggeren (€ 600.000) en een correctie op de egalisereserve (€ 195.000).

De dotaties voor de komende jaren komen overeen met de begrotingssaldi. De onttrekkingen hebben betrekking op de actualisatie van de grondexploitaties.

Reserve Afronding Overbuurtsepolder

De reserve Afronding Overbuurtsepolder heeft een verwachte looptijd tot 2021. De toekomstige uitgaven hieromtrent voor de komende jaren zijn echter nog onvoldoende zeker aan te geven.

Zodoende hebben wij nog geen onttrekking of vrijval opgenomen. Indien de looptijd aangepast moet worden of dat er meer bekend wordt over de eventuele uitgaven zal dit aan de raad worden voorgelegd in een volgende begroting of zomerrapportage.

Reserve (Tijdelijke) Huisvesting primair onderwijs

De reserve (Tijdelijke) Huisvesting primair onderwijs heeft een verwachte looptijd tot 2021. De effecten van de plannen voor diverse tijdelijke huisvestingsvraagstukken van scholen zijn momenteel nog niet helemaal duidelijk. Zodoende hebben wij nog geen onttrekking of vrijval opgenomen. Indien de looptijd aangepast moet worden of dat er meer bekend wordt over de eventuele uitgaven zal dit aan de raad worden voorgelegd in een volgende begroting of zomerrapportage.

Reserve 1e inrichting OLP en meubilair

De reserve 1e inrichting OLP en meubilair valt in 2018 vrij. Het vrij te vallen bedrag wordt conform de Nota Garantstellingen 2015 gedoteerd aan de reserve (Tijdelijke) Huisvesting primair onderwijs.

Structurele mutaties op reserves en voorzieningen

De beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves voor de jaren 2019-2022 zijn:

	2018	2019	2020	2021	2022
					<i>Bedragen x € 1,-</i>
Structurele toevoegingen					
Dotatie reserve baggeren	485.617	225.000	225.000	225.000	225.000
Dotatie reserve GO gemeentelijke gebouwen	485.415	485.415	485.415	485.415	485.415
Dotatie egalisereserve Afvalstoffenheffing	100.338	260.752	261.243	356.983	356.983
Totaal toevoegingen	1.071.370	971.167	971.658	1.067.398	1.067.398
Structurele onttrekkingen					
Onttrekking reserve baggeren	173.125	1.076.927	477.111	651.858	103.538
Onttrekking reserve bovenwijkse voorzieningen	464.750	70.874	70.762	70.649	70.537
Onttrekking reserve GO gemeentelijke gebouwen	540.779	1.194.881	696.857	518.211	869.454
Onttrekking egalisereserve Afvalstoffenheffing	2.003.656	334.177	243.986	254.984	170.481
Totaal onttrekkingen	3.182.310	2.676.859	1.488.716	1.495.702	1.214.010

Investerings

Inleiding

De investeringen binnen de gemeente kunnen we globaal onderscheiden in twee soorten, namelijk de investeringen in de grondexploitatie en de investeringen buiten de grondexploitaties. Deze laatste soort investeringen betreffen hoofdzakelijk vervangingsinvesteringen in de kapitaalgoederen van de gemeente. Voorbeelden hiervan zijn rioleringen en wegen maar ook ICT en schoolgebouwen. Het meerjariginvesteringsplan (MIP) laat de nieuwe (vervangings-)investeringen zien voor de komende jaren. Voor de investeringen beginnende in het jaar 2019 wordt expliciet, bij vaststelling van deze Begroting, toestemming gevraagd om de kredieten voor de investeringen beschikbaar te stellen. Hieronder worden deze nader toegelicht op nut en noodzaak. De investeringen die starten in het jaar 2020 en verder zijn ter illustratie opgenomen om inzicht te geven in het nieuwe investeringsvolume voor de komende jaren.

Investeringsprogramma 2019-2022

		Dorpskern	Totaal	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021
Programma 3	Sportvelden en -terreinen		2.537.000	543.500	381.000	882.500
	BVCB (veld 5)	Bergschenhoek	90.000	28.000	62.000	
	CVV (veld 1)	Berkel en Rodenrijs	62.500	62.500	0	
	HBR (veld 2) - totaal renovatie	Berkel en Rodenrijs	245.000	0	0	245.000
	HBR (veld 3) - totaal renovatie	Berkel en Rodenrijs	244.500	0	0	244.500
	HVB (veld 2) - Zandrenovatie	Bleiswijk	25.000	25.000	0	
	BVCB (veld 3)	Bergschenhoek	400.000	400.000	0	
	Sportpark Het Hoge Land	Berkel en Rodenrijs	37.000	0	37.000	
	SV Soccer Boys (veld 1)	Bleiswijk	132.500	0	0	132.500
	SV Soccer Boys (trainingsstrook)	Bleiswijk	40.500	0	0	40.500
	TOGB (veld 4)	Berkel en Rodenrijs	310.000	28.000	282.000	
	De Kievitten (atletiekveld)	Bleiswijk	41.000	0	0	41.000
	Weidevogels (korfbal kunstgras) - totaal	Bleiswijk	179.000	0	0	179.000

	renovatie					
	CVV (veld 6)	Berkel en Rodenrijs	48.000	0	0	
	HBR (veld 4)	Berkel en Rodenrijs	250.000	0	0	
	BVCB (veld 1)	Bergschenhoek	169.000	0	0	
	HVB (veld 2)	Bleiswijk	263.000	0	0	
Totaal programma 3			2.537.000	543.500	381.000	882.500
Programma 5	Bebording, bestrating en straatmeubilair		1.037.000	200.000	300.000	250.000
	Vervanging bebording, hekwerken en straatmeubilair 2019	Lansingerland	200.000	200.000	0	
	Vervanging bebording, hekwerken en straatmeubilair 2020	Lansingerland	300.000	0	300.000	
	Vervanging bebording, hekwerken en straatmeubilair 2021	Lansingerland	250.000	0	0	250.000
	Vervanging bebording, hekwerken en straatmeubilair 2022	Lansingerland	323.000	0	0	
Groenvoorziening			915.000	250.000	330.000	165.000
	Groen investering 2019	Lansingerland	250.000	250.000	0	
	Groen investering 2020	Lansingerland	330.000	0	330.000	
	Groen investering 2021	Lansingerland	165.000	0	0	165.000
	Groen investering 2022	Lansingerland	170.000	0	0	
Begraafplaats			125.000	125.000	0	
	Uitbreiding begraafplaats Berkel en Rodenrijs	Berkel en Rodenrijs	125.000	125.000	0	
Waterkering			910.500	226.000	100.000	351.000
	Beschoeiing Bergschenhoek	Bergschenhoek	57.000	0	0	57.000

Beschoeiing Berkel en Rodenrijs	Berkel en Rodenrijs	66.000	0	0	66.000
Vervangen beschoeiing Bleiswijk (2021)	Bleiswijk	228.000	0	0	228.000
Vervangen beschoeiing Bleiswijk	Bleiswijk	233.500	0	0	
Vervangen damwand Noordeindseweg	Berkel en Rodenrijs	326.000	226.000	100.000	
Kunstwerken		1.968.000	168.000	194.000	399.000
Vervangen brug Koningsvaren/Adelaarsvaren BH-HB008	Bergschenhoek	75.500	0	15.000	60.500
Vervangen brug Clausstraat BH-HB012	Bergschenhoek	47.500	0	0	47.500
Vervangen brug Klapwijkseweg BR-HB009	Berkel en Rodenrijs	25.000	0	25.000	
Vervangen brug Koetsveldstraat BR-BB089	Berkel en Rodenrijs	153.000	153.000	0	
Vervangen brug Veldspaat BR-HB011	Berkel en Rodenrijs	48.000	15.000	33.000	
Vervangen brug Voorlaan BL-HB005	Bleiswijk	121.000	0	121.000	
Vervangen brug Vlaggenmansdreef BH-HB002	Bergschenhoek	44.000	0	0	44.000
Vervangen brug IJstrandmos BH-HB005	Bergschenhoek	56.000	0	0	56.000
Vervangen brug Watermolen BH-HB007	Bergschenhoek	41.000	0	0	41.000
Vervangen brug Naaldvaren BH-SV016	Bergschenhoek	150.000	0	0	150.000
Vervangen brug Koetsveldstraat / Raadhuislaan BR-HB010	Berkel en Rodenrijs	159.000	0	0	
Investerings 2022 (nieuwe BHP) - Kunstwerken	Lansingerland	1.048.000	0	0	

Openbare verlichting		1.635.500	259.00	610.500	411.5
Renovatie OVL installaties 2019	Lansingerland	170.000	170.000	0	
Renovatie OVL installaties 2020	Lansingerland	188.000	0	188.000	
Renovatie OVL installaties 2021	Lansingerland	294.500	0	0	294.5
Renovatie OVL installaties 2022	Lansingerland	354.500	0	0	
Vervangen masten en armaturen Bomenbuurt	Bleiswijk	170.500	0	170.500	
Vervangen masten en armaturen Vogelbuurt	Berkel en Rodenrijs	245.000	44.000	144.000	57
Vervangen OVL Noordeindseweg	Berkel en Rodenrijs	90.000	45.000	45.000	
Vervangen OVL installatie Bloemenbuurt	Berkel en Rodenrijs	123.000	0	63.000	60.0
Riolering		9.750.501	100.000	1.453.500	2.794.5
Vervanging en renovatie riool Gemeentewerf (centrum)	Berkel en Rodenrijs	74.500	0	0	74.5
Renovatie riool Julianalaan (deel Beethovenlaan-N209)	Bergschenhoek	408.500	0	24.500	384.0
Verbeteringsmaatregelen riool Hoeksekade - Julianalaan	Bergschenhoek	247.500	0	24.000	222.0
Vervanging en rioolrenovaties dorp noord	Bergschenhoek	49.500	0	0	49.5
Vervanging en rioolrenovaties dorp zuid	Bergschenhoek	34.500	0	0	34.5
Vervanging en rioolrenovaties Schildersbuurt	Bleiswijk	282.500	0	14.500	263.0
Vervanging en rioolrenovaties	Berkel en Rodenrijs	253.500	0	10.500	235.5

Weidebloembuurt					
Vervanging/aanpassing riool terrein Hergerborch	Berkel en Rodenrijs	144.500	0	144.500	
Vervanging/aanpassing vrijval riool Westersingel (centrum)	Berkel en Rodenrijs	149.000	0	149.000	
Vervanging/vrijval riool (te verdelen per 2020-2021)	Lansingerland	1.086.500	0	1.086.500	
Vervanging/vrijval riool (te verdelen per 2021-2022)	Lansingerland	1.531.500	0	0	1531.5
Vervanging/vrijval riool (te verdelen per 2022-2023)	Lansingerland	5.388.000	0	0	
Verbetering afvoercapaciteit Industrieweg	Berkel en Rodenrijs	100.000	100.000	0	
Rioolgemalen		2.538.500	603.000	702.500	747.0
Renovatie elektro-/mech. Bergbezinkbassins 2020 (gepland 3 st)	Lansingerland	70.000	0	70.000	
Renovatie Hoofd-en gebiedsrioolgemalen 2019 (gepland 10 st)	Lansingerland	368.000	333.000	35.000	
Renovatie Hoofd-en gebiedsrioolgemalen 2020 (gepland 12 st)	Lansingerland	362.500	0	327.500	35.0
Renovatie Hoofd-en gebiedsrioolgemalen 2021 (gepland 12 st)	Lansingerland	442.000	0	0	442.0
Renovatie Hoofd-en gebiedsrioolgemalen 2022	Lansingerland	216.000	0	0	
Vervangen pompen en datatransmissie drukriolering 2019	Lansingerland	270.000	270.000	0	
Vervangen pompen en datatransmissie drukriolering 2020	Lansingerland	270.000	0	270.000	
Vervangen pompen en	Lansingerland	270.000	0	0	270.0

datatransmissie drukriolering 2021						
Vervangen pompen en datatransmissie drukriolering 2022	Lansingerland	270.000	0	0		
Speelvoorzieningen		2.092.500	220.500	231.000		761.000
Vervanging speeltoestellen 2019	Lansingerland	220.500	220.500	0		
Vervanging speeltoestellen 2020	Lansingerland	231.000	0	231.000		
Vervanging speeltoestellen 2021	Lansingerland	761.000	0	0		761.000
Vervanging speeltoestellen 2022	Lansingerland	880.000	0	0		
Afval		272.000	116.000	126.000		15.000
Vervangen zuilen afvalcontainers	Lansingerland	272.000	116.000	126.000		15.000
Wegen, straten en pleinen		9.531.850	850.000	978.000		4.518.000
Reconstructie Noordeindseweg	Berkel en Rodenrijs	1.288.500	850.000	438.500		
Reconstructie Zuidersingel	Berkel en Rodenrijs	640.000	0	40.000		600.000
Reconstructie Julianalaan (deel Beethovenlaan-N209)	Bergschenhoek	446.500	0	0		446.500
Investerings 2021 (nieuwe BHP)	Lansingerland	1.000.000	0	0		1.000.000
Investerings 2022 (nieuwe BHP) - wegen	Lansingerland	2.808.350	0	0		
Reconstructie Bloemenbuurt	Berkel en Rodenrijs	762.000	0	0		762.000
Reconstructie Gemeentewerf (centrum)	Berkel en Rodenrijs	140.000	0	0		140.000
Reconstructie Kerkstraat (centrum)	Bergschenhoek	59.000	0	59.000		

	Reconstructie Schildersbuurt	Bleiswijk	588.500	0	25.500	185.500
	Reconstructie Weidebloembuurt	Berkel en Rodenrijs	484.500	0	12.000	472.500
	Rehabilitatie Westersingel	Berkel en Rodenrijs	1.314.500	0	403.000	911.500
Totaal programma 5			30.812.351	3.117.500	5.025.500	10.412.500
Kostenplaatsen	Beheer en Onderhoud, tractie en gereedschap		855.000	320.000	280.000	150.000
	1-VPB-76 Ford Transit	Lansingerland	70.000	70.000	0	
	1-VPB-77 Ford Transit	Lansingerland	70.000	0	70.000	
	2-VNJ-57 Ford Transit	Lansingerland	70.000	70.000	0	
	2-VRH-69 Ford Connect	Lansingerland	35.000	35.000	0	
	2-VVG-21 Ford Transit	Lansingerland	70.000	0	70.000	
	8-VNZ-43 Ford Transit	Lansingerland	70.000	70.000	0	
	8-VVF-73 Ford Transit	Lansingerland	70.000	0	70.000	
	23-BT-PN Piaggio Porter	Lansingerland	50.000	50.000	0	
	7-VDG-64 VW	Lansingerland	70.000	0	70.000	
	Johnston veegmachine	Lansingerland	150.000	0	0	150.000
	VJ-036-J Ford Transit	Lansingerland	70.000	0	0	
	VH-506-X Ford Connect	Lansingerland	35.000	0	0	
	Houtversnipperaars VanDaele	Lansingerland	25.000	25.000	0	
	Gladheidsbestrijding		215.000	125.000	90.000	
	Nido Stratos B06L-12 BCL-280	Lansingerland	90.000	45.000	45.000	
	Nido Stratos B08LL-27	Lansingerland	35.000	35.000	0	
	Nido Stratos B40-36	Lansingerland	90.000	45.000	45.000	

Facilitair		100.000	100.000	0	
Investerings inventaris en kantoormeubilair	Lansingerland	100.000	100.000	0	
ICT		1.565.000	495.000	270.000	350.000
Investerings ICT 2019 hardware	Lansingerland	395.000	395.000	0	
Investerings ICT 2019 software	Lansingerland	100.000	100.000	0	
Investerings ICT 2020 hardware	Lansingerland	130.000	0	130.000	
Investerings ICT 2020 software	Lansingerland	140.000	0	140.000	
Investerings ICT 2021 hardware	Lansingerland	300.000	0	0	300.000
Investerings ICT 2021 software	Lansingerland	50.000	0	0	50.000
Investerings ICT 2022 hardware	Lansingerland	400.000	0	0	
Investerings ICT 2022 software	Lansingerland	50.000	0	0	
Totaal kostenplaatsen		2.735.000	1.040.000	640.000	500.000
Eindtotaal		36.084.351	4.701.000	6.046.500	11.794.500

Investeringsvolume

Ten opzichte van de begroting 2018 is het totale investeringsvolume op de nieuwe investeringen over de periode 2019-2022 stabiel gebleven.

	2019	2020	2021	2022
Begroting 2018 (excl. investeringen 2018)	4.820.000	7.450.500	10.122.001	0
Begroting 2019	4.701.000	6.046.500	11.794.501	13.542.350

0

Verschil	-119.000	1.404.000	1.672.500	13.542.350
----------	----------	-----------	-----------	------------

Kapitaallasten

In de investeringen 2019 zijn er wel aanpassingen geweest ten opzichte van de begroting 2018. Daarnaast is de fasering van diverse kredieten aangepast. De aanpassingen hebben o.a. plaatsgevonden bij de investeringen van sport, begraafplaats, waterkering, rioolgemalen, wegen en ICT. Het nieuwe investeringsvolume met de bijbehorende faseringen en afschrijvingstermijnen, zorgt voor lagere kapitaallasten t.o.v. de begroting 2018. Dit effect komt mede door het lagere rentepercentage. Onderstaand overzicht betreft enkel nieuwe investeringen vanaf 2019. Het totale investeringsvolume inclusief de reeds geaccordeerde investeringen door de raad ligt hoger.

	Bedragen x € 1,-			
	2019	2020	2021	2022
Begroting 2018 (excl. investeringen 2018)	379.139	978.821	1.765.993	0
Begroting 2019	371.899	837.074	1.612.422	2.492.254
Verschil	-7.240	-141.747	-153.571	2.492.254

Investeringen 2019

		Bedragen x € 1,-
Nr.	Omschrijving investering	Omvang investering
1	BVCB (veld 5)	90.000
2	CVV (veld 1)	62.500
3	HVB (veld 2) - Zandrenovatie	25.000
4	BVCB (veld 3)	400.000
5	TOGB (veld 4)	310.000
6	Vervanging bebording, hekwerken en straatmeubilair 2019	200.000
7	Groen investering 2019	250.000
8	Uitbreiding begraafplaats Berkel en Rodenrijs	125.000
9	Vervangen damwand Noordeindseweg	326.000
10	Vervangen brug Koetsveldstraat BR-BB089	153.000

11	Vervangen brug Veldspaat BR-HB011	48.000
12	Renovatie OVL installaties 2019	170.000
13	Vervangen masten en armaturen Vogelbuurt	245.000
14	Vervangen OVL Noordeindseweg	90.000
15	Verbetering afvoercapaciteit Industrierweg	100.000
16	Renovatie Hoofd-en gebiedsrioolgemalen 2019 (gepland 10 st)	368.000
17	Vervangen pompen en datatransmissie drukriolering 2019	270.000
18	Vervanging speeltoestellen 2019	220.500
19	Vervangen zuilen afvalcontainers	272.000
20	Reconstructie Noordeindseweg	1.288.500
21	1-VPB-76 Ford Transit	70.000
22	2-VNJ-57 Ford Transit	70.000
23	2-VRH-69 Ford Connect	35.000
24	8-VNZ-43 Ford Transit	70.000
25	23-BT-PN Piaggio Porter	50.000
26	Houtversnipperaars VanDaele	25.000
27	Nido Stratos B06L-12 BCL-280	90.000
28	Nido Stratos B08LL-27	35.000
29	Nido Stratos B40-36	90.000
30	Investerings inventaris en kantoormeubilair	100.000
31	Investerings ICT 2019 hardware	395.000
32	Investerings ICT 2019 software	100.000
Totaal aan investeringen 2019		6.143.500

Toelichting op de Meerjaren Investerings Planning (MIP), jaarschijf 2019

Onderstaand geven wij een toelichting op de nut en noodzaak van de investeringen die hun oorsprong hebben in jaarschijf 2019. De totale kredietaanvraag bedraagt € 6.143.500 waarvan € 4.701.000 in 2019 wordt geïnvesteerd en € 1.442.500 in 2020 en verder. De investeringskredieten worden met vaststelling van deze begroting vrijgegeven.

Algemene toelichting investeringstabel

Een aantal van bovenstaande investeringen worden gefaseerd uitgevoerd over de jaren heen. Deze fasering is te vinden in het investeringsprogramma 2019-2022 eerder in deze bijlage.

Sportvelden en -terreinen

1 t/m 5 Sportvelden (€ 887.500)

De investeringen voor de sportvelden en -terreinen zijn conform het beheerplan sportcomplexen. De sportvelden zijn verdeeld over de drie kernen en moeten gerenoveerd worden om te blijven voldoen aan de kwaliteitseisen van de sportbonden. Het krediet voor de renovatie van BVCB veld 3 wordt ook gebruikt om duurzame inlage toe te passen.

6. Vervanging bebording, hekwerken en straatmeubilair 2019 (€ 200.000)

In afwijking tot de MIP 2018 zijn de investeringen bebording, hekwerken en straatmeubilair samengevoegd. Het benodigde krediet is lager dan opgenomen in het Beheerplan. Visuele inspecties tonen aan dat het aantal vervangingen vanwege onder andere beschadigingen, vandalisme, onvoldoende reflectie en slijtage lager is dan verwacht.

7. Groen investering 2019 (€ 250.000)

In 2019 gaan de groen werkzaamheden voor de Bomenbuurt Bleiswijk en de Vogelbuurt in Berkel en Rodenrijs van start. Deze werkzaamheden zullen doorlopen in 2020. Daarnaast is er budget opgenomen voor klimaatadaptatie in onder andere Bergschenhoek - Project Dorp Noord-Oost.

8. Uitbreiding begraafplaats Berkel en Rodenrijs (€ 125.000)

In 2019 breiden we de gemeentelijke begraafplaats van Berkel en Rodenrijs uit. Door de uitbreiding is er de komende 30 jaar voldoende begraafplaatscapaciteit. In 2013 heeft de gemeenteraad reeds ingestemd met de uitbreiding (BR1300074). In de overige kernen is met de huidige situatie al voldoende capaciteit.

9. Vervangen damwand Noordeindseweg (€ 326.000)

De damwand aan de Noordeindseweg moet vervangen worden, nieuwe oeverbescherming is noodzakelijk voor de dijkophoging. Deze investering is conform het Beheerplan, we vervroegen alleen deze werkzaamheden in verband met de integrale aanpak van de weg.

10. Vervangen brug Koetsveldstraat BR-BB089 (€ 153.000)

De brug aan de Koetsveldstraat in Berkel en Rodenrijs wordt vervangen conform beheerplan. Uit visuele inspectie blijkt dat het brugdek in slechte staat is en vervanging daarom noodzakelijk is. We halen het project naar voren om de werkzaamheden integraal uit te voeren met het fietsvrij maken van het Berkelse dijkje conform het Mobiliteitsplan. Afstemming met de Erfgoedcommissie hierover vind plaats.

11. Vervangen brug Veldspaat BR-HB011 (€ 48.000)

De brug aan de Veldspaat in Berken en Rodenrijs wordt vervangen conform beheerplan. Uit visuele inspectie is gebleken dat het brugdek in slechte staat is en vervanging daarom noodzakelijk is.

12. Renovatie OVL installaties 2019 (€ 170.000)

Inspecties tonen aan dat vervanging van masten en armaturen noodzakelijk is in verband met de betrouwbaarheid van de verlichting. De verlichtingsinstallatie is inmiddels ouder dan de technische levensduur. Gelijktijdig voeren we energiebesparende aanpassingen door waardoor het energieverbruik daalt.

13. Vervangen masten en armaturen Vogelbuurt (€ 245.000)

Inspecties tonen aan dat vervanging van masten en armaturen noodzakelijk is in verband met de betrouwbaarheid van de verlichting. De verlichtingsinstallatie is inmiddels ouder dan de technische levensduur. Gelijktijdig voeren we energiebesparende aanpassingen door waardoor het energieverbruik daalt. De werkzaamheden behoren tot de integrale aanpak van de wijk.

14. Vervangen OVL Noordeindseweg (€ 90.000)

Inspecties tonen aan dat vervanging van masten en armaturen noodzakelijk is in verband met betrouwbaarheid van de verlichting. De verlichtingsinstallatie is inmiddels ouder dan de technische levensduur. Gelijktijdig voeren we energiebesparende aanpassingen door waardoor het energieverbruik daalt. De werkzaamheden behoren tot de integrale aanpak van de weg.

15. Verbetering afvoercapaciteit Industrieweg (€ 100.000)

Het gebied rond de industrieweg is kwetsbaar gebleken voor wateroverlast als gevolg van hevige neerslag. Een aantal panden in het gebied ligt laag waardoor wateroverlast snel kan leiden tot schade bij ondernemers. Rekening houdend met toenemende kansen op hevige neerslag als gevolg van klimaatverandering verbeteren we de afvoercapaciteit van de hemelwaterriolering in het gebied waardoor de kans op water op straat en wateroverlast wordt verkleind.

16. Renovatie Hoofd- en gebiedsrioolgemalen 2019 (gepland 10 st) (€ 368.000)

Inspecties tonen aan dat het elektrische en mechanische deel van een tiental gemalen gerenoveerd dient te worden in 2019.

17. Vervangen pompen en datatransmissie drukriolering 2019 (€ 270.000)

Inspecties tonen aan dat een deel van de drukriolering gerenoveerd dient te worden.

18. Vervanging speeltoestellen 2019 (€ 220.500)

In 2019 gaan wij op basis van de inspectiegegevens speelvoorzieningen vervangen. Grotere projecten zijn het Irispark en de Steenbreekvaren.

19. Vervangen zuilen afvalcontainers (€ 272.000)

Uit inspectie blijkt dat vervanging van zuilen ook in komende jaren noodzakelijk is.

20. Reconstructie Noordeindseweg (€ 1.288.500)

Deze investering is conform het beheerplan en sluit aan op de noodzakelijk dijkophoging vanuit Hoogheemraadschap Delfland. Gelijktijdig realiseren we conform het Mobiliteitsplan een 30 km/h zone. We voeren de werkzaamheden integraal uit.

21 t/m 26 Tractie en gereedschap (€ 320.000)

De technische afschrijvingstermijn van de voertuigen is 8 jaar. Het te vervangen gedeelte van het voertuigenpark is eind 2018 8 jaar of meer in gebruik. Daarmee is de ingeschatte technische afschrijvingsduur voltooid. In het voorjaar van 2019 beoordelen we hoe het wagenpark zich heeft gehouden en welke voertuigen we medio 2019 vervangen. Bij deze beoordeling kijken we ook naar verduurzaming van het wagenpark.

27 t/m 29 Gladheidsbestrijding (€ 215.000)

Voor de uitvoering van de gladheidsbestrijding hebben we in het voorjaar 2018 beoordeeld welke strooiers we moeten vervangen. Bij de aanschaf van de strooiers kiezen we voor een toekomstbestendige uitvoering.

30. Investerings inventaris en kantoormeubilair (€ 100.000)

Om TOPwerken en het organisatie ontwikkeltraject goed te laten slagen, zijn aanpassingen op het gebied van huisvesting en facilitaire zaken noodzakelijk. Binnen de projectbudgetten is hiervoor eerder geen budget aangevraagd. We vragen een krediet aan van € 100.000. Hiervoor is geen directe dekking. Echter, bij scherper begroten is op het budget onderhoud gebouwen van de kostenplaats Facilitaire zaken structureel 150.000 afgeraamd.

31. Investerings ICT 2019 hardware (€ 395.000)

- **Vervanging Audiovisuele middelen Raadszaal (€ 120.000)**
De audiovisuele middelen zijn economisch en technisch afgeschreven en aan vervanging toe. De middelen zijn belangrijk voor de ondersteuning van raadsvergaderingen en andere bijeenkomsten. We voeren dit project in nauwe samenwerking met de griffie en gemeenteraad uit.
- **Vervanging Datacenter en Access Switches (€ 275.000)**

De basis van ons computernetwerk wordt gevormd door de apparatuur die het datatransport tussen netwerkservern en werkplekken verzorgt. De huidige apparatuur is verouderd. Om een goede performance voor het nieuwe platform voor TOP-werken te kunnen garanderen is vervanging noodzakelijk.

32. Investerings ICT 2019 software (€ 100.000)

- **Aanschaf tools voor logging en hardening (€ 52.000)**

In het kader van informatiebeveiliging (BIG) moeten wij een aantal technische maatregelen implementeren. Het gaat om maatregelen m.b.t. hardening en logging van systemen. Hiervoor investeren wij in oplossingen (applicaties) waarmee wij deze maatregelen kunnen uitvoeren.

- **Aanschaf tooling governance (€ 13.000)**

Om goed te kunnen rapporteren/verantwoorden over informatieveiligheid en privacy investeren wij in specifieke software die dit ondersteunt.

- **Ontwikkeling zaakstelsel (€ 35.000)**

In 2019 werken wij verder aan de implementatie van het zaakstelsel. Nieuwe processen worden in het zaakstelsel opgenomen. Hiervoor zijn aanvullende werkzaamheden (o.a. koppelingen) noodzakelijk.

Kasgeldlimiet en renterisiconorm

Kasgeldlimiet en renterisiconorm

Bedragen x €
1.000

Kasgeldlimiet	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Omvang begroting 2019-2022	147.516	138.412	130.580	126.945
1. Toegestane kasgeldlimiet				
In procenten van de grondslag	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
In bedragen	12.538	11.765	11.099	10.790

Renterisico's afgedekt met CAP	0	0	0	0
Totaal kasgeldlimiet	12.538	11.765	11.099	10.790
2. Omvang vlottende schuld				
Opgenomen gelden < 1 jaar	2.538	1.765	1.099	790
Schuld in rekening courant	10.000	10.000	10.000	10.000
Gestorte gelden door derden < 1 jaar	0	0	0	0
Overige geldleningen (geen vaste schuld)	0	0	0	0
Totaal omvang vlottende schuld	12.538	11.765	11.099	10.790
3. Vlottende middelen				
Contante gelden in kas	0	0	0	0
Tegoeden in rekening courant	0	0	0	0
Overige uitstaande gelden < 1 jaar	0	0	0	0
Totaal vlottende middelen	0	0	0	0
Toets kasgeldlimiet				
4. Totaal netto vlottende schuld (2-3)	12.538	11.765	11.099	10.790
Ruimte(+)/Overschrijding(-); (1-4)	0	0	0	0

Bedragen x €
1.000

Renterisico's vaste schuld	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	g	g	g	

	2019	2020	2021	2022
Renterisico's				
Renteherziening op vaste schuld o/g	0	0	0	0
Renteherziening op vaste schuld u/g	0	0	0	0
1. Saldo renteherziening op vaste schuld	0	0	0	0
2. Aflossingen	40.508	27.167	16.167	16.167
3. Renterisico op vaste schuld (1+2)	40.508	27.167	16.167	16.167
4. Renterisiconorm (4)	29.503	27.682	26.116	25.389
5. Ruimte renterisiconorm				
5.a. Ruimte onder renterisiconorm	0	515	9.949	9.222
5.b. Overschrijding renterisiconorm	11.005	0	0	0
Berekening renterisiconorm				
Begrotingstotaal	147.516	138.412	130.580	126.945
Vastgelegd percentage (bij min. regeling)	20,00%	20,00%	20,00%	20,00%
Renterisiconorm	29.503	27.682	26.116	25.389

